

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ
ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΗΛΙΚΙΑΣ (2 - 6 ΕΤΩΝ)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΝΟΜΙΚΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΖΩΗ
ΤΣΙΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΠΑΤΡΑ 1997

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2416

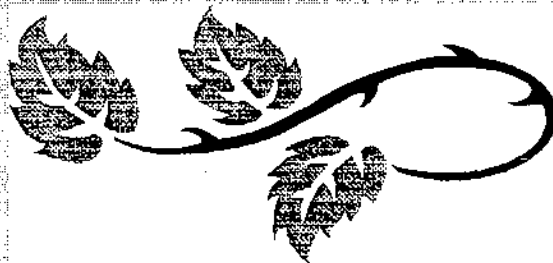
**<< Εάν ένα δέντρο το τσακίσει η καταιγίδα,
εάν το δέντρο μαραζώσει από την έλλειψη του ήλιου,
εάν μείνει καχεκτικό από την φτώχεια του εδάφους,
ποτέ δεν θα πούμε πως αυτή ήταν η πραγματική του φύση.**

Πιστεύουμε

**Ότι οι επικοδομητικές δυνατότητες του ανθρώπου
πηγάζουν από την πραγματική του φύση,
από τον βαθύτερο πυρήνα της ύπαρξής του,
από εκείνο που ονομάζουμε γνήσιο εαυτό.**

**Και δεχόμαστε, ότι ο άνθρωπος
γίνεται μη επικοδομητικός και καταστροφικός
μόνο εάν δεν μπορέσει να ολοκληρώσει
τον εαυτό του>>.**

KAREN HORNEY

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	VI
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	VII
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
I :ΕΙΣΑΓΩΓΗ:1.Το πρόβλημα	2
2.Σκοπός μελέτης	2
3.Συγκεκριμένοι στόχοι της μελέτης	3
4.Ορισμοί όρων	3
II :ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ:Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Νη- πιακής Ηλικίας	
Α.Ο χαρακτήρας της διεργασίας της ψυχοκοινωνι- κής ανάπτυξεως του παιδιού	10
Β.Χαρακτηριστικά αναπτυξιακά γνωρίσματα της νη- πιακής ηλικίας:	12
Β1.Βιοσωματική ανάπτυξη του νηπίου	12
Β2.Ψυχοκινητική ανάπτυξη της νηπιακής ηλικίας	14
Β3.Γνωστική-νοητική ανάπτυξη της προσχολικής ηλικίας	16
Β4.Συναίσθηματική εξέλιξη του νηπίου	19
Β5.Κοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή ηλικία	20
ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ:Η Εξέλιξη του Παιχνιδιού Παράλληλα με την Αναπτυξιακή Εξέλιξη του Παιδιού	
Α.Η μοναδικότητα της παιδικής ηλικίας	23
Β.Τα πρώτα τους παιχνίδια	23
Γ.Τα στάδια ανάπτυξεως και τα γνωρίσματα της	

πρώτης ηλικίας σε σχέση με το παιχνίδι	25
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: Ο Ρόλος του Παιχνιδιού στην Κοινωνική Ανάπτυξη του Παιδιού	
Α. Εισαγωγή	29
Β. Ορισμός κοινωνικής ανάπτυξης	29
Γ. Ανάπτυξη κοινωνικού συναισθήματος μέσω του παιχνιδιού και αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής	30
Δ. Η επίδραση του ομαδικού παιχνιδιού στη διαμόρφωση ηθους, προσωπικότητας και κοινωνικής συνείδησης	31
Ε. Καλλιέργεια αρετών και ιδεωδών, φιλικών σχέσεων και συνεργασιών	32
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: Ο Ρόλος του Παιχνιδιού στην Συναισθηματική και Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη του Παιδιού	
Α. Εισαγωγή	35
Β. Εξερευνώντας τον εαυτό του και τον κόσμο	35
Γ. Φαντασία και πραγματικότητα	36
Δ. Πως το παιχνίδι προάγει την ψυχική υγεία του παιδιού	37
Ε. Το παιχνίδι μέσω καράς και δημιουργίας	38
ΣΤ. Το παιχνίδι μέσω έκφρασης	39
Ζ. Το παιχνίδι μέσω κάθαρσης	40
Η. Η φιλική συμπεριφορά στο παιχνίδι	42
Θ. Το παιχνίδι και τα δύο φύλα	43
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ: Παιδαγωγική Αξία του Παιχνιδιού	

Α. Παιδαγωγική αξία του παιχνιδιού	48
Β. Κριτήρια που καθορίζουν την χρησιμότητα του παιχνιδιού-Συνεργασία και κοινωνικότητα	50
Γ. Ο ρόλος της ομάδας	53
Δ. Ανάπτυξη πνευματικών λειτουργιών	55
Ε. Η συμβολή του νηπιαγωγείου στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού ηλικίας 2-6 ετών	56
ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ: Θεωρίες για το Παιχνίδι	
Α. Εισαγωγή	62
Β. Είδη θεωριών:	
Β1. Φυσιολογικές θεωρίες	63
Β2. Βιολογικές θεωρίες	65
Β3. Ψυχολογικές θεωρίες	67
Β4. Θεωρία της γενετικής-λειτουργικής αντίληψης	68
Γ. Κριτική εαώρηση των θεωριών για το παιχνίδι	68
Δ. Περιληπτική αναφορά στην ιστορία του παιχνιδιού	69
ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΒΔΟΜΗ: Είδη Παιχνιδιών	
Α. Συμβολικά παιχνίδια	73
Β. Φανταστικά παιχνίδια	73
Γ. Μιμητικά παιχνίδια	76
Δ. Θεατρικό παιχνίδι	77
Ε. Κουκλοθέατρο	79
ΣΤ. Κινητικά παιχνίδια	81
Ζ. Παιδαγωγικά παιχνίδια-Κατασκευές	83
Η. Ρυθμικά παιχνίδια	84

Β. Ταξινομήσεις, επαναλήψεις και εναλλαγές	85
Ι. Οι ιστορίες και τα τραγουδάκια	87
ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΓΔΩΗ: Γονείς και Παιχνίδι	
Α. Σωστός γονιός	90
Β. Διαπιστώσεις που πρέπει να γνωρίζουν οι γονείς προκειμένου να ασχοληθούν με το παιχνίδι των παιδιών τους	90
Γ. Τι απαιτεί η διεύθυνση των παιχνιδιών εκ μέρους των γονέων	95
Δ. Αλλαγή ενδιαφέροντος	96
Ε. Ο ρόλος του γονέα στην ενθάρρυνση και στην διευκόλυνση του παιδιού να παίξει	98
ΣΤ. Η οικογένεια σε σχέση με την ερμείωση και το παιχνίδι του παιδιού	100
Ζ. Ποιος είναι ο σωστός τρόπος διαπαιδαγώγησης	102
Η. Τι πρέπει να γνωρίζουμε για την εγκατάσταση της γωνιάς του παιχνιδιού:	107
Η1. Τι συντίσσει έναν χώρο κατάλληλο για παιχνίδι	107
Η2. Εγκατάσταση της γωνιάς του παιχνιδιού	109
Η3. Η γωνιά της βιβλιοθήκης	113
ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΤΗ: Το Παιχνίδι ως Διαγνωστικό και Θεραπευτικό Μέσο	
Α. Το παιχνίδι κερφέτης της ψυχής	115
Β. Το παιχνίδι ως διαγνωστικό και θεραπευτικό μέσο	117
Γ. Η παιγνιοθεραπεία στο νοσοκομείο	119

Δ. Παιγνιοθεραπεία	120
Ε. Υλικό παιχνιδιού για πολύ μικρά παιδιά	122
ΣΤ. Υλικό παιχνιδιού για παιδιά 1-7 ετών	123
Ζ. Ποια η σημασία του παιχνιδιού για τον κοινωνικό λειτουργό και ποιος ο ρόλος του σ' αυτό	123
III : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	134
IV : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	135
V : ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I	156
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II	160
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	165
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	168

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Στην συγγραφή αυτής της εργασίας συνέβαλαν με διάφορους τρόπους κάποιοι άνθρωποι στους οποίους σφείλουμε ολόψυχα ένα «Μεγάλο» ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ.

Ευχαριστούμε, λοιπόν, την καθηγήτρια Εφαρμογών, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας, την κ. Αντωνία Νομικού, για την ενθάρρυνση, την υποστήριξη και την καθοδήγηση, καθώς και για τα οξυδερκή σχόλια και την εποικοδομητική κριτική της.

Επίσης, χρωστάμε πολλά στις οικογένειές μας, των οποίων είχαμε την αμέριστη υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια, από την εξεύρεση και συγκέντρωση του υλικού μέχρι τη συγγραφή της παρούσας μελέτης. Τους ευχαριστούμε γιατί μας βοήθησαν και μας στήριξαν με κάθε τρόπο, πρακτικά και ηθικά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Από τα βάθη των αιώνων και σε όλα τα μέρη της γης όπου έζησαν άνθρωποι τα παιδιά τους μεγάλωσαν παίζοντας. Γιατί παιδί σημαίνει παίζω. Το παιχνίδι είναι η ζωή του. Στο παιχνίδι διοχετεύεται όλη η δραστηριότητά του. Εκπαιδεύει το μυαλό και το κορμί του. Κεντρίζει τη φαντασία του. Του μασάει να κερδίζει και να χάνει. Να δίνει αλλά και να τρώει μπουνιές. Να αγωνίζεται, να συναγωνίζεται και να ανταγωνίζεται. Να βάζει στόχους και να τους πετυχαίνει.

Το παιχνίδι έχει αποτελέσει θέμα εργασιών κατά καιρούς, μια και είναι ένα θέμα ταυτόχρονα τόσο απλό όσο και πολύπλοκο. Σε σχέση με την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού αποτελεί το παιχνίδι το θέμα της δικής μας εργασίας: προκειται για ένα θέμα με εκτεταμένη βιβλιογραφία, πολλές και ποικίλες πτυχές και ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Ο σκοπός της δικής μας μελέτης είναι να θέσει έναν προβληματισμό για την επίδραση του παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού και τις σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ ενηλίκων και παιδιών.

Η εργασία μας είναι καθαρά βιβλιογραφική ανασκόληση. Δηλαδή, η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε στηρίζεται σε άλλες μελέτες και σχετικά συγγράμματα, αλλά και στις δικές μας, εν μέρη, εμπειρίες και παρατηρήσεις.

Στο μεταίχμιο του εικοστού προς τον εικοστό πρώτο αιώνα που βρισκόμαστε, παρατηρούμε ότι γίνεται όλο και περισσότερων ανθρώπων, η διαπίστωση ότι για να έχουμε κοινωνίες αποτελούμενες από υγιείς προσωπικότητες και δημιουργικά άτομα, θα

πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας σε μια ορεή αντιμετώπιση και διαπαιδαγώγηση του ατόμου από τη στιγμή ακόμα της γέννησής του. Φυσικά οι προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση θα πρέπει να συνεχιστούν, τόσο σε επίπεδο οικογενειακό όσο και σε επίπεδο συλλογικό.

Η πτυχιακή αυτή εργασία περιέχει πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο πρόβλημα που υφίσταται σήμερα, και είναι, η σύγχυση που επικρατεί όσον αφορά την ορεή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, σε σύνδεση πάντα με το παιχνίδι. Δίνεται αναλυτικά ο σκοπός της μελέτης αυτής, καθώς επίσης και ορισμοί βασικών όρων που χρησιμοποιούνται σ' αυτήν.

Το δεύτερο κεφάλαιο χωρίζεται σε εννέα υποκεφάλαια - ενότητες. Έτσι λοιπόν, στην πρώτη ενότητα αναφέρονται η πορεία και τα στάδια που ακολουθεί η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του νηπίου, και τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν κάθε στάδιο ανάπτυξης.

Στις ενότητες που ακολουθούν, δηλαδή δεύτερη, τρίτη και τέταρτη, περιγράφεται με αναλυτικό τρόπο πώς εξελίσσεται το παιχνίδι παράλληλα με την πορεία ανάπτυξης του παιδιού και ποιος είναι ο ρόλος του, τόσο στον κοινωνικό, όσο και στον συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα ανάπτυξης του νηπίου.

Η πέμπτη ενότητα αφορά την παιδαγωγική αξία του παιχνιδιού, που έγκειται στο ότι βοηθάει στην σφαιρική ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και επισημαίνει, την εξίσου σημαντική προσφορά προς αυτήν την κατεύθυνση, της ομάδας και κατ' επέκταση και του νηπισγωγείου.

Στην έκτη ενότητα αναφέρονται τα κύρια σημεία των θεωρητικών αντιλήψεων που επικρατούν μέχρι σήμερα γύρω από το παιχνίδι. Με την σύντομη επισκόπηση των κυριότερων θεωρητικών αυτών αντιλήψεων, δίνεται η συνοπτική εικόνα της πολυφωνίας που υπάρχει γύρω από το ερώτημα <<Γιατί το παιδί παίζει;>>, και επιχειρείται μια κριτική ανάλυση των θεωριών αυτών και μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση του παιχνιδιού.

Στην έβδομη ενότητα αναφέρονται οι κυριότερες κατηγορίες-μορφές παιχνιδιών που συμβάλλουν στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των νηπίων.

Στην όγδοη ενότητα γίνεται αναφορά στους κύριους παράγοντες που αφορούν το τρίπτυχο γονείς-παιδί-παιχνίδι και έρχεται να δώσει απαντήσεις σε σημαντικά ερωτήματα όπως: Ποιος είναι ο σωστός γονιός; Τί πρέπει να γνωρίζουν οι γονείς προκειμένου να ασχοληθούν με το παιχνίδι των παιδιών τους; Ποιος είναι ο σωστός τρόπος διαπαιδαγώγησης; Τί συνιστά έναν κώρο κατάλληλο για παιχνίδι; κ.λ.π.

Στην ένατη ενότητα περιγράφεται η λειτουργία του παιχνιδιού ως μέσο διάγνωσης και θεραπείας παθολογικών εκδηλώσεων της συμπεριφοράς των παιδιών και ποια η σημασία του για τον κοινωνικό λειτουργό.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται και πάλι η μορφή της παρούσας μελέτης, η οποία είναι βιβλιογραφική ανασκόπηση και στηρίζεται σε σχετικές μελέτες και συγγράμματα, καθώς και σε προσωπικές μας παρατηρήσεις.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται η πραγματικότητα που επικρατεί σήμερα, τόσο σε πανελλήνια όσο και σε παγκόσμια

κλίμακα, όσον αφορά την θέση του παιδιού στην κοινωνία και επιχειρείται μια σύγκριση με το παρελθόν, θέτοντας έτσι έναν προβληματισμό (που είναι και ο βασικός σκοπός της μελέτης) για τη σωστή, ορεή διάπλαση, ψυχικά και κοινωνικά, υγειών παιδικών προσωπικοτήτων και μελλοντικών ενηλίκων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνονται κάποιες διαπιστώσεις και διατυπώνονται προτάσεις που στοχεύουν στο να λειτουργήσουν σαν ερέθισμα ώστε να επιτευχθεί μια ποιοτική αναβάθμιση των σχέσεων μεταξύ παιδιών-ενηλίκων.

Ακολουθούν δύο παραρτήματα εκ των οποίων, τό πρώτο παράρτημα περιέχει τρεις πίνακες στους οποίους αναφέρονται συνοπτικά και επιγραμματικά τα στάδια ανάπτυξης της νηπιακής ηλικίας και τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους, και, στο δεύτερο παράρτημα αφορά ένα παραμυθάκι, το οποίο εξυπηρετεί σαν παράδειγμα και επεξήγηση γιατί τα τραγούδια και οι ιστοριούλες εντάσσονται στα είδη παιχνιδιού.

Τέλος, δίνεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή της μελέτης, καθώς επίσης αναφέρονται οι βιβλιοθήκες και τα βιβλιοπωλεία από όπου συλλέχτηκε το υλικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το Πρόβλημα
2. Σκοπός Μελέτης
3. Συγκεκριμένοι Στόχοι της Μελέτης
4. Ορισμοί Όρων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το Πρόβλημα

Καθημερινά βλέπουμε να διαφημίζονται διάφορα τηλεκατευθυνόμενα και πολυμερικά παιχνίδια, τα οποία ενώ διαφημίζονται και αγοράζονται πολλές φορές κρίνονται και κατακρίνονται. Παράλληλα, ακούμε συχνά να γίνονται διάφορες συζητήσεις και να αναπτύσσονται διάφορες θεωρίες, μεταξύ «κλειδικών» αλλά και απλών ανθρώπων, των οποίων οι απόψεις πολλές φορές συγκρούονται.

Μέσα λοιπόν, από αυτά τα ποικίλα και πολύμορφα ερεθίσματα που δεχόμαστε ακατάπυστα, αναφέρονται ορισμένο ερωτήματα και προβληματισμοί όπως: «(ποιο παιχνίδι είναι κατάλληλο για τα δικό μας παιδί;»», «(ποιος είναι ο σωστός τρόπος διαπαιδαγώγησης;»», κ.λ.π. Έτσι δημιουργείται μια σύγχυση για το τι είναι σωστό και τι λάθος, ένα πρόβλημα το οποίο λειτουργήσει για μας και σαν ερέθισμα ώστε να μελετήσουμε την νηπιακή ηλικία και το ρόλο του παιχνιδιού στην ψυχοκοινωνική έκφραση της εξέλιξης της ηλικίας αυτής.

2. Σκοπός Μελέτης

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δώσει μια εισαγωγική, συνοπτική γεύση των κύριων αντιλήψεων οι οποίες συνθέτουν τον σύγχρονο θεωρητικό προβληματισμό γύρω από την ανάπτυξη του παιδιού, τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του, καθώς επίσης και το παιχνίδι: ποια είδη παιχνιδιών υπάρχουν, ποια είναι κατάλληλα για την νηπιακή ηλικία, ποια η χρησιμότητά τους κ.λ.π, καθώς και την, όσο το δυνατό, πιο

ορολογική αντιμετώπιση και μεταχείρισή του από τους κοινωνικούς λειτουργούς, παιδαγωγούς, γονείς και όλους όσους ασχολούνται με παιδιά.

3. Συγκεκριμένοι Στόχοι της Μελέτης

Συγκεκριμένα η εργασία αυτή επικεντρώνεται στα παρακάτω θέματα, στους παρακάτω επιμέρους στόχους:

- Ανάλυση των στοιχείων εκείνων που συνθέτουν την οντότητα αυτή που λέγεται παιδί.
- Ανάλυση της πορείας εξέλιξης που ακολουθούν τα στοιχεία αυτά
- Εξελικτική πορεία του παιχνιδιού μέσω στους αιώνες.
- Ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.
- Είδη παιχνιδιών που υπάρχουν και τα οποία ανταποκρίνονται στις ανάγκες της νηπιακής ηλικίας.
- Εξαρεύση τρόπων ανάπτυξης εαυτικών και επικοινωνιακών σχέσεων μεταξύ γονιών και παιδιών (νηπίων).
- Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών.

4. Ορισμοί Όρων

Σ' αυτό το σημείο, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση του θέματος, κρίνεται απαραίτητο να ορισθούν ορισμένοι όροι και να δωθούν οι ορισμοί από έννοιες - κλειδιά που χρησιμοποιούνται σ' αυτήν την μελέτη. Αυτοί οι όροι είναι οι ακόλουθοι:

Π α ι χ ν ι δ ι : κλείνει η εύθυμη ενασχόληση για αναψυχή, σε αντίθεση με τη σοβαρή εργασία. Είναι, ακόμα, το αντικείμενο

ή μέσο ψυχαγωγίας των παιδιών το θέαμα».

(Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ, Τόμος 18ος, σελ.924)
Το παιχνίδι από κάθε άποψη αποτελεί στοιχείο απαραίτητο για τη σωματική και πνευματική ανάπτυξη, είναι μια βιολογική ανάγκη που υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, μόνο που παίρνει διαφορετικές μορφές κάθε φορά.

Παιδαγωγική: «είναι η τεχνική και η επιστήμη της αγωγής, που ασχολείται με την επίδραση του ενήλικου και ώριμου ανθρώπου πάνω στον ανήλικο και ανώριμο ακόμη. Με την ευρύτερη έννοιά του ο όρος δηλώνει και το σύνολο των φαινομένων αγωγής και μόρφωσης ενός λαού ή μιας κοινωνικής ομάδας. Με την στενότερη έννοιά του χαρακτηρίζει τη διδασκαλία της αγωγής. Αγωγή νοείται η κατά σκοπό και τρόπο λογικό, μελετημένη και θετική καθοδήγηση των παιδιών». (Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ, Τόμος 18ος, σελ.926).

Επικοινωνία: Η επικοινωνία εγκαθίσταται ανάμεσα σ' έναν «πομπό» και έναν «δέκτη» με τη μεσολάβηση ενός φυσικού μέσου ή «καναλιού». Το περιεχόμενο της επικοινωνίας είναι το μήνυμα. «Εκτός από το συνειδητό, ρητό μήνυμά του, περιέχει και ένα μέρος κρυφό ή απρόβλεπτο, ανέλητο. Ο χρόνος, ο τρόπος, οι εξωτερικές συνθήκες, ο κώδικας που χρησιμοποιείται και κυρίως το κανάλι επικοινωνίας, εμπεριέχουν νοήματα που προστίθενται, επικαλύπτουν και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντιπαρατάσσονται στο κύριο νοήμα». (Άλμπερτι Άλμπερτο, Αθήνα 1986, σελ.80)

Ο παιδαγωγός, ο κοινωνικός λειτουργός και όποιος ασχολείται με παιδιά, οφείλει να εποπτεύει τη διαδικασία της

επικοινωνίας και να την κάνει αποτελεσματική από διδακτική άποψη. Έτσι, προκειμένου να το πετύχει, πρέπει να κάνει μια προσεκτική και συστηματική αξιολόγηση των πράξεών του τη στιγμή που τις εκτελεί. Για το σκοπό αυτό, πολύ χρήσιμο είναι το βίντεο, που επιτρέπει την εξέταση και των κινήσεων, χειρονομιών, εκφράσεων, στάσεων κ.λ.π. Γενικά, μπορεί να επωφεληθεί από διάφορα ηχητικά ή οπτικοακουστικά μέσα που επιτρέπουν να παρατηρεί με ηρεμία τη συμπεριφορά του ίδιου και των άλλων, για να αποφεύγει την επανάληψη των λασών ή για να προχωρήσει στις απαραίτητες διορθώσεις.

Κοινωνικοποίηση: Όπως είναι γνωστό, οι άνθρωποι υπάρχουν μέσα σε κοινωνικές συναφορίες. Από εδώ εκπορεύεται η έννοια της κοινωνικοποίησης. Η τόξη, η πειθαρχία, οι καλοί τρόποι και ακόμα περισσότερο οι σχέσεις αλληλεγγύης, εμπιστοσύνης και αμοιβαίου σεβασμού, η αίσθηση ότι το άτομο ανήκει σ' ένα σύνολο, απορρέουν από ενέργειες που αποβλέπουν στο «καλό» του συνόλου. Κοινωνικοποίηση όμως δεν σημαίνει μόνο απλή συνύπαρξη· επιτελείται όταν τα άτομα βρίσκονται μαζί για να κάνουν κάτι. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν έχει δικαίωμα να δουλέψει κανείς μόνος του, να μελετήσει για λογαριασμό του, να απομονωθεί για να πραγματοποιήσει κάποιο στόχο που εαυρεί προσωπικό. Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι, κοινωνικοποίηση είναι η κατάσταση ισορροπίας ανάμεσα στο άτομο και την ομάδα, όπου ο καθένας αναλαμβάνει, χειρίζεται και ελέγχει τις σχέσεις με τους άλλους με τρόπο ικανοποιητικό για όλους.

Ψυχοκινητικότητα: Ο όρος αποδίδει καλύτερα

από τον αντίστοιχο «κινητικότητα» την άρρηκτη σκέψη μεταξύ ψυχικών και κινητικών δραστηριοτήτων. «Με τον όρο αυτό δεν εννοούνται μόνο οι εξωτερικές κινητικές εκδηλώσεις του οσθοσπασμοφυσικού συστήματος, αλλά και οι ικανότητες του ατόμου να ενεργοποιεί, να διατηρεί, να αλλάζει, να διακόπτει τις κινητικές δραστηριότητες και αφορά γενικά όλες τις εκφράσεις ψυχοσυναισθηματικο-κινητικής φύσης. Οι ψυχοκινητικές δραστηριότητες αποκαλύπτουν την «κρυφή» προσωπικότητα του ατόμου, τις σκέψεις, διασκέψεις, αγωνίες, καρές, τη μελαγχολία, διεγερση κ.λ.π., και ακόμα μέσω της κίνησης πραγματοποιούνται αλλαγές, ή τουλάχιστον υπάρχουν επιπτώσεις, τόσο στο μυϊκό όσο και στο ψυχικό επίπεδο. Γιόγου κάρη, οι σωματικές δραστηριότητες βοηθούν τις διεργασίες πλευρίωσης, δηλαδή την «εξειδίκευση» των εγκεφαλικών κέντρων (στραβερποποίηση των λειτουργιών σε κάθε τμήμα του εγκεφάλου). Έχει διαπιστωθεί ότι η παρεμπόδιση ή η διόρθωση της αριστεροχειρίας, προκαλεί συχνά δυσκολίες και καθυστερήσεις, καθώς και διαταραχές της συμπεριφοράς» (Άλμπερτ Άλμπερτ, Αθήνα 1986 σελ.189).

Με την προσοχή και τη συνακή βοήθεια στις διάφορες ψυχοκινητικές εκδηλώσεις (από τις πρώτες ακόμα κινήσεις εξερεύνησης του χώρου και το παιχνίδι), μπορούν να επιτευχθούν διαμορφωτικοί στόχοι σε διάφορους τομείς: στο βιολογικό, στον συναισθηματικό, στον τομέο της νοοψυχής (μείωση της έντασης, της πνευματικής υπερκόπωσης), στον καθαρά μορφωτικό τομέο, στον ηθικό-συναισθηματικό τομέο.

Ψυχική ανάπτυξη: δεν είναι διαδικασία μεγάλωματος ή σμικρύνσεως, δεν είναι μια λειτουργία απλών

ποσοτικών μεταβολών, που προστίθενται η μια στην άλλη. Συχνά βέβαια συνδέονται τέτοιες αλλαγές και με ποσοτικές μεταβολές. Γενικά με τον όρο ψυχική ανάπτυξη εννοείται η διαδικασία εξέλιξης των καταβολών που φέρνει ένας οργανισμός μαζί του, και επιρρεάζεται από τις φυσικές και κοινωνικές συνθήκες της ζωής και κυρίως τη διαπαιδαγώγησης.

Σ υ ν α ί σ ε η μ α : σημαίνει έκφραση της ψυχικής ανάπτυξεως. «Είναι μια εκδήλωση της σχέσεως του ανθρώπου με το περιβάλλον και χαρακτηρίζει την εκάστοτε κατάσταση ισορροπίας ανάμεσα στο άτομο και το περιβάλλον του. Αυτό ισχύει και με την βιολογική του έννοια (π.χ. το συναίσθημα της πείνας) καθώς επίσης και με την κοινωνική έννοια (π.χ. συναίσθημα του ανθρώπου για τον άνθρωπο: όπως η αγάπη κ.λ.π.). Μ' αυτόν τον τρόπο τα συναίσθηματά μας μας παροτρύνουν σε ορισμένες ενέργειες, μας οδηγούν σε πράξεις, που έχουν σκοπό να αποκαταστήσουν «την κατάσταση ισορροπίας» που επιθυμεί το άτομο». (Εγκυκλοπαίδεια της Γυναικός, Τόμος 2ος, σελ.344).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

A.Ο χαρακτήρας της Διεργασίας της Ψυχοκοινωνικής Ανάπτυξης του Παιδιού

B.Χαρακτηριστικά Αναπτυξιακά Γνώρισματα της Νηπιακής Ηλικίας

B1.Βιοσωματική Ανάπτυξη του Νηπίου

B2.Ψυχοκινητική Ανάπτυξη της Νηπιακής Ηλικίας

B3.Γνωστική-Μορφική Ανάπτυξη της Προσχολικής Ηλικίας

B4.Συναισθηματική Εξέλιξη του Νηπίου

B5.Κοινωνική Ανάπτυξη Κατά τη Νηπιακή Ηλικία

A.Ο Χαρακτήρας της Διεργασίας της

Ψυχοκοινωνικής Αναπτύξεως του Παιδιού

Η πορεία της ψυχικής αναπτύξεως του παιδιού χαρακτηρίζεται από τα εξής γνωρίσματα:

1. Η ανάπτυξη συντελείται με την πολύπλοκη αλληλεξάρτηση και αλληλουχία πολλών εσωτερικών και εξωτερικών συνθηκών, χωρίς να υπάρχει καμιά μηχανική εξάρτηση ανάμεσα στην αιτία και το αποτέλεσμα. Ο τρόπος επιδράσεως ενός στοιχείου των εξωτερικών συνθηκών, παράδειγματος χάρη μιας επιπλήξεως για παιδαγωγικό σκοπό, δεν εξαρτάται μόνο από το στοιχείο αυτό, αλλά και από ένα μεγάλο αριθμό άλλων παραγόντων. Από την εσωτερική, παράδειγμα, κατάσταση του παιδιού εκείνη τη στιγμή. Αλλά κι αυτοί οι παράγοντες πάλι εξορτώνται από αναρίθμητες άλλες συνθήκες κ.ο.κ.

2. Η ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα της αντιθέσεως μεταξύ αυτών των συνθηκών. Η γενική αντίφαση ανάμεσα στις εσωτερικές και στις εξωτερικές συνθήκες (ανάμεσα στον οργανισμό και το περιβάλλον) οδηγεί στην κίνηση, στην δραστηριότητα. Έτσι το παιδικό παιχνίδι π.χ. δημιουργείται από την αντίφαση ανάμεσα στην εσωτερική ανικανοποίητη ανάγκη δραστηριότητας και κινήσεως (τη συνεχή προθυμία για ενεργητικότητα, που είναι χαρακτηριστική για τη ζωή) και το χαρακτήρα του παιχνιδιού ελκύει και παροτρύνει. Η <<αντίφαση>> αυτή οδηγεί στη συγκεκριμένη δραστηριότητα, στο παιχνίδι, κι έτσι προχωρεί η ανάπτυξη του παιδιού. Οι εσωτερικές του συνθήκες για τη δραστηριότητά του έχουν γίνει διαφορετικές και το επομενο παιχνίδι του μπορεί πια να σεβαστεί σε μια διαφορετική

σύμβαση συνθηκών. Τέτοιες αντιφάσεις δημιουργούνται συνεχώς, και συνεχώς λύνονται με τη δραστηριότητα του παιδιού καθώς μεγαλώνει. Η λύση μιας αντίφασης οδηγεί στη δημιουργία νέας και η νέα αυτή αντίφαση σε νέα λύση κ.ο.κ.

3. Λόγω αυτών των ιδιοτήτων δεν είναι συνεχής η πορεία της ανάπτυξης, αλλά ασταθής κι ανώμαλη. Υστερα από μακρές περιόδους μόλις αισθητών μεταβολών, ακολουθούν εποχές γρήγορης και ευελώδους ανάπτυξης. Η ανάπτυξη συντελείται κλιμακωτά κατά στάδια (φάσεις). Η προσωπικότητα του παιδιού εμφανίζει πολλές φορές μια πλοκή, που χαρακτηρίζεται από διάφορα γνωρίσματα και ιδιότητες των ψυχικών λειτουργιών. Με βαθιές και μόλις αντιληπτές μεταβολές, αλλάζει αυτή η πλοκή σε σχετικό μικρό χρονικό διάστημα και συγχρόνως οικοδομείται μια άλλη πλοκή.

Τα παραπάνω τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα καθορίζουν την πορεία της ψυχικής ανάπτυξης και την κρείστούν μια διαλεκτική διεργασία. Η ψυχική ανάπτυξη δεν είναι - όπως και κάθε άλλη εξέλιξη - διαδοχικά μεγάλωστος ή μικρύνστος, δεν είναι μια λειτουργία απλών ποσοτικών μεταβολών, που προστίθενται η μια στην άλλη. Συχνά βέβαια συνδέονται αδιαρρήκτως τέτοιες αλλαγές και με ποσοτικές μεταβολές. Η πηγή της κινήσεως βρίσκεται σ' αυτήν καθ' αυτήν την ουσία της ζωτικής λειτουργίας, γενικά δηλαδή είναι η αντίφαση ανάμεσα στον οργανισμό και το περιβάλλον του που, με τη δραστηριότητα, διαρκώς εξελίσσεται. Οι καταβολές που φέρνει ένας οργανισμός μαζί του, καθώς επίσης οι φυσικές και κοινωνικές συνθήκες της ζωής, ιδίως η διαπαιδαγώγηση, καθορίζουν με τη δράση τους

όλες μαζί αυτή τη δραστηριότητα, με την οποία ένας άνθρωπος αναπτύσσεται σωματικά και ψυχικά. (1)

Β. Χαρακτηριστικά Αναπτυξιακά Γνωρίσματα της

Νηπιακής Ηλικίας

Η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από το τρίτο ως το πέμπτο ή έκτο έτος της ηλικίας. Αρχίζει με το τέλος της βρεφικής ηλικίας και τελειώνει με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο. Στο χρονικό αυτό διάστημα πραγματοποιείται γενικά μια πλούσια εξέλιξη τόσο στο σωματικό, κινητικό, νοητικό-γνωστικό τομέα, στον τομέα της συναισθηματικής-ψυχοκινητικής ανάπτυξης, όσο και στον κοινωνικό τομέα.

Ακολουθεί λεπτομερής ανάλυση (κατά τομέα) των χαρακτηριστικών αναπτυξιακών γνωρισμάτων της νηπιακής ηλικίας. (Στο παράρτημα I και πίνακα 1α παραθέτονται επιγραμματικά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της νηπιακής ηλικίας.)

Β1. Βιόσωματική Ανάπτυξη του Νηπίου

Στο σωματικό τομέα η ανάπτυξη συνεχίζεται, αλλά με επιβραδινόμενο ρυθμό σε σχέση με τη βρεφική ηλικία, που οι αλλαγές είναι θεαματικές.

Οι αλλαγές που συμβαίνουν είναι οι εξής: << Στο 2ο έτος το νήπιο έχει κατά μέσο όρο ανάστημα 80 εκατοστά και βάρος 12 κιλά. Στα επόμενα 4-5 χρόνια η ετήσια αύξηση θα είναι κατά μέσο όρο του ύψους 7 και 8 εκατοστά και του βάρους 1 ως 1 1/2

(1). Εγκυκλοπαίδεια της γυναίκας, Τόμος 2ος, σελ. 336-339.

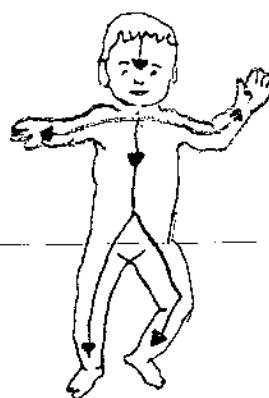
κιλά. Στο 5ο έτος θα έχει φτάσει τα 20 κιλά (το 1/3 περίπου του τελικού βάρους) και τα 112 εκατοστά (τα 3/5 του τελικού ύψους).

Τα αγόρια καθόλη τη νηπιακή ηλικία είναι ψηλότερα και βαρύτερα από τα κορίτσια. Τα αγόρια όμως οδεύουν προς τις τελικές διαστάσεις του σώματος με βραδύτερο ρυθμό από ό,τι τα κορίτσια. Έχει διαπιστωθεί π.χ. ότι το 60% του τελικού βάρους τα κορίτσια το αποκτούν στα 2 1/2 χρόνια, ενώ τα αγόρια το αποκτούν στο 4ο έτος>>. (1)

Οι σωματικές αυτές αλλαγές χαρακτηρίζονται από επιμήκυνση του κάτω τμήματος κάθε μέρους του σώματος, γιατί η ανάπτυξη του σώματος γίνεται από πάνω προς τα κάτω και ήδη κατά τη βρεφική ηλικία έχει πραγματοποιηθεί η επιμήκυνση του άνω τμήματος κάθε μέρους του σώματος. Έτσι το νήπιο αποκτά τώρα την τελική του ατομική φυσιογνωμία. Πιο αναλυτικά: όπως αναφέρει ο Παρασκευαόπουλος στην Εξελικτική Ψυχολογία (1985, σελ.26) <<Η ανάπτυξη χωρεί από τα άνω προς τα κάτω και από το

κέντρο προς τα πλάγια: Η ανάπτυξη ακολουθεί τη γενική κατεύθυνση που ορίζεται από δύο άξονες, όπως παρουσιάζονται στο σχήμα.

Από όλα δηλαδή τα μέλη του σώματος ταχύτερα αναπτύσσεται η κεφαλή, ακολουθεί ο κορμός και έπονται τελευταία τα κάτω άκρα. Επίσης, από όλα τα μέλη της

Κατευθύνσεις της ανάπτυξης

(1). Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Αθήνα 1985, σελ. 14.

κεφαλής ταχύτερα αναπτύσσεται το μέτωπο και η κρανιακή κοιλότητα, ακολουθεί το μέσο τμήμα του προσώπου και έπειτα η σιαγόνα. Ομοίως, στον κινητικό τομέα ταχύτερα αναπτύσσονται και συντονίζονται οι μύς των βραχιόνων, αργότερα οι μύς των χεριών και τελευταία οι μύς των δακτύλων. Παρόμοια πορεία ακολουθεί και η φείση στην περίοδο της ενέλιξης. Αλλοιώσεις και παρακμή αρχίζουν να υφίστανται πρώτα τα <<άνω>> και τα <<κεντρώα>> μέρη του σώματος και τελευταία τα <<κάτω>> και τα <<περιφερειακά>>.>>.

<<Παράλληλα με τις αλλαγές στο ύψος, το βάρος και τις αναλογίες του σώματος, αλλαγές παρατηρούνται και στα διάφορα όργανα και συστήματα του σώματος. Η αναπνοή γίνεται βραδύτερη και βαεύτερη. Ο αριθμός των εισπνοών μειώνεται 30 ως 20 το λεπτό. Οι κτύποι της καρδιάς, από 105 το λεπτό στο 2ο έτος, γίνονται 85 στο 6ο έτος. Η πίεση του αίματος συνεχώς αυξάνει. Η πρώτη οδοντοφυΐα-οι νεογιλοί- έχει σχεδόν ολοκληρωθεί στα 2 1/2 έτη (λείπουν ακόμη τέσσερις νεογιλοί). Έτσι, το παιδί μπορεί να τρώει άνετα και ακίνδυνα κάθε είδος στερεάς τροφής. Τέλος, ο εγκέφαλος στο 2ο έτος έχει το 75% και στο 6ο έτος το 90% του τελικού του βάρους>>. (1)

Β2. Ψυχοκινητική Ανάπτυξη της Νηπιακής Ηλικίας

Στον κινητικό τομέα το νήπιο έχει ήδη ασκήσει έλεγχο στο σώμα του κι αρχίζει να ασκεί έλεγχο στο περιβάλλον, ενώ παράλληλα χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα. Η κίνησή του γίνεται από αμφίπλευρη ετερόπλευρη, απο αντανακλαστική

1. Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Αθήνα 1985, σελ. 16.

σκόπιμη και από μαζική γίνεται μερική και εξειδικευμένη.

Ήδη από το δεύτερο χρόνο το παιδί αρχίζει να βαδίζει, να τρέχει, να προφέρει λέξεις και φράσεις, αποκτά τον έλεγχο του εντέρου και της ουροδόχου κύστης. Τον πέμπτο χρόνο ο έλεγχος της κινητικότητας είναι πιο ώριμος: πηδά με το ένα πόδι και πάνω από εμπόδια, ερευνά με το δάκτυλό του. Γενικά μια ποικιλία κινητικών δραστηριοτήτων που απαιτούν συντονισμό, ισορροπία και κατανόηση του χώρου, εκτελούνται τώρα με περισσότερη ακρίβεια, σταθερότητα και άνεση.

«Συναφές προς την ψυχοκινητική ανάπτυξη είναι και το φαινόμενο της πλευρίωσης, η σαφής δηλαδή προτίμηση κατά την εκτέλεση των διαφόρων κινητικών ενεργειών του ενός ημίσεως του σώματος έναντι του άλλου ημίσεως - το δεξί χέρι, το δεξί πόδι και το δεξί μάτι ή το αριστερό χέρι, το αριστερό πόδι και το αριστερό μάτι.

Είναι δυνατόν ένα παιδί να είναι δεξιόχειρο για ορισμένες ενέργειες (πλεονέκτημα για όσες υπάρχει κοινωνική πίεση) και αριστερόχειρο για άλλες. Επίσης, υπάρχει και το φαινόμενο της μικτής πλευρίωσης (δεν υπάρχει προτίμηση για το ομώνυμο χέρι - πόδι - μάτι, αλλά για κάποιο συνδυασμό ετερόνομων, π.χ. δεξί χέρι - αριστερό πόδι - δεξί μάτι).

Οι κλινικοί ψυχολόγοι πάντως φαίνεται να συμφωνούν ότι πρέπει η ανάπτυξη της πλευρίωσης να μην σφραγιστεί στην τύχη, αλλά να καθοδηγείται. Η καθοδήγηση όμως αυτή πρέπει να αρχίζει νωρίς και να γίνεται με μεγάλη διακριτικότητα. Κάθε παρέμβαση πρέπει να σταματά, αν διαπιστωθεί ότι προκαλεί

ψυχική ένταση στο παιδί και συναντά την αντίδρασή του».(1)

Β3.Γνωστική-Νοητική Ανάπτυξη της Προσχολικής Ηλικίας

Στο νοητικό - γνωστικό τομέα οι αλλαγές είναι εντυπωσιακές. Εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία που γίνεται έκδηλη στο παιχνίδι. Το παιδί που παίζει είναι διαδοχικά: εαυτός του, ένα άλλο άτομο ή ένα από τα αγαπημένα του αντικείμενα.

Επίσης εμφανίζεται η χρήση της γλώσσας. Το λεξιλόγιο σ' αυτήν την ηλικία αυξάνεται εσαμηνιακά. «Ο μέσος όρος είναι 1507 λέξεις στον τρίτο χρόνο, 2148 λέξεις στον τέταρτο χρόνο, 2557 στον πέμπτο χρόνο».(2)

Από τον τρίτο χρόνο εξαφανίζονται φυσιολογικά οι σκοτανότητες φράσεις, ενώ στην ηλικία των τεσσάρων ετών το νήπιο έχει μάθει και εφαρμόζει τους βασικούς γραμματικούς κανόνες, κι αν μη μπορεί ακόμα να τους περιγράψει. Μεταξύ του πέμπτου και έκτου χρόνου η ομιλία του είναι πιο εξελιγμένη. Οι ερωτήσεις του είναι τώρα πιο λίγες και σπουδαίες. Ρωτάει για να πληροφορηθεί και όχι τόσο για να μασάει να μιλάει. Ακόμα και οι απαντήσεις του στις ερωτήσεις είναι πιο σύντομες και ακριβείς. Έχει μια έντονη επιθυμία να μασάει. Εμφανίζονται στο ερωτηματολόγιό του φράσεις όπως: «σε τι χρησιμεύει;», «έποιος το έφτιαξε;», «πως λειτουργεί;» κ.λ.π.

Επίσης η προσχολική ηλικία χαρακτηρίζεται από αντιληπτικό ρεαλισμό. Το παιδί καταλαβαίνει και αποδέχεται τα αντιληπτικά δεδομένα, χωρίς να προσφεύγει στις προηγούμενες

(1).Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Αθήνα 1985, σελ. 23, 25.

(2).Νέο ελληνική εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, Τόμος 18ος, σελ.939

εμπειρίες.

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι, τη νοητική εξέλιξη του παιδιού τη διερεύνησε κατά κύριο λόγο ο Piaget, σύμφωνα με τον οποίο η προσχολική ηλικία αντιστοιχεί στην προσυλλαγιστική περίοδο (3ο ως 6ο έτος). Η περίοδος αυτή, σύμφωνα πάντα με τον Piaget, χαρακτηρίζεται από τις εξής αλλαγές: <<Αρχίζει η συμβολική λειτουργία και η γλώσσα. Αρχίζει να λειτουργεί η φαντασία.

Η σκέψη παρουσιάζει τα εξής μειονεκτήματα:

*Το παιδί στις λέξεις που χρησιμοποιεί αποδίδει αφελείς σημασίες (προέννοιες) που είναι προσωπικές, τυχαίες, μονομερείς γενικεύσεις.

*Η σκέψη είναι εγωκεντρική.

*Το παιδί δεν μπορεί να συνεξετάζει περισσότερα του ενός χαρακτηριστικά συγχρόνως.

Η σκέψη δεν έχει αναστρεψιμότητα και το νήπιο δεν μπορεί να σταθεροποιήσει τις ιδιότητες των σωμάτων, όπως την ποσότητα, το μήκος, την αντιστοιχία, την επιφάνεια, την απόσταση, το βάρος, την ταχύτητα και τον όγκο. Δεν πιστεύει π.χ., ότι αλλάζει η ποσότητα του υλικού που περιέχεται σ' ένα δοχείο, όταν ρίξουμε το υλικό σ' ένα δοχείο με αλλιώςτικό σχήμα ή σ' ένα δοχείο μεγαλύτερο.

Η προσχολική περίοδος χωρίζεται σε δύο επιμέρους περιόδους: την παινετολογική (3ο και 4ο έτος) και τη δισεισθητική (5ο και 6ο έτος). Η δισεισθητική περίοδος θεωρείται ως μεταβατική φάση. Τα παραπάνω αρνητικά χαρακτηριστικά της σκέψης αρχίζουν να παρακμάζουν και να εμφανίζονται τα πρώτα μηνύματα των

λογικών νοητικών πράξεων>>. (1)

B4. Συναισθηματική Εξέλιξη του Νηπίου

Στον τομέα αυτό της συναισθηματικής εξέλιξης του παιδιού παρατηρείται μεγαλύτερη ενίσχυση του Εγώ, διαδικασία κατά τη διάρκεια της οποίας εμφανίζονται διάφορες ψυχοκοινωνικές κρίσεις οι οποίες, σύμφωνα με τον Erikson, είναι οι εξής:

«I. Αυτονομία ή Αμφιβολία (2ο ως 3ο έτος)

Το νήπιο, παρορμώμενο από τις νέες του κατακτήσεις στον κινητικό και γνωστικό τομέα, εγκαταλείπει την πλήρη εξάρτηση της βρεφικής ηλικίας και η άσκηση στον έλεγχο των σφιγκτήρων. Αν οι γονείς ενισχύουν τις εξερευνητικές προσπάθειες του παιδιού, ενώ συγχρόνως το βοηθούν να ασκεί αυτοέλεγχο στις παρορμήσεις του, το παιδί θα αποκτήσει αυτονομία και θα νιώσει προσωπική υπερηφάνεια. Αντίστροφα, αν αποτύχει να αποκτήσει μια καλώς αυτοελεγχόμενη αυτονομία, θα νιώσει μια γενικευμένη ανασφάλεια και μια διαρκή αμφιβολία για τον εαυτό του και τους άλλους.

II. Πρωτοβουλία ή Ενοχή (3ο ως 6ο έτος)

Το νήπιο, διαθέτει τώρα σχεδόν απεριόριστη ποσότητα ενέργειας, την οποία διοχετεύει σε κάθε είδους δημιουργική δράση. Παρορμώμενο από την καλπάζουσα φαντασία του, επιδίδεται σε ποικίλες δραστηριότητες που του επιτρέπουν να εξερευνήσει τον κόσμο των δυνατοτήτων και των πιθανών λύσεων. Συχνά εκτελεί μια δραστηριότητα χωρίς να ενδιαφέρεται για την ολοκλήρωσή της και το τελικό αποτέλεσμα, αλλά απλώς για τη δράση. Στη

1. Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Αθήνα 1985, σελ. 33.

φάση αυτή διαμορφώνεται και το Υπερεγώ. Αν οι νέες αυτές πρωτοβουλίες του παιδιού καταλήξουν να είναι μέσα στις δυνατότητες του παιδιού και μέσα στα όρια που έχουν θέσει οι γονείς, το παιδί θα αποκτήσει μια γενικευμένη τάση για πρωτοβουλία. Αλλιώς, το παιδί θα νιώθει μια διαρκή ενοχή για καθετί που επιχειρεί στην πραγματικότητα ή στη φαντασία του>>. (1)

Η συναισθηματική εξέλιξη του παιδιού, όπως τη διερευνήσε και διατύπωσε ο Freud και η ψυχαναλυτική του σχολή, περνά διάφορα στάδια. Αρχικά, τα στάδια στοματικό (0 ως 1 1/2 έτη), πρωκτικό και ουρηθρικό (1 1/2 ως 3 έτη) και κατοπιν, κατά το τρίτο έτος, το φαλλικό στάδιο. Το φαλλικό στάδιο αντιστοιχεί στην εποχή κατά την οποία οι σχέσεις του παιδιού με τον εξωτερικό κόσμο ανασχηματίζονται με νέο και λιγότερο εγωκεντρικό τρόπο. Τα άλλα άτομα εμφανίζονται πλέον στο παιδί ως αντικείμενα χωρισμένα από τη δική του προσωπικότητα. Η στιγμή αυτή αντιστοιχεί περίπου στην εποχή όπου το παιδί ανακαλύπτει τη διαφορά των φύλων και δοκιμάζει τις πρώτες συναισθηματικές συγκεντρώσεις που προέρχονται από αυτήν. Το σύμπλεγμα αυτό, κατά το οποίο το παιδί εξαιτίας της αποκλειστικής αγάπης προς τον γονέα του άλλου φύλου, ανταγωνίζεται τον γονέα του ίδιου φύλου, ονομάστηκε από τον Freud οιδιπόδειο σύμπλεγμα, όταν αναφέρεται στα αγόρια, και σύμπλεγμα της Ηλέκτρας, όταν αναφέρεται στα κορίτσια. Όταν οι γονείς είναι ενωμένοι με ισχυρό δεσμό, η φυσιολογική αυτή φάση της εξέλιξης υποχωρεί χωρίς να δημιουργηθούν στο παιδί

1. Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Αθήνα 1985, σελ. 90.

ιδιαίτερες καταστάσεις. Το παιδί βγαίνει από τη λεπτή αυτή κατάσταση, μαθαίνει να αγαπά τον πατέρα του και τη μητέρα του παίρνοντας τον έναν ως πρότυπο και τον άλλον ως αντικείμενο ιδανικής αγάπης. Έτσι, το παιδί κατά τα 6ο έτος, εισέρχεται στο στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας, κατά το οποίο ετοιμάζεται για το μελλοντικό γεννητήριο ρόλο του.

Β5. Κοινωνική Ανάπτυξη Κατά τη Νηπιακή Ηλικία

Μέχρι τριών χρονών το παιδί ζει σε μια κατάσταση πλήρους εγωκεντρικότητας, δηλαδή οι άλλοι υπάρχουν γι' αυτό για να ικανοποιούν τις επιθυμίες του, αλλά δεν είναι σκόπο ικανό να συμφωνεί με τις απόψεις τους, να προσαρμόζεται στις ανάγκες τους και να συνεργάζεται με άλλους. Σ' αυτήν την ηλικία έχει ήδη φτάσει σε μια πρώτη μορφή κοινωνικότητας, που εκδηλώνεται με την προσαρμοστικότητά του σε συνήθειες και κειρονομίες που είναι ευρέως αποδεκτές από το περιβάλλον.

Καταλαβαίνει ότι ο ενήλικος είναι μια διαφορετική προσωπικότητα από αυτό και ότι γνωρίζει περισσότερα πράγματα από αυτό. Ματαξύ τριών και έξι ετών το παιδί πρέπει να διαμορφώσει τη συμπεριφορά του σύμφωνα με άλλες συνήθειες και κανόνες, εκτός από αυτές στις οποίες ήδη την είχε προσαρμόσει στο οικογενειακό περιβάλλον. Στο νηπιαγωγείο για παράδειγμα, η ελευθερία των κινήσεών του και των αποφάσεών μπορεί να υποβληθεί σε περιορισμούς που γενικά στην οικογένεια δεν είχε, είτε σε σχέση με κοινές και σταθερές δραστηριότητες (όπως το γεύμα, η τακτοποίηση κ.λ.π.), είτε σε σχέση με τους κοινωνικούς κανόνες που καθορίζουν τη σχέση με τους συνομη-

λίλους. Ακόμα και στο παιχνίδι με τους φίλους, που όλοι έχουν τα ίδια δικαιώματα, υπάρχουν κανονισμοί μέχρι τώρα άγνωστοι στο παιδί. Παρόδειγμα, για να ανέβει στην τσουλήθρα πρέπει να περιμένει τη σειρά του, για να πάρει ένα παιχνίδι πρέπει να περιμένει να τελειώσουν οι άλλοι που παίζουν μ' αυτό κ.λ.π.

Επιπλέον η πίεση που ασκείται από τον ενήλικα με σκοπό να κάνει πιο ομοιόμορφη τη συμπεριφορά του είναι γενικά πιο σταθερή. Αν, φερριπαίν, η μητέρα είναι συνήθως πιο ανεκτική σχετικά με ορισμένες συνήθειες, η παιδαγωγός, εφόσον έχει να κάνει με μια ομάδα παιδιών και όχι με ένα συγκεκριμένο παιδί, είναι γενικά λιγότερο ανεκτική στο να τα κάνει να σέβονται τους κανόνες.

Το μικρό, επιπλέον, αντιλαμβάνεται σ' αυτήν την καινούργια κατάσταση ότι ορισμένα αιτήματα που του απευθύνονται δεν προέρχονται μόνο από ένα ή περισσότερα μέρη της οικογένειάς του αλλά και από άλλους ενήλικες και παιδιά.

Η εξέλιξη της κοινωνικότητας, με την εμπειρία τείνει να διευρυνθεί και το παιδί αρχίζει σιγά - σιγά να δημιουργεί και να καθορίζει σχέσεις συνεργασίας με τους άλλους. (1)

1. Εγκυκλοπαίδεια "Υγεία", Τόμος 2ος, 1991, σελ. 229.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

- Α. Η Μοναδικότητα της Παιδικής Ηλικίας
- Β. Τα Πρώτα τους Παιχνίδια
- Γ. Τα Στάδια Ανάπτυξης και τα Γνωρίσματα της Πρώτης Ηλικίας
σε Σχέση με το Παιχνίδι

A. Η Μοναδικότητα της Παιδικής Ηλικίας

Η μοναδικότητα της παιδικής ηλικίας, τονίστηκε ιδιαίτερα από την Ιταλίδα παιδαγωγό M. Montessori που κατέστησε φανερό, περισσότερο από κάθε άλλον, ότι η ψυχολογική κατάσταση του παιδιού διαφέρει τόσο πολύ από την ψυχολογία του ενήλικα ώστε, να θεωρεί άδικο την «κρίση ίσοις όροις» ζωή του μικρού μέσα στην κοινωνία των μεγάλων.

Κάλεσε λοιπόν, τους τελευταίους, να ασχοληθούν με ενδιαφέρον για τα προβλήματα και τα ιδιαίτερα σημεία της ψυχολογικής ζωής του παιδιού και μπόρεσε να πείσει πολλούς, ώστε, να επιδείξουν ενδιαφέρον για τη δημιουργία ειδικού περιβάλλοντος που θα μπορεί να απαντά άμεσα στις ειδικές και ξεχωριστές αυτές ψυχικές ανάγκες του παιδιού.

Βέβαια, ο τρόπος αυτός της κοινωνικοποίησης δεν γίνεται αποδεκτός από άλλους τους ειδικούς, γιατί θεωρείται έμμεσος και όχι απόλυτα φυσικός.

Πλην δε, πρέπει να αφισβητηθεί ότι με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνει κανείς την κοινωνικοποίηση και προσαρμογή χωρίς ψυχικούς τραυματισμούς γρήγορα και ανώδυνα. (1)

B. Τα Πρώτα τους Παιχνίδια

Τα παιδιά της ηλικίας 2-6 χρονών, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, έχουν γενικά ατομικιστικές συμπεριφορές.

Αναδιπλώνονται και στρέφονται πάνω στον εαυτό τους, πάνω στην άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών τους και νοιάζονται, γενικά,

1. Ξωκέλλης Δ.Π.-Τερζής Π.Ν.-Καψάλης Γ.Α., Θεσσαλονίκη 1983,

ελάχιστα γαι τους άλλους.

Δεν πρόκειται για εγωισμό, αλλά, για Έ γ ω κ ε ν τ ρ ι σ μ ό. Από την άλλη μεριά, νιώθουν μια έντονη ανάγκη για απόκτηση ασφάλειας, και τούτο εξηγεί την ευχαρίστησή τους, όταν βρίσκονται μέσα σε ομάδα, μαζί με άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Προσελκύονται από τις δραστηριότητες που μπορούν να κάνουν μόνο τους, αλλά, στους κόλπους μιας ομάδας. Με το σώμα του το παιδί έρχεται σε επαφή με τον κόσμο, τον διερευνά και τον γνωρίζει.

Ο εγωκεντρισμός του, σύμφωνα με μια επιστημονική αντίληψη, παίζει ακόμη σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της συμπεριφοράς του. Σιγά-σιγά όμως περνά από ένα υποκειμενικό "συγκεντρωτισμό" σε μια "αποκέντρωση συγχρόνως κινητική, νοητική και ηθική, βάζοντας έτσι τα θεμέλια της κοινωνικότητάς του. Ενώ, δηλαδή, μέχρι τώρα η νοημοσύνη του ήταν συγκεντρωμένη συστηματικά πάνω στην ατομική του δραστηριότητα, στο στάδιο αυτό της ανάπτυξής του αρχίζει να "αποκεντρώνεται". Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό τόσο στο παιχνίδι, όσο και στις άλλες του δραστηριότητες, που του επιτρέπουν να διαφοροποιηθεί και να ανακαληφθεί στους άλλους.

Γ. Τα Στάδια Αναπτύξεως και τα Γνωρίσματα της
Πρώτης Ηλικίας σε Σχέση με το Παιχνίδι

Το νήπιο βρίσκεται στο προλογικό στάδιο του συγκεκριμένου και της αμφιβολίας. Δεν μπορεί να σταθεροποιήσει τις ιδιότητες των σωμάτων, όπως την ποσότητα, το μήκος, την αντιστοιχεία, την επιφάνεια, την απόσταση, το βάρος, την ταχύτητα και τον όγκο. Παραδείγματος χάρη, πιστεύει πως αλλάζει η ποσότητα του υλικού που περιέχεται σε ένα δοχείο, όταν, ρίξουμε το υλικό σε ένα δοχείο με διαφορετικό σχήμα ή μεγαλύτερο.

Η έκταση της προσοχής του παιδιού είναι πολύ περιορισμένη. Το μικρό παιδί δεν τα καταφέρνει να προσέξει ταυτόχρονα περισσότερα από δυο σημεία. Τα μικρά παιδιά δεν είναι εύκολο να κάνουν δυο δουλειές ταυτόχρονα μοιράζοντας την προσοχή τους.

Το αίσθημα της ενοχής που παρουσιάζεται στο τέλος της νηπιακής ηλικίας, γύρω στον 5ο με 6ο χρόνο, παίζει τον ρόλο του ελεγκτή, και ρηχτεί στον αυτοέλεγχο, στην αυτογνωσία και την επανόρθωση. Στο δεύτερο και τρίτο έτος μοθαίνει το παιδί να περπατάει και να χρησιμοποιεί τα όργανα κινήσεως για κάποιο σκοπό, καθώς και την ομιλία που αποτελεί το πάνανθρωπο μέσο συννεοήσεως. Σιγά - σιγά, διαπλάσσεται η βούληση και δημιουργείται η ικανότητα να προβαίνει σε πράξεις για ορισμένο σκοπό. Όταν ο τρόπος διαπαιδαγώγησης δεν είναι ο κατάλληλος, δημιουργούνται πολύ συχνά αντιδράσεις και πείσματα στο παιδί, με τα οποία εκφράζει την αναπτυσσόμενη βούλησή του.

Η πρωταρχική μορφή της δραστηριότητάς του εκφράζεται στο

παιχνίδι. Αρχίζει με τα λεγόμενα "λειτουργικά παιχνίδια", με τα οποία το παιδί, όπως ήδη έχει λεχθεί, ασκείται στο να κυριαρχεί στο σώμα του και στη ρύθμιση κινήσεων που γίνονται με σκοπό, να φέρουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Η απασχόληση και επεξεργασία διαφόρων αντικειμένων που ακολουθεί, διαπλάσσεται σιγά - σιγά, στα λεγόμενα "κατασκευαστικά παιχνίδια", με τα οποία το παιδί μαθαίνει να χειρίζεται και να χρησιμοποιεί διάφορες ύλες και αντικείμενα.

Στο λεγόμενο "φανταστικό παιχνίδι" απασχολείται το παιδί στην αρχή μόνο του, στο να τάζει, παράδειγμα, τις κούκλες και το διάφορα μικρά ψεύτικα ζώα, να τα κοιτεύει, να μιμείται την γισγιά, ένα ζώο, κι αργότερα, όλα αυτά γίνονται παιχνίδια συναναστροφής (σκηνικά παιχνίδια). Με αυτό διαμορφώνει το παιδί τις σχέσεις του με τους συνανθρώπους του, με τον δικό του τρόπο, και σκεύεται σ' αυτές για τα μετέπειτα χρόνια.

Το τέταρτο, πέμπτο και έκτο έτος της ηλικίας μπορεί να χαρακτηριστεί και σαν ηλικία του νηπιαγωγείου, γιατί πολλά παιδιά πηγαίνουν σ' αυτήν την ηλικία στο νηπιαγωγείο. Σ' αυτά τα χρόνια αναπτύσσονται οι μεταβολές που κάνουν το παιδί ικανό να παρακολουθήσει το σχολείο. Η κύρια μορφή δραστηριότητας του παιδιού εξακολουθεί να είναι το παιχνίδι, που τώρα, αρχίζει να προωθείται σε ανώτερα επίπεδα τα παιδιά γίνονται πολυσχιδή και πολύπλοκα. (π.χ.: παιχνίδια συναναστροφής με ορισμένους κανόνες). Προς το τέλος της δράσεως αυτής, αυξάνει κατά μέσο όρο η διάρκεια του παιχνιδιού, δηλαδή τα παιδιά αρχίζουν να έχουν μεγαλύτερη υπομονή και αντοχή και δεν περισπάται πια τόσο εύκολα η προσοχή τους, όπως όταν ήταν σε

μικρότερη ηλικία.

Το παιδί, ακόμα κι αν δεν έχει πάει στο νηπιαγωγείο, ξεπερνά τον περιορισμένο κύκλο της οικογένειας, του σπιτιού και αρχίζει να έχει πολλαπλές σχέσεις με άλλους ανερώπους, καθώς και με άλλα παιδιά. Σχηματίζονται μικρές ομάδες (παρέες) παιδιών της γειτονιάς για κοινά παιχνίδια, αν και στην αρχή αυτές οι παρέες δεν διατηρούνται για πολύ. (1)

(1). Εγκυκλοπαίδεια της γυναίκας, Τόμος 2ος, σελ. 340-343.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Α. Εισαγωγή

Β. Ορισμός Κοινωνικής Ανάπτυξης

Γ. Ανάπτυξη Κοινωνικού Συναίσθηματος Μέσω του Παιχνιδιού και
Αποτελέσματα της Διαδικασίας Αυτής

Δ. Η Επίδραση του Ομαδικού Παιχνιδιού στη Διαμόρφωση Ηθους,
Προσωπικότητας και Κοινωνικής Συνείδησης

Ε. Καλλιέργεια Αρετών και Ιδεωδών, Φιλικών Σχέσεων και
Συνεργασιών

A. Εισαγωγή

Το παιχνίδι είναι ένα χαρακτηριστικό δείγμα του τρόπου, με τον οποίο το παιδί μπορεί να εισέλθει στη ζωή. Το παιχνίδι για το παιδί είναι ένας *modus Vivendi*. Μ' αυτό αποκαλύπτεται ένα ον που υπόκειται στη μάθηση, διότι στο παιχνίδι το παιδί είναι ικανό να θέσει και να λύσει προβλήματα. (1)

Το παιχνίδι αποτελεί ίσως την πρώτη μορφή κοινωνικής δραστηριότητας για το παιδί. Μέσα από το παιχνίδι το άτομο έχει την δυνατότητα να αναπτύξει τον χαρακτήρα του, την κοινωνική του συναίσθηση, να εκλεπτύνει την κοινωνική του συμπεριφορά, γενικά να χειραφετηθεί κοινωνικά. (2)

Το παιχνίδι, γενικότερα, συντελεί στην ανάπτυξη του κοινωνικού συναισθήματος, που είναι ιδιαίτερα απαραίτητο για την αρμονική συμβίωση του ατόμου μέσα στην κοινωνία. (3)

(Παράρτημα I, πίνακες 2 και 3 αναφέρεται επιγραμματικά-περιληπτικά ποιός ο ρόλος του παιχνιδιού στην ψυχοκινητική, κοινωνικό - συναισθηματική και δημιουργική ανάπτυξη του νηπίου).

Πριν προχωρήσουμε παρακάτω, κρίνεται αναγκαίο να αναφερθεί, τι εννοούμε με τον όρο κοινωνική ανάπτυξη.

* * *

B. Ορισμός Κοινωνικής Ανάπτυξης

Κοινωνική ανάπτυξη σημαίνει απόκτηση της ικανότητας να συμπεριφέρεται κανείς σύμφωνα με τις κοινωνικές προσδοκίες.

(1). Ασπιώτης Αρ.Α., Αθήνα 1960, σελ. 36.

(2). Πολυμενάκου-Πολακουργακού Φ., Θεσ/νίκη 1988, σελ. 175.

(3). Χαραλαμπίδης Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 34.

Εχει ορισθεί ως η διαδικασία με την οποία ένα άτομο εφοδιασμένο με πολλές δυνατότητες οδηγείται στην ανάπτυξη ενεργητικής συμπεριφοράς, η οποία περιορίζεται σε πολύ συστηρά οριοθετημένο πεδίο⁷ πεδίο, που ορίζει τι είναι συνηθισμένο και αποδεκτό για αυτό το άτομο σύμφωνα με τα πρότυπα της κοινωνίας, στην οποία ανήκει. Η διαδικασία της κοινωνικής ανάπτυξης προϋποθέτει τρία στάδια τα οποία, παρ' όλο που είναι διαχωρισμένα, είναι τόσο πολύ συνδεδεμένα και εξαρτημένα μεταξύ τους ώστε, το παραμικρό λάθος σε κάποιο από αυτά να έχει αρνητικές επιπτώσεις και να περιορίζει την κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου. (1) Τα στάδια αυτά είναι: παιδαγωγικό, ψυχολογικό-συναίσθηματικό, κοινωνικό.

Γ. Ανάπτυξη Κοινωνικού Συναισθήματος Μέσω του

Παιχνιδιού και Αποτελέσματα της Διαδικασίας Αυτής

Είναι εκπληκτικό, αλλά πραγματικό, το γεγονός πως αν εξετάσουμε πολλές παιγνιώδεις δραστηριότητες, ατομικές και ομαδικές, θα διαπιστώσουμε την αφύπνιση, την ενεργοποίηση και την προαγωγή πολλών αρετών και συναίσθημάτων, που εξελίσσουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου και παράλληλα και την κοινωνικότητά του. (2)

Η σωστή ανάπτυξη του κοινωνικού συναισθήματος κάνει το άτομο πιο άνεργο. Με το παιχνίδι το παιδί αναπτύσσει δυο μεγάλες αρετές: α. το πνεύμα της συνεργασίας και β. την ανάλυση ευθυνών. Στο παιχνίδι το παιδί αποκτά συνείδηση της

(1). Hurlock B. Elizabeth, σελ. 220.

(2). Πολυμενάκου-Παπακυριακού Φ., Θεσ/νίκη 1988, σελ. 185.

δύναμής του, της ψυχικής του αντοχής, του ψυχικού του δυναμισμού και της πραγματικής του αξίας. Συγκρίνει τον εαυτό του με τους συμπαίκτες του και βλέπει ότι πολλά άλλα παιδιά έχουν τις δικές του ικανότητες, κι ότι μερικά από αυτά είναι κατώτερα του, υπάρχουν κι άλλα ανώτερα του.

Στο παιχνίδι το παιδί έχει διάφορες αποτυχίες, τις οποίες συνηθίζει να αντιμετωπίζει με στωικότητα και προετοιμάζεται έτσι για τις μετέπειτα αντιξοότητες του βίου του. (1)

Δ.Η Επίδραση του Ομαδικού Παιχνιδιού στην Διαμόρφωση Ηθους, Προσωπικότητας και Κοινωνικής Συνείδησης

Όταν το παιχνίδι από ατομικό γίνεται ομαδικό, τότε σχηματίζεται πράγματι μια κοινωνία. Και η κοινωνία αυτή έχει τις παραδόσεις και τους κανόνες της.

Στο ομαδικό παιχνίδι πρέπει τα παιδιά να σεβαστούν μερικούς ηθικούς κανόνες. Η τήρηση αυτών των κανόνων δείχνει αυτοκυριαρχία και ηθική αυτονομία (2). Έτσι, το ομαδικό παιχνίδι μεταβάλλεται σε ένα ζωντανό πρακτικό σχολείο, που δίνει στο παιδί ευκαιρίες να αποκτήσει πολύτιμες εμπειρίες, να διαμορφώνει ήθος και προσωπικότητα. Το ομαδικό παιχνίδι λειτουργεί σαν μια μικρή κοινωνική ομάδα με τη δημοκρατική οργανωτική της δομή και τους κανόνες της, που όταν τηρούνται σωστά από όλους τους παίκτες μετασχηματίζονται σε δυνάμεις που διαπαιδαγωγούν (3).

Σχετικά με τα ομαδικά παιχνίδια θα υποστηριχτεί πως μέσω

(1).Χαραλαμπίδης Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 35.

(2).Ασπιώτης Αρ.Α., Αθήνα 1960, σελ. 36.

(3).Δαράκη Πέπη, Αθήνα 1985, σελ. 19.

σ' αυτά λειτουργεί ακατάπαυστα το κίνητρο. Όπως ο κόρος (πρακτικό σχολείο) είναι ένα απαιτητικό περιβάλλον γεμάτο από ερεθισμούς, ωθήσεις, υποχρεώσεις, εξαρτήσεις και συνεργασίες και πως όλα αυτά ανοίγουν νέες περιοχές στον τρόπο συμπεριφοράς του παιδιού και του νέου και τους υποχρεώνουν να ανταποκριθούν και να προσαρμοσθούν μέσα σ' αυτό το απαιτητικό περιβάλλον, για να μπορέσουν έτσι να βιώσουν τις συγκινήσεις, τις καρές τους, τις κλίσεις, τις ικανότητες και τα προσόντα τους.

Ε. Καλλιέργεια Αρετών και Ιδεωδών, Φιλικών
Σχέσεων και Συνεργασιών

Το παιχνίδι βοηθάει στην κοινωνική προσαρμογή του παιδιού. Με το παιχνίδι αναπτύσσεται και διαμορφώνεται το κοινωνικό συνείδημα του παιδιού, που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την εισαγωγή, προσαρμογή και ένταξη του στην κοινωνία. Στο παιχνίδι το παιδί αναγνωρίζει τα δικαιώματα των συμπαίκτών του, συμμετέχει στην λύση και στην κορά των άλλων, αναπτύσσεται η συνεργασία, η η αμοιβαία εκτίμηση, ο αλληλοσεβασμός, οι φιλικές σχέσεις, η δικαιοσύνη και το αλtruιστικό πνεύμα. Καλλιεργούνται οι αρετές της τιμής, της γενναιοσύνης, της αυτοθυσίας και της ειλικρίνειας.

Στο παιχνίδι τα εγωιστικά του ένστικτα καταστέλλονται, μαθαίνει να συγκρατεί τον εαυτό του, να αυτοπειθαρχεί, να υπομένει και να επιμένει, να δέχεται με ψυχρεμία την ήττα και γενικά μορφώνεται και ασκείται η ψυχή του σε ανώτερα ιδεώδη

κοινωνικής ζωής. (1) Γενικά με το παιχνίδι δημιουργείται ένα κλίμα φιλίας και κοινωνικότητας που επιταχύνει την ωριμότητα και την κοινωνικοποίησή του.

Παιδιά που συμμετέχουν σε ομαδικό παιχνίδι εξυπηρετούν με τη δράση και την προσπάθειά τους τα συμφέροντα της ομάδας, με την επιδίωξη να κερδίσει η ομάδα τους το παιχνίδι. Η ίδια άλλωστε η φύση του παιχνιδιού αναγκάζει το μικρό παίκτη να συντονίζει τις ενεργειές του με τη δράση των άλλων μελών της ομάδας.

Η πρακτική αυτή προσαρμογή το κάνει να συνειδητοποιεί το δικαίωμα των συμπαίκτών του να χαίρονται κι αυτά το παιχνίδι, μέσα σε ένα κλίμα ελευθερίας και αμοιβαίας κατανόησης και ταυτόχρονα κατανοεί ότι το παιχνίδι εσ κερδιστεί με την συντονισμένη δράση όλων των παικτών. Με τη δύναμη της εμπειρίας και της πρακτικής ασκείται και συνηθίζει να παραδέχεται φυσιολογικά και χωρίς αρρωστημένες αντιδράσεις την ήττα του στο παιχνίδι. (2)

* * *

Παρ' όλα αυτά η σημασία του παιχνιδιού για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού είναι μεγάλη. Η ίδια χαρά, ευχαρίστηση, ξεκούραση, σωματοψυχική ευεξία που κατακτάει το παιδί την ώρα του παιχνιδιού, δημιουργούν μέσα του την χαρά της ζωής, της δράσης, της αισιοδοξίας για τη ζωή και δημιουργικότητα για μεθαύριο, πλάθοντας έναν άνθρωπο γερό και αποδοτικό για το σύνολο.

(1). Πολυμενάκου-Παπακυριακού Φ., Θεσ/νίκη 1988, σελ. 74, 141.

(2). Δαράκη Πέπη, Αθήνα 1985, σελ. 14.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

- Α. Εισαγωγή
- Β. Εξερευνώντας τον Εαυτό του και τον Κόσμο
- Γ. Φαντασία και Προχρητικότητα
- Δ. Πως το Παιχνίδι Προάγει την Ψυχική Υγεία του Παιδιού
- Ε. Το Παιχνίδι Μέσο Χαράς και Δημιουργίας
- ΣΤ. Το Παιχνίδι Μέσο Εκφρασης
- Ζ. Το Παιχνίδι Μέσο Κάθαρσης
- Η. Η Φιλική Συμπεριφορά στο Παιχνίδι
- Θ. Το Παιχνίδι και το Δύο Φύλο

A. Εισαγωγή

Με το παιχνίδι το παιδί βοηθείται στην ανάπτυξη ομαλού συναισθηματικού βίου, και με την πείρα που αποκτά, με τη βοήθεια των δεξιοτήτων του, να αναπτύσσει αισιοδοξία, εμπιστοσύνη και αγωνιστικό πνεύμα. (1)

Παράλληλα, σαν μια μορφή αυτοαγωγής και μάθησης που είναι το παιχνίδι, βοηθείται, το παιδί που παίζει, να αναπτύσσει: τις αντιλήψεις, την νοημοσύνη του, τις τάσεις του για πειραματισμό, τα κοινωνικά ένστικτα κ.λ.π. Γι' αυτό το παιχνίδι για τα μικρά παιδιά είναι ένας ισχυρός μοχλός για τη μόηση, ώστε, όταν πετυχαίνεται να μετατραπεί μια διαδικασία μόηση σε παιχνίδι, βλέπουμε τα παιδιά να συμμετέχουν με ενθουσιασμό και να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες μας. (2)

Το παιχνίδι για το παιδί είναι κάτι παραπάνω από απλή άσκηση κληρονομικών ενστίκτων. Τροφοδοτεί το παιδί και το υποβοηθεί να μετασχηματίσει τις προσλαμβάνουσες εμπειρίες και να τις αφομοιώσει στο μέτρο των προσωπικών του αναγκών. Με τον τρόπο αυτό και μάλιστα με μια συννεκή ενεργητικότητα το παιδί δομεί τη νόηση και αυτό είναι κάτι πολύ σημαντικότερο από τη γνώση της μηχανικής συσσώρευσης πληροφοριών. (3)

* * *

B. Εξεραυνώντας τον Εαυτό του και τον κόσμο

Εκδηλώνεται στο παιδί από τις πρώτες κιόλας ημέρες της ζωής του, η ανάγκη για παιχνίδι, υπό μορφή σωματικής ασκήσεως

(1). Χαραλαμπίδης Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 30.

(2). Κόνιστρα Μάχη, στο περιοδικό "Διαβάσω" αρ. 236, σελ. 26.

(3). Κανάκης Μανώλης, στο περιοδικό "Διαβάσω" αρ. 236, σελ. 35.

με κλωτσιμάτα, με έκταση κορμού και των άκρων, με ψηλάφηση και παρατήρηση αντικειμένων, με το σφίξιμο των δυο χεριών του, με περπάτημα, χορό, αμιγσία, τραγούδι, πήδημα, τρέξιμο.

Μέσω του παιχνιδιού το παιδί πλουτίζει επίσης τις εμπειρίες του. Το γερό κι ευτυχισμένο παιδί εξερευνά, διαρκώς το γύρω του αντικείμενα, στην αρχή με τα χείλη του και το στόμα του και μετά με την όψη. Σπάζει τα διάφορα αντικείμενα σε μικρά κομμάτια για να παρατηρήσει τα εσωτερικά τους: παράδειγμα, σπάζει το κεφάλι μιας κούκλας για να δει πως είναι. Κανείς φυσικός επιστήμονας δεν δειψό περισσότερο για την ανακάλυψη νέων πραγμάτων όσο ένα ομαλό και γερό παιδί. (1)

Γ. Φαντασία και Πραγματικότητα

Η θέση της φαντασίας στο παιχνίδι που αναπτύσσεται στην ηλικία των δύο χρόνων είναι κεντρική και επιβλητική. Συχνά συμβαίνει μέσα στο παιχνίδι να ακονίζουμε το μυαλό μας και να επιδιώκουμε να δημιουργήσουμε κάτι καλύτερο. (2)

Ό,τι δεν πρέπει να κάνει και ό,τι δεν μπορεί να γίνει στην πραγματική ζωή το παιδί το επιτυγχάνει με την φαντασία του στο παιχνίδι, που απολλύσει το παιδί από τις σκληρές απαιτήσεις της ζωής. Επειδή το παιδί σαν αδύνατο πλάσμα που είναι δεν μπορεί να υποτάξει την πραγματικότητα στις δικές του επιθυμίες, προσφεύγει στην μαγική δύναμη του παιχνιδιού που το βοηθάει έτσι να ικανοποιήσει την δίψα του για δύναμη και να κατανοήσει τον γύρω του κόσμο.

(1).Χαραλαμποπούλος Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 22-23.

(2).Πολυμενάκου-Πασκουριακού Φώφη, Θεσ/νίκη 1988, σελ. 195.

Η φαντασία του είναι ένα μόνο σπ'τα μέσα με τα οποία εκδηλώνονται οι απωθημένες επιθυμίες και τα ενδιαφέροντά του(1) Φαντασία , συμβολισμός, μίμηση, αναπαράσταση είναι σπουδαίες καταστάσεις που ζει το παιδί μέσα από το παιχνίδι.Καταστάσεις που το αναγκάζουν να επιστρατεύσει την μνήμη του για να θυμηθεί και να συνδέσει τα γεγονότα λογικά. Αναγκάζεται λοιπόν κάθε στιγμή μέσα στο παιχνίδι να ανακαλεί στο μυαλό του τις ανάλογες παραστάσεις και να τις τοποθετεί σε κάποια λογική σειρά. (2)

Δ.Πως το Παιχνίδι Προάγει την Ψυχική Υγεία του Παιδιού

Σύμφωνα με την Παπαιωάνου Καλλιόπη (1976, σελ. 60), η ψυχική υγεία είναι η «δυνατότητα του ανθρώπου κάτω από το βάρος των συγκρούσεων που αφορούν την ψυχοσωματική του ικανότητα, να σκέπτεται, να νοιώθει, να συμπεριφέρεται και συνάμα να βρίσκει λύσεις στις αντιθέσεις του, που να εδραιώνουν την ψυχοπνευματική του πληρότητα, χωρίς να τον υπερφορτίζουν συνεχώς».

Αυτον ακριβώς τον ρολο παίζει το παιχνίδι: να προάγει την ψυχική υγεία του παιδιού. Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος απασχόλησης αλλά και ένας τρόπος ζωής του παιδιού: είναι ζωή. Προκαλείται από ψυχική πορρορρηση, εκφράζει τις σωματικές ανάγκες και προσφέρει τα ερεθίσματα και τις γνώσεις που δεν έχουν η ψυχή και το πνεύμα από μόνο τους και που τους είναι εντελώς απαραίτητα, όχι μόνο για να διαμορφωθούν, αλλά και να

(1).Χαραλαμπόπουλος Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 22-23.

(2).Πολυμενάκου-Παπακυριακού Φώφη, Θεσ/νίκη 1988, σελ. 195.

κοινωνικοποιηθούν. Συγκεκριμένα, το παιχνίδι αποτελεί το ευνοϊκότερο μέσο για την ομαδοποίηση των παιδιών, αλλά ταυτόχρονα, και έναν από τους σπουδαιότερους λόγους των πρώτων φιλονικιών και συγκρούσεων μεταξύ των παιδιών.

Ο παιδικός εγωισμός εκδηλώνεται συχνά στις περιπτώσεις αυτές, ιδιαίτερα στα μοναχοπαιδιά, που δεν έχουν συνηθίσει να μοιράζονται το παιχνίδι τους με άλλα παιδιά. Το παιχνίδι αποτελεί την πρώτη προσωπική ιδιοκτησία του παιδιού, που του προξενεί μεγάλη χαρά. Είναι σφάλμα να θεωρίσουμε αυτό το χαρακτηριστικό σύμπτωμα της ιδιοκτησίας, που εκδηλώνεται στα παιδιά ηλικίας 2-3 χρονών, σαν έμφυτο εγωισμό.

Μερτικοί ψυχολόγοι υποστηρίζουν πως το παιδί γεννιέται εγωιστικό. Εμείς πιστεύουμε πως μπορεί να γίνει ασφαλώς, αλλά μόνο με την επίδραση μιας λαοεμένης αγωγής. Τότε το παιδί, ιδιαίτερα το μοναχοπαιδί, γίνεται ένας μικρός τύραννος και δεσπότης.

Ε. Το Παιχνίδι Μέσο Χαράς και Δημιουργίας

Μέσα από το παιχνίδι το παιδί πραγματώνει περισσότερο από κάθε άλλη δραστηριότητα, την συγγυμνασία όλων των αισθήσεων. Κύριο γνώρισμά του η χαρά και η δημιουργία. Χαίρεται και απολαμβάνει, γιατί κάτι που πέτυχε στο παιχνίδι το πέτυχε μόνο του. Ικανοποιεί λοιπόν την συναισθηματική του αντότητα.

Επειδή δε το παιχνίδι, σαν στοιχείο συναισθητικό χαρίζει την χαρά, την τέρψη, την ανώτερη ψυχική ικανοποίηση, η έννοια αυτού μπορεί να υψωθεί μέχρι τις ύψιστες περιοχές του πνευματικού, καλλιτεχνικού και δημιουργικού βίου. Το παιχνίδι

με την εύρυθμη κι εναρμόνια αίσθηση μπορεί να ανεβάσει το παιδί, τον έφηβο και τον ώριμο, ακόμη και στις πιο ψηλές κορυφογραμμές της ενέργειας και δημιουργίας. (1)

Τέλος η ίδια η καρδιά, η ευχαρίστηση, η ξεκούραση και η σωματική ευεξία, που κατακτάει το παιδί την ώρα του παιχνιδιού, δημιουργούν μέσω του την καρδιά της ζωής και την δημιουργικότητα για μεθαύριο, πλάθοντας έναν άνθρωπο γερό και αποδοτικό για το σύνολο. (2)

ΣΤ. Το Παιχνίδι Μέσο Εκφρασης

Στο παιχνίδι ο άνθρωπος αποκαλύπτει ελεύθερα την ψυχοσύνεσή του. Εξομολογείται έμμεσα και φανερώνει τα αισθήματά του, τις ψυχικές εντάσεις και γενικά πολλά στοιχεία του χαρακτήρα του.

Εάν το παιδί δεν στερηθεί στα στάδια της ανάπτυξής του θα κυριαρχείται από μια ψυχική διάθεση γεμάτη από εμπιστοσύνη και αισιοδοξία. Αποκτά εκείνα τα θετικά συναισθήματα (θάρρος, τόλμη, αποφασιστικότητα) για να στέκεται και να αγωνίζεται απέναντι σε όλες τις καταστάσεις που θα διαταράξουν την ψυχική του ισορροπία.

Και η παιδαγωγική συνίζει πως, κάθε ευαρεστο συνείδημα συντελεί στην πνευματική ευφορία, που είναι η βάση της αγωγής. (3)

(1). Πολυμενάκου-Παπακυριακού, Θεσ/νίκη 1986, σελ.144.

(2). Νανόκου Σ.Ε., 1961, σελ. 57.

(3). Πολυμενάκου-Παπακυριακού Φώφη, Θεσ/νίκη 1988, σελ.172-173.

2. Το Παιχνίδι Μέσο Κάθαρσης

Με το παιχνίδι το παιδί επίσης διοικετεύει την επιθετικότητα σε πλάγιους δρόμους και συντελείται έτσι ό,τι στη γλώσσα των Φρυδικών ψυχολόγων ονομάζεται <<κάθαρση>>.

Σ' αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να "ανοιχτεί" παρένθεση και να ειπωθεί ότι: (βασική προϋπόθεση, για να λειτουργήσει το παιχνίδι σαν μέσο κάθαρσης, είναι, το παιδί να έχει παιχνίδια που να μπορεί να τα καταστρέψει, χωρίς οι ενήλικοι να κάνουν κριτική. Μ' αυτόν τον τρόπο το παιδί θα μπορέσει να εξωτερικεύσει τη φυσική επιθετικότητά του και να εκτονωθεί και ακόμα, σιγά - σιγά να οδηγηθεί στο σεβασμό της ζωής και στο σεβασμό της ιδιοκτησίας των άλλων. Αυτόνοητο βέβαια είναι ότι σ' αυτήν την περίπτωση μια επίπληξη από τους ενήλικες θα ήταν ανεπίκαιρη γιατί, το παιδί, παράδειγμα, που πριν από λίγο καταστρέψε με τη θέλησή του ένα παιχνίδι, θα διαπιστώσει πως το παιχνίδι αυτό δεν μπορεί πια να του προσφέρει τα πλεονεκτήματα και τις χαρές που αντλούσε ως τώρα από αυτό. Μονο του λοιπόν θα σεβαστεί το άλλο παιχνίδι, χωρίς να είναι ανάγκη να του γίνει σύσταση να μην το σπασει.

<<Κλείνοντας>> αυτή τη μεγάλη, αλλά τόσο σημαντική, παρένεση, να συνεχίσουμε και να πούμε ότι η "κάθαρση", όπως παραπάνω αναφέρθηκε, <<ανακουφίζει το παιδί ενασφύνοντάς το να εξακολουθεί να συμπεριφέρεται στον βίο του λογικά, χωρίς σοβαρές ψυχικές διαταραχές.

Όταν το παιδί που το μάλωσε ο πατέρας του, δέρνει την κούκλα του ή σπάει τον σιδηρόδρομο, απελευθερώνεται από τη δυσάρεστη ψυχική διάθεση και ξαναβρίσκει την ψυχική του

ισορροπία. Αυτό γίνεται με τους μεγάλους όταν καπνίζουν ένα τσιγάρο ή όταν βρίζουν ή το ρίχνουν στο ποτό. Μ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η παροχέτευση βίαιων συναισθημάτων όπως η ζήλεια, ο θυμός, το μίσος, η μνησικακία, η εκδίκηση, ο φόβος, ο τρόμος κ.λ.π. Το παιχνίδι προκαλεί ευάρεστες συναισθηματικές καταστάσεις και διώχνει την λύπη, την μελαγχολία και τις στενοχώριες. Παίζοντας με την άμμο, με νερό, με πηλό, με ξύλα, με σφυριά και άλλα εργαλεία, το παιδί δύναται να καταστρέψει, χωρίς ωστόσο να δημιουργεί πραγματικές ζημιές».(1)

Για παράδειγμα, μπορούμε ανάμεσα σε δυο έπιπλα ή δυο καρέκλες να κρεμάσουμε δυο άτομα από καρτί, που θα το έχουμε, αν το επιθυμούμε αυτό, γελοιοποιήσει με τη ζωγραφική ή θα έχουμε κάνει πιο καλή την όψη τους. Μπορούν έτσι τα παιδιά να σημαδέψουν το «κλεστή», τον «κλέφτη» κ.λ.π., με τη βοήθεια μιας μαλακής σφαίρας. Αυτό το «κακό» άτομο, που έχουν το δικαίωμα να το κυνηγήσουν και να το σημαδέψουν, μπορούν να είναι πολύ χρήσιμα, αν επιτρέψουν, παράδειγματος χάρη, να ξεχάσουν έναν εφιάλτη.

Επίσης μπορούμε, στο σπίτι, να προτείνουμε στους μικρούς "πολίτες" τα σκαλισμάτα πάνω σε ραπονάκια, πατάτες, κάρτα κ.λ.π. Δεν κοστίζουν σχεδόν τίποτα και αν διασκεδάσουν καταστρέφοντας τα "τέρατα" που θα προκύψουν, πολλές νυχτερινές τρομάρες μπορούν να εξαφανιστούν με ένα δυνατό και ηχηρό γέλιο.(2)

«Γενικά το παιχνίδι αποτελεί σπουδαία ασφαλιστική δικλείδα

(1).Χαραλαμπίδης Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 30.

(2).Lazarine Bergeret, 1988, σελ. 114

των αποθημένων, στο υποσυνείδητο του παιδιού, επιθυμιών και δημιουργεί καθ' ενισχύει το κοινωνικό του συναίσθημα, τόσο απαραίτητο για την αρμονική του συμβίωση μέσω στην κοινωνία». (1)

Η Η φιλική Συμπεριφορά στο Παιχνίδι

Η εκδήλωση φιλικής συμπεριφοράς έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί αποκαλύπτει την ικανότητα του παιδιού να εκφράσει θετικά συναισθήματα προς ένα άλλο παιδί. Το παιδί που εκδηλώνει φιλικά συναισθήματα, συμπεριφορά, γίνεται αντικείμενο φιλικών εκδηλώσεων εκ μέρους των συνομηλίκων του, πολύ συχνότερα από το επιθετικό παιδί. Η διαπίστωση πάντως ότι στην ηλικία των έξι ετών τα παιδιά ξεκινούν τρεις φορές πιο πολλές φιλικές παρά επιθετικές επαφές, μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι μαγαλώνοντας το παιδί έεται σε έλεγχο την επιθετικότητα του και μπορεί να αλληλεπιδρά εκδηλώνοντας φιλική και όχι επιθετική συμπεριφορά.

Πάντως το υψηλό επίπεδο επιθετικότητας σε ένα παιδί μπορεί να επιρεάσει το επίπεδο επιθετικότητας και άλλων παιδιών, και κατά επέκταση, το επίπεδο επιθετικότητας όλης της ομάδας. Κοσώς τα παιδιά μεγαλώνουν, οι κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις τους συξάνουν και οι φιλίες τους γίνονται πιο σταθερές.

Μερικοί παράγοντες που επιρεάζουν την τάση του παιδιού για φιλίες στο παιχνίδι είναι, εκτός από την ηλικία, η φυλετική προέλευση και το φύλο, το φυσικό κάλλος και το όνομα του

(1).Χαραλαμπόπουλος Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 30.

παιδιού. Εφόσον λοιπόν οι φιλικές σχέσεις είναι τόσο σημαντικές θα πρέπει να προσφερθούν όσο το δυνατόν περισσότερες ευκαιρίες στα παιδιά για να δημιουργήσουν μεταξύ τους φιλικούς δεσμούς. (1)

θ. Το Παιχνίδι και τα Δύο Φύλα

Το παιχνίδι είναι η κατεξοχήν δραστηριότητα κατά την οποία εμφανίζονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δυο φύλα. Το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται κυρίως στο πως, με τι και με ποιον παίζουν τα παιδιά.

Έτσι τα ομαδικά παιχνίδια, όπου σήμερα συμμετέχουν αγόρια και κορίτσια, συμβάλλουν στο να εξασφαλίζονται αλτρου και περισσότερο πολλές από τις παλιές ανισότητες. Ενισχύουν την συνεργασία των δυο φύλων εξασφαλίζοντας περισσότερες ευκαιρίες για ευγενική ομιλία, συνεργασία και αλληλεγγύη ανάμεσά τους.

Τα ομαδικά παιχνίδια δίνουν σήμερα στην ευγατότητα και στα αγόρια και στα κορίτσια να συνηθαιτοποιήσουν τις δυνάμεις και τις αξίες τους και να ασκούν τις ικανότητές τους. (2) Παρ' όλα αυτά μια περίοδο πληθυσμού ποσομένη προσκολλημένη στις προκαταλήψεις και τις αντιλήψεις πολιότερων επακών, πράγμα το οποίο εμφανίζεται και στον ελληνικό χώρο. Δηλαδή, ισχύουν αντιλήψεις σύμφωνα με τις οποίες ο προσρισμός των δυο φύλων στην ζωή είναι διαφορετικός (στερεότυπο για τους ρόλους των φύλων) εξ αιτίας της κληρονομικότητας, αλλά, κυρίως λόγω των

(1). Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Θεσ/νίκη 1986, σελ. 24, 30-31.

(2). Δαράκη Πέπη, Αθήνα 1985, σελ. 32-34.

κοινωνικών συνεπειών. Έτσι οι μητέρες ανατρέφουν με διαφορετικό τρόπο το κορίτσι από το αγόρι. Έτσι, προετοιμάζουν το κορίτσι να γίνει, σύμφωνα με τον "προορισμό" του, καλή σύζυγος και καλή μητέρα. Η έμφυτη, παράλληλα, ευαισθησία του κοριτσιού και ο πλούσιος συναισθηματικός του κόσμος το ωθεί να προτιμά τα παιχνίδια που του δίνουν μεγάλη συγκίνηση. Αντίθετα, η αγωγή που δίνεται στο αγόρι έχει περισσότερη σεβασμό στην προσωπικότητά του. Οι γονείς ενθαρρύνουν το αγόρι να έχει τόλμη και εμπιστοσύνη στην προσωπικότητά του εαυτού του για ότι κάνει. Του αναγνωρίζουν το δικαίωμα να παίζει ελεύθερα κι όξω από το σπίτι με τους φίλους του, βοηθώντας την κοινωνικοποίηση του. Έτσι τα αγόρια παίζοντας ομαδικά παιχνίδια στην ύπαιθρο ασκούν τις σωματικές, ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις και προετοιμάζονται για την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο.

Μέσα στα ομαδικά παιχνίδια, που από μικρή ηλικία παίζουν τα αγόρια, αποκτούν πολύτιμες εμπειρίες και μέσα από την άμιλλα, τον ευγενικό ανταγωνισμό, την συνεργασία, έχουν άπειρες ευκαιρίες να ακονίζουν την σκέψη και την κρίση τους και γενικά να επιβεβαιώνουν τις αξίες τους. (1)

Στις περισσότερες κοινωνίες, οι διαφορές στο παιχνίδι αγοριών - κοριτσιών δεν είναι δεδομένες, αλλά, ενθαρρύνονται. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στην αιτιολόγηση των διαφορών αυτών που κυρίως είναι αποτέλεσμα διαφορετικής κοινωνικοποίησης και όρα σφείλονται στο στερεότυπο των δυο φύλων ή και σε άλλους παράγοντες.

(1). Δαράκη Πέπη, Αθήνα 1985, σελ.33

Νεότερες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, τα κορίτσια δείχνουν προτίμηση για ατομικές, μοναχικές δραστηριότητες σε σύγκριση με τα αγόρια, μια τάση δηλαδή αποφυγής του ομαδικού παιχνιδιού και των συγκρούσεων που πιθανόν να συμβαίνουν στους κόλπους της ομάδας. Έτσι, τα κορίτσια συμμετέχουν περισσότερο σε μοναχικό ή παράλληλο παιχνίδι, ενώ τα αγόρια προτιμούν συνεργατικό - δραματικό παιχνίδι.

Έχει βρεθεί πάντως ότι τα κορίτσια εμφανίζουν λιγότερη στερεότυπη συμπεριφορά από ότι τα αγόρια και μεγαλύτερη ευελιξία, όταν πρόκειται να αναλάβουν κάποιο ρόλο. Διαπιστώθηκε για παράδειγμα ότι τα αγόρια έχουν περισσότερο την τάση να διαλέγουν τον συμπαίκτη με βάση το φύλο και προτιμούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες όπου ήδη συμμετέχουν κι άλλα αγόρια.

Δεν παρατηρήθηκε τέτοια συμπεριφορά στα κορίτσια. Το φαινόμενο αυτό αποδίδεται στο γεγονός ότι υπάρχει μεγαλύτερη κοινωνική πίεση στα αγόρια να ασχολούνται με τυπικές για το φύλο τους δραστηριότητες. Βρέθηκε π.χ. ότι τα κορίτσια δέχονται σημαντικά λιγότερη κριτική από ότι τα αγόρια, όταν παίζουν με παιδιά του άλλου φύλου και συμμετέχουν σε δραστηριότητες που δεν είναι για το φύλο τους. (1)

Τα παιχνίδια του συναγωνισμού είναι πιο δημοφιλή ανάμεσα στα αγόρια παρά στα κορίτσια, ειδικά τα παιχνίδια που απαιτούν μυικές ικανότητες, επιδεξιότητα, δύναμη, όπως για παράδειγμα το ποδόσφαιρο, η πάλη, το μποξ. Τα κορίτσια παίρνουν λιγότερο μέρος σε οργανωμένα παιχνίδια ή σε παιχνίδια που προυποθέτουν

(1). Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Θεσ/νίκη 1986, σελ. 39-40.

υπακοή σε παραδεκτούς κανόνες.

* * *

«Παίζοντας λοιπόν ο άνθρωπος - ιδιαίτερα στις φάσεις της ανάπτυξής του - απλώνει τις εμπειρίες του πάνω σε θέματα γνωστικής φύσης, εξελίσει διάφορες πνευματικές δεξιότητες, πειθαρχεί το πνεύμα του, αναπτύσσει τον συλλογισμό και την φαντασία του και γενικά τονώνει τις διανοητικές του λειτουργίες».(1)

(1). Πολυμενάκου-Παπακυριακού Φώφη, Θεσ/νίκη 1988, σελ. 173.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

- Α. Παιδαγωγική Αξία του Παιχνιδιού
- Β. Κριτήρια που Καθορίζουν την Χρησιμότητα του Παιχνιδιού -
Συνεργασία και Κοινωνικότητα
- Γ. Ο Ρόλος της Ομάδας
- Δ. Ανάπτυξη Πνευματικών Λειτουργιών
- Ε. Η Συμβολή του Ηγησιγώγου στην Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη του
Παιδιού Ηλικίας 2 - 6 Ετών

Α. Παιδαγωγική Αξία του Παιχνιδιού

Είναι σημαντικό να μην θεωρείται το παιχνίδι σαν μια απλή διασκέδαση, αλλά, να το βλέπουμε σαν μια ειδική μορφή της κοινωνικής ζωής των παιδιών, που τα βοηθάει να γνωρίσουν πιο εύκολα τη ζωή και να προετοιμαστούν για το μέλλον.

Η παιδαγωγική αξία του παιχνιδιού είναι μεγάλη, όχι μόνο, για την ηθική αγωγή, όχι μόνο για την ανάπτυξη των εξωτερικών μορφών αγωγής, αλλά η μεγαλύτερη αξία του έγκειται στο ότι διευκολύνει την κοινωνική προσαρμογή των παιδιών και βοηθάει μ' αυτήν την διαδικασία της κοινωνικότητας, την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Τα παιχνίδια ατομικά ή ομαδικά, ελεύθερα ή κατευθυνόμενα έχουν αναμφισβήτητη παιδαγωγική αξία, αφού αναπτύσσουν την προσωπικότητα του παιδιού. Μ' αυτά εξερευνάει το περιβάλλον του και αποκτάει εμπειρίες δημιουργώντας σχέσεις με τον κόσμο και τον εαυτό του. Παίζοντας "μαθαίνει να μαθαίνει". Ανακαλύπτει πως συναντηθεί με τον κόσμο, πως να αντιμετωπίσει τις επιδιώξεις της ζωής και πως να εξουσιάσει τις εμπειρίες του. Μαθαίνει να καρδίζει εμπιστοσύνη για τον εαυτό του.

Στο παιχνίδι, το παιδί ανακαλύπτει τον εαυτό του. Μαθαίνει να ζει ανοικτό σ' έναν κόσμο κοινό με τους ενήλικους, αλλά κρατάει ταυτόχρονα τον κόσμο τον δικό του, τον κόσμο των αξιών, των αισθημάτων και των συγκινητικών πράξεων, τον κόσμο που τον προστατεύει όσο πάει και περισσότερο.

Το παιχνίδι είναι το μέσο, με το οποίο ένα παιδί φτάνει προοδευτικά στην ωριμότητα. Θα μπορούσε να περιγραφεί το παιχνίδι σαν μια έρευνα αυθόρμητης, δημιουργικής ενεργητικό-

τητας, μίαν ανάγκη. Το παιχνίδι επιτρέπει στο παιδί να ελευθερωθεί από τους εσωτερικούς του αγώνες, από τους φόβους του, τους θυμούς του. Το μικρό παιδί νιώθει ευχαρίστηση όταν παίζει μόνο του. Το παιδί που παίζει μόνο του είναι απόλυτα ευτυχισμένο. Αγαπάει την συντροφιά των φίλων του, αλλά είναι πολύ μικρό για να παίζει με τα άλλα παιδιά σε ένα ομαδικό παιχνίδι. Όσο μεγαλώνει γίνεται περισσότερο κοινωνικό, πλησιάζει τα άλλα παιδιά για να πάρει μέρος στα παιχνίδια τους. Με ένα ραβδόκι ανάμεσα στα πόδια τους παίζουν τα άλογα, το τρένο, το βσπόρι. Πηγαίνουν στην αγορά, στεινάζουν το τραπέζι, κάνουν επισκέψεις, μιμούνται τη φωνή και τις χειρονομίες των προσώπων του περιβάλλοντός τους. Αλλάτε οργανώνουν ένα παιχνίδι, στο οποίο κάθε παιδί βρίσκει τον ρόλο του.

Το παιχνίδι είναι μια σοβαρή ενέργεια και απαιτεί μεγάλη προσπάθεια. Έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας τέλει παιδαγωγικής διδασκαλίας. Το κύριο έργο του, είναι να αναπτύξει ολόκληρη την προσωπικότητα του παιδιού. Το παιχνίδι απορροφάει απόλυτα το πνεύμα του. Η προσοχή του παιδιού βρίσκεται συγκεντρωμένη για μια μεγάλη χρονική περίοδο. Αποκτάει πρωτοβουλία, φαντασία και ενδιαφέρον, καμία ενέργεια δεν απαιτεί επανάληψη. Καμία ενέργεια δεν αναπτύσσει την προσωπικότητα με έναν τρόπο τόσο αξιολογημένο. Καμία ενέργεια δεν κάνει κλήση στις πηγές προσπάθειας της ανθρωπίνης ύπαρξης.

Το παιχνίδι είναι, πραγματικά, η βασική αρχή της εκπαίδευσης και επιδρά στο πνεύμα, στις συγκινήσεις και στο σώμα του παιδιού. Είναι η μόνη ενέργεια στην οποία όλες οι παιδαγωγικές αρχές επιδρούν. Το ρητό που λέει: «Κανείς δεν μπορούν

τίποτα να διδάξουν σε ένα παιδί που δεν θέλει να μάθει»>> μπορεί να διατυπωθεί ότι: <<Η διδασκαλία δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική παρά μόνο με το παιχνίδι>>.

Β.Κριτήρια που Καθορίζουν την Χρησιμότητα του Παιχνιδιού

- Συνεργασία και Κοινωνικότητα

Γύρω στα δυο χρόνια το παιδί χρησιμοποιεί το σώμα του, ως το καλύτερο μέσο για δράση, έκφραση και επικοινωνία. Συναντά έτσι τον άλλον, αρχίζει να ενδιαφέρεται για αυτόν και να επικοινωνεί μαζί του.

Η συνάντηση με τον άλλο, το οδηγεί σε ποικίλους τρόπους συμπεριφοράς. Ο άλλος, στην αρχή του φαίνεται σαν εμπόδιο και ένα είδος δοκιμασίας όταν τρέχει, παροδείγματος κάρη, στην αυλή και οφείλει να τον λάβει υπόψη για να μην συγκρουστούν, ή όταν πρέπει να ρυθμίσει την κίνηση και την προσπάθειά του μαζί του. Ο άλλος, όμως, είναι και συνεργάτης για την επίτευξη των στόχων του. Όπως για παράδειγμα, όταν θέλει να παίξει τραμπάλα συνειδητοποιεί την ανόγκη της παρουσίας ενός συντρόφου και της συνεργασίας μαζί του. Σε ένα άλλο παιχνίδι κοινωνικό, με την μπάλα, τα παιδιά με το ενάλλοξ πέταγμά της, από το ένα στο άλλο, όχι μόνο αποκτούν συνείδηση του εγώ τους, αλλά και συντονίζονται μεταξύ τους νιώθοντας ότι αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο.

Η ανάπτυξη της ψυχοκινητικότητας συμβάλλει στην αποδέσμευση του παιδιού από τη στενή εξάρτηση των μεγάλων και το βοηθά να επικοινωνήσει καλύτερα με το περιβάλλον του, υλικό και κοινωνικό. Περνά έτσι, από έναν σωματικό μονόλογο στον

σωματικό διάλογο, για να ευμερούμε εδώ τους γνωστούς χαρακτη-
ρισμούς του J. Piaget "το πέρασμα αυτό δεν είναι ούτε γρήγορο,
ούτε πάντοτε χωρίς δυσκολίες και προβλήματα".

Καμιά φορά η συμπεριφορά του μικρού παιδιού προς τους
συνομηλικούς του είναι δυνατό να μοιάζει αντικειωνική. Ο
R. Droucinet, υποστηρίζει ότι αυτό είναι φαινομενικό, γιατί
στην πραγματικότητα το παιδί επιδιώκει την συνεργασία με τους
άλλους αλλά, δεν γνωρίζει ακόμη τον σωστό τρόπο για να το
πετύχει. Γι' αυτό χαρακτήρησε "οδέξιο" την πρώτη αυτή επαφή
των μικρών παιδιών. Πέρα όμως από την πρώτη επαφή, η κοινωνι-
κή ανάπτυξη των παιδιών πρέπει να επιδιωχθεί μέσω από την
δημιουργία πιο στενών σχέσεων ανάμεσά τους, και κυρίως, με
την ανάπτυξη σ' αυτά, πνεύματος συνεργασίας, αλληλοκατανόησης
και υπευθυνότητας.

Αυτά όλα θα επιτευχθούν με την προοδευτική ένταξή του
στην ομάδα μέσα στο παιχνίδι. Μέσω στην ομάδα το παιδί συνει-
δητοποιεί ότι, ο άλλος δεν είναι αυτός που το υπηρετεί, και
ικανοποιεί όλες τις επιθυμίες του, όπως συχνά συνέβαινε μέσα
στην οικογένεια, αλλά αυτός με τον οποίο οφείλει να συναποφα-
σισει και να συμπρόξει, για να επιτύχει την ικανοποίησή των
αναγκών του. Αντιλαμβάνεται ότι ο άλλος είναι συχνά το
εμπόδιο στην ατομική του δραστηριότητα, συγχρόνως όμως κατα-
νοεί την αξία της συνεργασίας μαζί του, για την πραγμάτωση
κοινών σκοπών, που εξυπηρετούν το σύνολο αλλά και τις δικές
του ανάγκες. Έτσι συνειδητοποιεί, σιγά - σιγά, ότι ο κόσμος
δεν είναι το δικό του βασίλειο, αλλά κοινό για όλους και ότι
μέσα σ' αυτόν οι άνθρωποι μοιράζονται και δραουν συλλογικά.

Με την ωρίμανση του νευρικού και μυϊκού συστήματος, αλλά και την πρόοδο στις νοητικές διεργασίες του, το παιδί αρχίζει να επικοινωνεί αποτελεσματικά με το κοινωνικό του περιβάλλον.

Μόλις είναι σε θέση να περπατά, να πετά και να πιάνει την μπάλα, να ακολουθεί ή να δίνει έναν ρυθμό, να συγχρονίζει τις κινήσεις του με τις κινήσεις των άλλων, μπορεί να ειπωθεί ότι έχει κανονικά ενταχθεί στην κοινωνική ομάδα, γιατί μπορεί να συμμετέχει στις δραστηριότητες της και να νοιώθει για αυτό ικανοποίηση.

Γ.0 Ρόλος της Ομάδας

Η ψυχοκινητικότητα όμως του παιδιού, δεν συνδέεται μόνο με την κοινωνική του πρόοδο. Αποφασιστικό ρόλο παίζει και στην συναισθηματική του κατάσταση.

Αρκετές συναισθηματικές διαταραχές του παιδιού, όπως άγχος, νευρικότητα, υπερβολική ενδοστρέφεια, αδεξιότητα κ.λ.π. μπορεί να οφείλονται σε μια διαταραγμένη ψυχοκινητική ανάπτυξη. Αντίθετα, μπορεί να δούμε ένα παιδί φοβιστικό, αγχώδες ή ενδοστρεφές, που έχει ανεκκρυπτεί να συμμετέχει σε ψυχοκινητικές δραστηριότητες, να αποκτά θάρρος και αυτοπεποίθηση και να αναζητά συντρόφους για το παιχνίδι του. Η ένταξη του στην ομάδα παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες. Κατά μια αντίληψη ο εγωκεντρισμός, κύριο γνώρισμα της συμπεριφοράς των παιδιών στην ηλικία αυτή, δυσκολεύει την επικοινωνία και την συνεργασία τους.

Οι πρώτες αυτοσχηματιζόμενες ομάδες που συγκροτούν είναι ολιγάριθμες μέλλετες και μικρής διάρκειας. Τα παιδιά στην αρχή δυσκολεύονται να συνεννοηθούν και να θέσουν σκοπούς και κανόνες κοινής δράσης. Οι συγκρούσεις ανάμεσά τους είναι συχνές και αναπόφευκτες. Η δραστηριότητά τους είναι ατομική, ακόμα και όταν παίζουν το ένα κοντά στο άλλο. Το καθένα ενδιαφέρεται για αυτό που κάνει και αδιαφορεί για το παιχνίδι των φίλων του. Οι πρώτες αυτές ομάδες, δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να υποτιμώνται, γιατί αποτελούν τα πρώτα βήματα της διαδικασίας για κοινωνική ανάπτυξη.

Σε μια πιο προχωρημένη φάση τα παιδιά υποβοηθούνται στην συγκρότηση ευρύτερων και μονιμότερων ομάδων. Η συμμετοχή τους

σ' αυτές είναι τώρα ενεργητική και χαρακτηρίζεται, εκτός από τη συνεργασία στις δραστηριότητες, και από την υιοθέτηση στόχων και κανόνων κοινής αποδοχής.

Οι προσωπικές τους σχέσεις διευρύνονται. Η δύναμη της ομάδας επιδρά πάνω στην ατομική τους συμπεριφορά και την διαφοροποιεί. Τα συναισθήματα που γεννιούνται στα παιδιά από την κοινή δράση στην ομάδα και την συλλογική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της είναι κοινά για όλους και οφείλονται στην κοινωνική ανάπτυξη των πράξεων.

Είναι ζωτική ανάγκη για το παιδί να παίζει με φίλους και φίλες. Τα λόγια και τα αισθήματα των φίλων συμβάλλουν σημαντικά στην διαμόρφωση της εικόνας που σχηματίζει για τον εαυτό του. Μεγαλώνοντας προσπαθεί να απαγκιστρωθεί από την αποτελεσματικότητα του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος, που σε έναν βαθμό έχει γίνει στερεότυπο. Είναι φυσικό να αναζητεί τότε νέες φιλίες, να προσπαθεί να δημιουργήσει ένα καινούργιο περιβάλλον, μέσα στο οποίο θα κινηθεί, δοκιμάζοντας τα πρότυπά του, συγκρίνοντας και κρίνοντας τα, θα αισθανθεί αλλιώς, θα δώσει από τις εμπειρίες του, αλλά και θα πάρει.

Παιδί που δεν έχει φίλους αισθάνεται απομονωμένο, κοινωνικά ανασφαλές, και είναι έντονα εξαρτημένο από τους ενήλικες του περιβάλλοντός του, ενώ όχι σπάνια, είναι και επιθετικό.

Η σημερινή ζωή στις πόλεις δημιουργεί πολλαπλές αντικαταναγκαστικές δυσκολίες για ομαδικό παιχνίδι, για παρέα. Ωστόσο, μπορούν πάντοτε να εξασφαλισθούν κάποιες στοιχειώδεις προϋποθέσεις, που να επιτρέπουν στα παιδιά να παίζουν με συνομηλίγκους τους. Ουστηχώς, αρκετοί γονείς, κι ακόμα περισσότερες

γιαγιόδες και παππούδες, μονοπωλούν την παρέα των εγγονών τους και βρίσκουν χίλιες προφάσεις για να εμποδίσουν να κάνουν παρέα με άλλα παιδιά.

Το παιδί, αν και δεν το δείχνει νιώθει μοναξιά, σκόνη, και στο πιο πολυθόρυβο περιβάλλον ενηλίκων. Η παρέα, έστω και με ένα μόνο παιδί, είναι βέβαια καλύτερη από τη μοναξιά. Η ίδια όμως παρέα συνέχεια δεν αυξάνει ιδιαίτερα τον κοινωνικό περιγυρο του παιδιού. Συχνά φοβάται μήπως χάσει αυτήν την μοναδική του φίλια. Μια τέτοια σχέση, όμως, μπορεί να γίνει ετεροβαρής, δηλαδή το ένα παιδί να δίνει πάρα πολλά και να μην παίρνει, ενδεχόμενα τίποτα ή να παίρνει ελάχιστα. Αντίθετα, η παρέα με πολλά παιδιά του δίνει όλες τις ευκαιρίες να αναπτύξει τις ικανότητές του. Να εκτεθεί και να δεχθεί ποικίλες επιδράσεις και με τη σειρά του, το ίδιο, να επιρρασει τα άλλα παιδιά. (1)

Η Ανάπτυξη Πνευματικών Λειτουργιών

Παράλληλα το παιχνίδι συμβάλλει στην καλλιέργεια των πνευματικών λειτουργιών του παιδιού: σκέψη, νόηση, κρίση, προσοχή κ.λ.π. Η νοητική εξέλιξη της σκέψης εξελίσσεται φυσιολογικά μέσα στο παιχνίδι με τα λεγόμενα «κοικοδομικά παιχνίδια» που ασκούν την αυτενέργεια και του εμπλουτίζουν τις γνώσεις του. Η σκέψη του απευθύνεται στην ολοκλήρωση ενός συγκεκριμένου στόχου.

Οι αισθήσεις του ασκούνται, οξύνεται η ερευνητικότητα και προσοχή. Το παιδί μαθαίνει να συγκεντρώνει την προσοχή του,

(1). Abbadie Madeleine, 1985, σελ. 28-32

πράγμα που θα του χρησιμεύσει στο σχολείο και στην ζωή. Όταν το παιδί παίζει, επιστρατεύει και χρησιμοποιεί όλες τις πνευματικές δυνάμεις.

Ασκείται η παρατηρητικότητα και η μνήμη του. Το παιχνίδι διεγείρει την περιέργεια, τα ενδιαφέροντα και την προσπάθεια του παιδιού, που κινητοποιούν και αναπτύσσουν την σκέψη και την κρίση του.

Όλα τα παιχνίδια που αναπτύσσουν την δεξιότητα των χεριών του, αναπτύσσουν ταυτόχρονα και την σκέψη, γιατί, χέρι και μυαλό είναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους. (1) Η ενεργητικότητα και η ομαλή εξέλιξη της αντίληψης επεκτείνει τον παραστατικό κύκλο του ανθρώπου. (2) Βρίσκονται οι σωστοί συσχετισμοί της πραγματικότητας και τοποθέτηση του εγώ στον γύρω κόσμο. (3) Ακόμα, παίζοντας αποκτιέται η γλώσσα, το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της νοητικής ανάπτυξης του ανθρώπου.

Η Συμβολή του Νηπιαγωγείου στην Ψυχοκοινωνική

Ανάπτυξη του Παιδιού Ηλικίας 2-6 Ετών

Το νηπιαγωγείο μόλις συμπληρώσει τα 3 1/2 χρόνια είναι η καλύτερη λύση στο πρόβλημα της απομόνωσης του παιδιού. Εκεί, ελάχιστες είναι οι δραστηριότητες που στερούνται κοινωνικής σημασίας. Όλα γίνονται σχεδόν συλλογικά. Η δουλειά, το παιχνίδι, η γλώσσα και γενικά η γνώση αρχίζουν να παίρνουν κοινωνικό χαρακτήρα.

(1). Χαραλαμπίδου Ιωάννης, Αθήνα 1960, σελ. 40

(2). Παπακυριακού-Πολυμενάκου Φώφη, Θεσ/νίκη 1988, σελ. 150

(3). Νανάκου Ε.Σ., 1961, σελ. 56

Η προσχολική αγωγή είναι η πρώτη συστηματική προσπάθεια για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού που συμβάλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Είναι σφάλμα να σπρώχνεται το παιδί, παρά τη θέλησή του, να παίξει ή να κάνει παρέα με άλλα παιδιά. Αν η παρέα δεν είναι γνωστή στους γονείς είναι φρόνιμο να έχουν ένα μόνιμο πόνω στο παιδί και τους φίλους του για λίγο καιρό. Μικρά παιδιά γίνονται μερικές φορές εύμοτα μεγαλύτερων ή ακόμα και συνομηλίκων τους. Ψέρνονται, υποτιμούνται, γελοιοποιούνται, ταπεινούνται. Πρέπει να προλαβαίνονται τέτοιες δυσάρεστες εμπειρίες, που κάνουν το παιδί φιλόποτο σε κάθε νέα γνωριμία και που μπορούν να παραμορφώσουν τον χαρακτήρα του.

Η αντίληψη ότι πρέπει να τα βγάλει πέρα μόνο του δεν είναι λανθασμένη, είναι όμως σχετική και όχι απόλυτη. Προυποθέτει σωστή, στέρεη, προηγούμενη ανατροφή του και δείγματα ότι έχει τις δυνατότητες και τις ικανότητες να τα βγάλει πέρα.

Συνεχείς επιπτώσεις, όπως άλλωστε και οι συνεχείς ενόκες, βγάζουν το παιδί έξω από τον πραγματικό κόσμο, για αυτό πρέπει να προλαμβάνονται.

Τα σπύτια που παίζουν πρέπει να εναλλάσσονται, ώστε όλοι οι γονείς των παιδιών της παρέας να μοιράζονται τα βάρη και να σχηματίζουν προσωπική γνώμη, όχι μόνο για τα άλλα παιδιά, αλλά και για το δικό τους.

Στο παιχνίδι δείχνει πλευρές, λεπτομέρειες του χαρακτήρα του που ίσως δεν είχαν μέχρι τώρα την ευκαιρία να διαπιστώσουν. Ένας παλιός παιδαγωγικός κανόνας λέει, πως δεν αρκεί μόνο να ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε, αλλά να ξέρουμε πως

πρέπει να το κάνουμε. Το να διευκολύνουμε την είσοδο του παιδιού στην ομάδα και να το μάθουμε να παίζει με τ' άλλα παιδιά, παραδεχόμεστε πως δεν είναι κάτι εύκολο και η παιδαγωγική δεν δίνει συνταγές. Ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να ενεργήσουμε εξαρτάται από τις συνθήκες, τον τρόπο αλλά και από τις ατομικές ιδιότητες των παιδιών, τις οποίες πρέπει πάντοτε να γνωρίζουμε.

Για να κατευθύνουν σωστά την κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών τους οι γονείς έχουν στην διάθεσή τους ποικίλα μέσα και μεθόδους, που πηγάζουν από την οργάνωση της οικογενειακής ζωής και της ατμόσφαιρας που σχηματίστηκε από τις φροντίδες τους και την αμοιβαία αφοσίωσή τους. Πολύ συχνά αμελούν και σπάνια χρησιμοποιούν ένα από τα καλύτερα μέσα για την κοινωνική αγωγή των παιδιών, το παιχνίδι. Πολλοί γονείς δεν καταλαβαίνουν την εκπαιδευτική σημασία του παιχνιδιού, το θεωρούν σαν μια απλή ευχαρίστηση και διασκέδαση και συχνά φτάνουν και να το απαγορεύουν.

Όσο το παιδί παίζοντας αναπτύσσεται κατά ένα τρόπο ολοκληρωτικό και η παιδαγωγική αξία του παιχνιδιού σχετίζεται τόσο με την σωματική, ψυχική και πνευματική αγωγή, όσο και με την ηθική διαμόρφωση της παιδικής προσωπικότητας. Όλοι οι μεγάλοι παιδαγωγοί και γιατροί περιγράφουν την αξία του παιχνιδιού. "Το παιδί που δεν παίζει μοιάζει με ενήλικο που δεν σκέπτεται", γιατί ότι είναι η εργασία για τον ενήλικο, είναι για το παιδί το παιχνίδι.

Κατά τον παιδαγωγό Makarenko «η αγωγή του μέλλοντος ανθρώπου πρέπει να στηρίζεται στο οργανωμένο παιχνίδι, στο

οποίο αναπτύσσονται οι μελλοντικές ιδιότητες του ανερώπου και του πολίτη». Με το ομαδικό παιχνίδι, το παιδί δημιουργεί τις πρώτες κοινωνικές επαφές έξω από την οικογένεια, αναπτύσσει το "εγώ" του, βρίσκει την θέση του μέσα στην κοινωνία των παιδιών ίδιας ηλικίας, μαθαίνει να υποτάσσεται θεληματικά, να συγκρατεί τις επιθυμίες του, αλλά και να τις προσαρμόζει στις επιθυμίες των άλλων. Έτσι σκεπάζει το παιδί την βούλησή του, έρχεται αντιμέτωπο με τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των άλλων και διαλέγοντας τον ρόλο του μέσα στο παιχνίδι, ασυναίσθητα συγκρίνεται μ' αυτά και μαθαίνει να κρίνει τις πράξεις τους με επικριτικό τρόπο.

Τα σκληρά παιδιά, τα δειλά, τα αδέξια και ντροπαλά, παροτρύνονται με το παιχνίδι και απαλλάσσονται από τα ελαττώματά τους, ενώ ταυτόχρονα τα καίρια παιδιά και τα απειθαρκητα, υποτασσόμενα στους κανόνες του παιχνιδιού, διορθώνουν τα ελαττώματά τους, μαθαίνουν να συγκρατούνται και αναπτύσσουν ιδιότητες, όπως είναι η υπομονή και η υπακοή.

Εκείνο που πειθαρχεί πολύ το παιδί στο παιχνίδι και διευκολύνει την κοινωνικότητά του είναι η υπακοή στους κανόνες του παιχνιδιού, είτε οι κανόνες αυτοί βρίσκονται από τα ίδια τα παιδιά στα λεγόμενα "φανταστικά παιχνίδια" - κατά τα οποία τα παιδιά μιμούνται την ζωή του περιβάλλοντός τους - είτε οι κανόνες του παιχνιδιού ορίζονται από πριν, από το θέμα του παιχνιδιού, στα λεγόμενα "κινητικά" και "παιδαγωγικά παιχνίδια", παίζοντας τον ρόλο τους, τον καθορισμένο από τους κανόνες και νόμους του παιχνιδιού, τα παιδιά αποκτούν την ευνοία της ευθύνης.

Η κοινή, μάλιστα, χρήση των παιχνιδιών και του άλλου απορέττου υλικού, ο κοινός δρόμος για να φτάσουν στο τέλος του παιχνιδιού, οι προσπάθειες και ιδιαίτερα οι συγκινήσεις που έζησαν μαζί, οι χαρές και οι ικανοποιήσεις πλησιάζουν τα παιδιά μεταξύ τους. Έτσι αναπτύσσεται ανάμεσά τους το αίσθημα της φιλίας, πράγμα που αποτελεί σημαντικό στάθμο στην ανάπτυξη της κοινωνικότητάς τους. Η φιλία στην προσχολική ηλικία αποτελεί έναν από τους παράγοντες που θα παίξουν τον ρόλο τους στην μελλοντική ανάπτυξη φιλικών αισθημάτων. (1)

(1).Ματσανιώτης Ν., 1994, σελ. 129-132.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ

ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

A. Εισαγωγή

B. Είδη θεωριών

B1. Φυσιολογικές θεωρίες

B2. Βιολογικές θεωρίες

B3. Ψυχολογικές θεωρίες

B4. Θεωρία της Γεννητικής-Λειτουργικής Αντίληψης

Γ. Κριτική θεώρηση των θεωριών για το Παιχνίδι

Δ. Περιληπτική Αναφορά στην Ιστορία του Παιχνιδιού

A. Εισαγωγή

Το παιχνίδι είναι η κύρια, η ουσιαστική δραστηριότητα των παιδιών αυτής της ηλικίας. Οι ενέργειές τους μέσα στο σχολείο, μέσα στην οικογένεια, ή όταν είναι ελεύθερα, ανάγονται και σχετίζονται με το παιχνίδι.

Εξάλλου ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για το εξωοικογενειακό πλαίσιο, για έναν πλατύτερο περίγυρο. Γι' αυτό, δείχνουν ζωηρό ενδιαφέρον για κάθε δραστηριότητα που τους επιτρέπει να ανακαλύψουν το περιβάλλον. Στρέφονται με ευχαρίστηση προς τις ομάδες παιδιών της ηλικίας τους και προς άλλους ενήλικους από εκείνους που έχουν πάντοτε γνωρίσει.

Το παιχνίδι είναι ουσιαστικό μια ενεργητικότητα εξερευνητική, μια περιπέτεια, μια πείρα, μια συμβατική περίοδος. Από το παιχνίδι εκδηλώνεται στο παιδί η ανάγκη της ανακάλυψης της ύπαρξης και της ζωής. Το παιχνίδι κατέχει τη χαρά της ανακάλυψης, την ικανοποίηση της δημιουργικής δύναμης. Με το παιχνίδι, το μικρό παιδί βρίσκει ένα μέσο επικοινωνίας που δεν εκφράζεται με λόγια. Είναι μια άφωνη επικοινωνία, που ικανοποιεί μια εσωτερική ανάγκη και ανεπτύσσει ολόκληρο το παιδί.

Στο παιχνίδι το παιδί βάζει όλο τον εαυτό του. Η ενεργητικότητά του είναι δημιουργική και φανταστική, γιατί είναι αυθόρμητη, αφού του παιχνίδι το απορροφάει για ώρες ολόκληρες. Το παιδί μπορεί να ξεχαστεί με το παιχνίδι γιατί είναι το ίδιο αναγκαίο στο πνεύμα του, όσο και η τροφή στο σώμα του.

Πολλά έχουν γραφτεί από την αρχαιότητα ίσα με σήμερα, για το παιχνίδι, που αν για τον ηλικιωμένο είναι μια μορφή

ευχάριστη απασχόληση μετά την εργασία, για το παιδί είναι το καθαυτό περιεχόμενο της ύπαρξής του και το σπουδαιότερο μέσο για την αβίαστη σωματική, πνευματική και συναισθηματική ανάπτυξή του.

Πολλοί ερευνητές, επιστήμονες, φιλόσοφοι, ψυχολόγοι, παιδαγωγοί ασχολήθηκαν μ' αυτό και επιδίωξαν, άλλοι να περιγράψουν τις κυρίες μορφές του, άλλοι να το συσχετίσουν με την τέχνη, άλλοι να το συγκρίνουν με την εργασία και με άλλες μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας. Από την εποχή ακόμα του Πλάτωνα, που παρακινούσε "μη ταίνυν βία τους παίδες εν τοις μαθήμασιν, αλλά παίζοντας τρέφει".

Β. Είδη θεωριών

Οι θεωρίες του παιχνιδιού μπορούν σε γενικές γραμμές να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες, σε: φυσιολογικές, βιολογικές και ψυχολογικές.

Β1. Φυσιολογικές θεωρίες

Στις φυσιολογικές θεωρίες ανήκει η θεωρία του Γερμανού Schiller, η οποία είναι η πιο παλιά απ' τις σύγχρονες θεωρίες, που αναπτύχθηκε επιστημονικά από τον Herbert Spencer. Σύμφωνα με τις απόψεις τους το παιχνίδι είναι η έκφραση μιας πληρωτικής ενέργειας.

Το ζώο που παίζει, έχει περισσότερη ενέργεια από ότι χρειάζεται, για αναπαραγωγή και άμυνα. Αυτή την πλεονάζουσα ενέργεια την εκφράζει στο παιχνίδι.

Το νεαρό πλάσμα, που το ταΐζουν και το περιποιούνται οι

γονείς του, δεν ξοδεύει τις δυνάμεις του στην εξεύρεση τροφή, γι' αυτό έχει αποθηκευμένη ενέργεια που υπερεκχειλίζει και ξεκύνεται μέσα στα πιο δραστήρια νευρικά κανάλια και παράγει άσκοπες κινήσεις. Το παικνίδι ξεκινά από μια εσωτερική ανάγκη, να θέσει σε κίνηση τα ξεκούραστα και υποσπασχολούμενα μέλη. Αυτή η πλεωρική ενέργεια διοχετεύεται μέσα σε κανάλια όχι σαν εργασία αλλά σαν παικνίδι.

Ότι συμβαίνει στον άνθρωπο συμβαίνει και στα ζώα. Τα μικρά ζώα δεν χρησιμοποιούν τις δυνάμεις τους για αυτοάμυνα και αυτοσυντήρηση, γιατί έχουν άλλοι αναλάβει αυτό το έργο. Γι' αυτό το λόγο ρίχνουν όλες τις δυνάμεις τους στο παικνίδι. (1)

Η θεωρία της πλεοναζουσας ενέργειας είναι η πιο παλιά και έγινε πιο παράδοση. Η ερμηνεία που δίνει ο Spencer στο φαινόμενο παικνίδι, συμπίπτει και με την αντίληψη του απλού ανθρώπου για το παικνίδι. Ο κουρασμένος οικογενειάρχης βλέπει το παικνίδι των παιδιών του σαν σπατάλη ενέργειας και προσπαθεί να περιορίσει το χρόνο που δίνει το παιδί στο παικνίδι.

Ο Moritz Lazarus, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, έρχεται να αντιστρέψει τη θεωρία του Spencer, και λέει ότι, το παικνίδι αναζωογονεί και ξεκουράζει τον κουρασμένο σωματικά και ψυχικά. Υστερα από την εργασία, ζητούμε ξεκούραση και μια τέτοια ξεκούραση μας δίνει το παικνίδι. Πολλές φορές ο κουρασμένος πνευματικά βρίσκει ξεκούραση αν διαβάσει μια ιστορία. Οι μαθητές ύστερα από την εργασία του σχολείου, δίνουν τον εαυτό τους στο παικνίδι, παίζουν ώρες

(1). Θεοφράστου Γέρος, Αθήνα 1984, σελ. 19.

ολόκληρες και στο τέλος πραγματικά κουρασμένοι γυρίζουν στο σπίτι και ετοιμάζουν τα μαθήματα της αυριανής μέρας. (1)

82. Βιολογικές θεωρίες

Στις βιολογικές θεωρίες ανήκει η θεωρία του σταβισμού του Αμερικανού Stanley Hall. Ο Hall στην προσπάθεια του να εξηγήσει τις διάφορες φάσεις που πέρνει το παικνίδι στην εξελικτική πορεία της παιδικής ηλικίας, δέχεται τη θεωρία αυτή, που στηρίζεται στο βιογενετικό νόμο του Ernest Haeckel. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, «η ανάπτυξη του όντος είναι σύντομη επανάληψη της εξέλιξης του είδους. Και το παικνίδι», συμπραίνει ο Stanley Hall, «είναι σύντομη επανάληψη των φάσεων που πέρασε η ανθρωπότητα στην εξελικτική της πορεία από τα βάθη των αιώνων μέχρι σήμερα. Έτσι εξηγείται γιατί το παιδί τρελαίνεται για το κυνήγι πουλιών και μικρών ζώων και γιατί αρέσκεται σε "άγρια πολεμικά" παιχνίδια και συγκρούσεις με άλλες ομάδες παιδιών». (2)

Μια άλλη βιολογική θεωρία είναι αυτή της προπαρασκευαστικής ασκήσεως για τη ζωή του Σουηδού Carl Gross. Ο Gross αντιστρέφει το ρητό του Spencer λέγοντας ότι το παιδί ή και το νεαρό ζώο δεν παίζει γιατί είναι νέο και έχει περισσευούμενη νευροψυχική ενέργεια, αλλά έχει την περίοδο ανωριμότητας για να παίζει.

Σύμφωνα με τον Gross, η φύση έδωσε μια μεγάλη περίοδο ανωριμότητας για να δώσει την ευκαιρία στο παιδί να παίζει.

(1). Θεοφράστου Γέρος, Αθήνα 1991, σελ. 20.

(2). Γιώργου Κυριαζόπουλου, 1991, σελ. 53.

Τα ζώα δεν παίζουν σώνει και καλά γιατί είναι μικρά και παιχνιδιάρικα, αλλά μάλλον έχουν μια περίοδο νεότητας για να παίζουν.

Η ανάγκη για παιχνίδι ξεπηδά στο νέο από την εμφάνιση ενστίκτων πριν ακόμη να του είναι χρήσιμη για βασικές ανάγκες της ζωής του. Αυτή είναι η βασική διαφορά ανάπτυξης ανάμεσα στον άνθρωπο και στα ανώτερα ζώα από τη μια μεριά και στα έντομα από την άλλη. Κάθε έντομο είναι προικτισμένο με ένστικτα που είναι αναπτυγμένα στην εντέλεια και έτοιμα για χρήση από την πρώτη στιγμή. Και γι' αυτό το έντομο ποτέ δεν παίζει, δηλαδή δεν έχει παιδική ηλικία. (1)

Οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας πιστεύουν ότι το παιχνίδι έχει πραγματική αξία για την ανάπτυξη του παιδιού, δεν είναι σπατάλη ενέργειας, όπως παραδέχεται η θεωρία της πλεονάζουσας ενέργειας. Μια που οι ενστικτωτικές δραστηριότητες εμφανίζονται πολύ πριν να γίνουν χρήσιμες για βασικές ανάγκες της ζωής, πρέπει να δουλευτούν για να γίνουν πιο ικανές. Όταν φτάσει η πραγματική ανάγκη χρησιμοποίησής τους, η προγύμναση που προυγήηκε θα εκπληρώσει τον προορισμό της. Με λίγα λόγια οι διάφορες μορφές παιχνιδιού είναι προγυμνάσεις για τις δραστηριότητες του ενήλικα αργότερα. Τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι απαραίτητες για την τελειοποίηση του ατόμου.

(1). Garvey Catherine, 1990, σελ. 11-12.

Β3. Ψυχολογικές Θεωρίες

Ο Piaget εντάσσει στην ψυχολογία της νοημοσύνης τη θεωρία και τα φαινόμενα του παιχνιδιού. Θεωρεί ότι με το παιχνίδι το παιδί αφομοιώνει την εμπειρία του εξωτερικού περιγύρου και προσαρμόζει τον εσωτερικό του κόσμο, τον περνάει στην εξωτερική πραγματικότητα κι έτσι αποκτά συνείδηση της ευθύνης του.

Ο Γάλλος Jean Chateau υποστηρίζει τη θεωρία της επιτυχίας και της επιβεβαίωσης του εγώ. «Το παιδί», λέει ο Chateau, «κρίνει για να δοκιμάσει τη χαρά της επιτυχίας και να επιβεβαιώσει την ικανότητα του εγώ για αυτοπειθαρχία και συμμόρφωση προς τους κανόνες του παιχνιδιού» (1).

Ο Freud κατέταξε το παιχνίδι στα προϊόντα της φαντασίας και στους εκφραστικούς τρόπους του ασυνείδητου. Με το παιχνίδι αντιμετωπίζονται οι δυσάρεστες καταστάσεις, γιατί το παιδί μετατρέπει σε ενεργό κατάσταση μια ένταση από την οποία υποφέρει. «Κατά τον Freud, το παιδί παίζει καταστάσεις της ζωής των μεγάλων, σκηνές στις οποίες είναι ανεξάρτητο, βρίσκει αυτοεπιβεβαίωση και ασκεί εξουσία. Το παιδί σκηνοθετεί με το παιχνίδι του και υποτάσσει καθετί που στη ζωή του το εντυπωσίασε ή το σπείλησε. Η σημασία της κάθαρσης μας επισημαίνει τη μεγάλη σημασία του ελεύθερου παιχνιδιού, όταν το παιδί μόνο του εκλέγει και οργανώνει το παιχνίδι του.

Το παιχνίδι για το παιδί αποτελεί μια πολύ σοβαρή υπόθεση, όπως υποστηρίζει ο Erikson. Με το παιχνίδι απελευθερώνεται από την εξάρτηση, τους φόβους, τις αδυναμίες. Με το παιχνίδι το παιδί γνωρίζει την ελευθερία και την πειθαρχία. Είναι το

(1). Κυριαζόπουλος Γιώργος, 1991, σελ. 53.

μέσα με το οποίο μαθαίνει να δέχεται τους κοινωνικούς και πνευματικούς όρους της ομάδας του.

Τέλος ο Βιεννέζος Alfred Adler, υποστηρικτής της ατομικής εγωκεντρική θεωρίας, λέει ότι: « με το παιχνίδι το παιδί προσπαθεί να ικανοποιήσει την εγωκεντρική τάση για επιβολή και κυριαρχία»». (1)

B4.Θεωρία της Γενετικής-Λειτουργικής Αντίληψης

Στη θεωρία αυτή ο Ελβετός ψυχολόγος Clararrede υποστηρίζει ότι το παιχνίδι αποτελεί το κυριώτερο, το ουσιαστικότερο και το πλέον εκφραστικό γνώρισμα της παιδικής ηλικίας και ότι δίνει στον οργανισμό του παιδιού και ιδιαίτερα στα νευρικό σύστημα την αναγκαία διέγερση για ανάπτυξη.

Και συμπληρώνει ο Froebel, με το παιχνίδι το παιδί ενώνεται ψυχικώς και σωματικώς με τη φύση του κόσμου και του Θεού και αποκτά πλήρη βιωματική συναίσθηση της υπέρτατης κοσμικής αρμονίας και ενότητας. Παιδί χωρίς παιχνίδι είναι πράγμα αφύσικο, κάτι το παθολογικό. Στερούντες, λοιπόν, από το παιδί το παιχνίδι είναι σαν να στερούμε από ένα φυτό τον αέρα και το φως, δηλαδή τις βασικές προϋποθέσεις της ανάπτυξής του.

Γ.Κριτική Θεώρηση των Θεωριών για το Παιχνίδι

Πρέπει να σημειωθεί ότι έγινε προσπάθεια να καταγραφούν οι πιο βασικές θεωρίες, που έχουν διατυπωθεί για την ερμηνεία του παιχνιδιού. Σε όλες αυτές τις θεωρίες υπάρχει πολλή αλήθεια

(1).Κυριαζόπουλος Γεώργιος, 1991, σελ. 53.

αλλά καμιά δεν δίνει την πλήρη εξήγηση, λόγω της μονομέρειάς της. Έτσι, μελετώντας τις φυσιολογικές θεωρίες, παρατηρείται ότι κρίνονται ανεπαρκείς γιατί: α) το παιδί δεν παίζει μέχρι να διοχετευθούν οι δυνάμεις που πλεονάζουν μέσα του, αλλά και όταν δεν διαθέτει περίσσειμα ενέργειας και β) τα παιδιά παίζουν και όταν ακόμη βρίσκονται σε κόπωση διανοητική ή σωματική.

Οι βιολογικές θεωρίες κρίνονται επίσης ανεπαρκείς γιατί υπάρχει ουσιαστική διαφορά στο παιχνίδι, ζώων και παιδιών. Το παιχνίδι για τα ζώα σημαίνει άσκηση ενστίκτων, για το παιδί όμως ολοκλήρωση προσωπικότητας.

Επίσης η ψυχαναλυτική ερμηνεία θεωρείται μονόπλευρη γιατί το παιδί με το παιχνίδι δεν θέλει μόνο να ικανοποιήσει την τάση του για επιβολή και κυριαρχία ή να εξωτερικεύσει απωθημένες τάσεις. Αντίθετα κρίνεται σαν πιο σωστό, ότι το παιδί βρίσκει ευχαρίστηση και καρφί στο παιχνίδι, αφού έτσι ικανοποιεί την ορμή του για κίνηση και δράση.

Συνοψίζοντας τις διάφορες θεωρίες του παιχνιδιού, παρατηρείται ότι καθεμιά δίνει εξήγηση σε κάποια έκφανση του παιχνιδιού. Η θεώρηση, έπειτα, όλων των θεωριών φωτίζει την καθολική συμπεριφορά του παιδιού στα διάφορα παιχνίδια του, και έπειτα μια προσπάθεια συγκεκριασμού θα ήταν δυνατόν να δώσει απάντηση στο ερώτημα "γιατί παίζει το παιδί;".

Δ. Περιληπτική Αναφορά στην Ιστορία του Παιχνιδιού

Ενστικτώδης χαρακτηρίζεται η ανάγκη του ανθρώπου για παιχνίδι. Πρόκειται για μια ανάγκη που την αισθάνθηκαν οι

άνθρωποι όλων των εποχών, την αισθάνονται οι άνθρωποι της σύγχρονης εποχής και θα την αισθάνονται οι άνθρωποι όλων των εποχών.

Το παιχνίδι το συναντάμε λοιπόν και στην πρωτόγονη κοινωνία.

Οι άνθρωποι από τα πολύ παλιά χρόνια έβρισκαν καιρό για ψυχαγωγία. Στις θερμές χώρες, όπου ο αγώνας για την τροφή και στέγη ήταν πιο εύκολος, οι άνθρωποι είχαν περισσότερο καιρό για διασκέδαση. Στις ψυχρές χώρες, έβρισκαν καιρό το χειμώνα, ύστερα από επιτυχημένα κυνήγια, να οργανώσουν και την ψυχαγωγία τους.

Τα χνάρια του παιχνιδιού είναι τα ίδια παντού όπου κι αν έζησαν οι άνθρωποι.

Μπορεί να διαφέρουν οι τρόποι έκφρασης, αλλά και σήμερα στις πολιτισμένες κοινωνίες υπάρχουν οι ίδιοι τύποι παιχνιδιών. Οι ανθρωπολόγοι και οι αρχαιολόγοι μάλιστα βοηθούν να αντιληφθούμε τις μορφές του παιχνιδιού στις πρωτόγονες κοινωνίες. Σημάδια βρίσκουν παντού, στις ζωγραφιές, στα γλυπτά, στα εργαλεία και στα παιχνίδια.

Στην Αίγυπτο, έπαιζαν παιχνίδια σαν τα σημερινά, κούκλες, τόπια, κρίκουσ, μπάλες, ομόδες, μάρμαρα και άλλα.

Τα σπιδιά των Ρωμαίων έπαιζαν με στεφάνια, ροδάνια, κούκλες, αλογα, ξυλοπόδαρα, κύβους, ζάρια, σφαίρες, ρουλέτες. Έπαιζαν επίσης τόπια με τα χέρια, το τρίγωνο (παιχνίδι με δυο τόπια με τρία πρόσωπα).

Στην αρχαία ελληνική πραγματικότητα, ξεκινώντας από την αθηναϊκή κοινωνία, πληροφορίες για το παιχνίδι μας δίνουν η

Ιλιάδα και η Οδύσσεια, όπου γίνεται αναφορά πολλών παραδειγμάτων αελοπαιδειών και αγωνισμάτων εκείνης της εποχής. Για παράδειγμα στην Ιλιάδα ο Όμηρος περιγράφει τους αγώνες που έγιναν, για να τιμήσουν το θάνατο του Πάτροκλου.

Στα χρόνια του Μεσαίωνα που ήταν σε μερικούς τομείς μια στείρα περίοδος, υπήρξε στασιμότητα σε κάποιες που είχε σχέση με την ψυχαγωγία του ανθρώπου και επομένως και το παιχνίδι. Αλλαγές σε όλους τους τομείς έφερε η Αναγέννηση. (1)

Αργότερα, το 18ο και 19ο αιώνα, οι Rousseau, Pestalozzi και άλλοι μίλησαν για τη σημασία του παιχνιδιού. Σήμερα υπάρχουν παιχνίδια που διατηρήθηκαν από το παρελθόν: τόπι, τάρια, δίσκος, κυνηγητό και άλλα πολλά. Βέβαια η τεχνολογική ανάπτυξη έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας νέων, προηγμένων παιχνιδιών, τα οποία οι άνθρωποι προγενέστερων εποχών δεν μπορούσαν ίσως ούτε να τα φανταστούν. Η ιστορική αυτή επισκόπηση του παιχνιδιού, μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε ταυτόχρονα, μια ιδέα διάρκειας και μια εξέλιξη που αντανακλάται στον τρόπο ζωής, στον πολιτισμό και στην τεχνική πρόοδο.

(1). Γάρος Βεσφράστου, Αθήνα 1984, σελ. 15-18.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΒΔΟΜΗ

ΕΙΔΗ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

- Α. Συμβολικά Παιχνίδια
- Β. Φανταστικά Παιχνίδια
- Γ. Μυμητικά Παιχνίδια
- Δ. Θεατρικά Παιχνίδια
- Ε. Κουκλοθέατρο
- ΣΤ. Κινητικά Παιχνίδια
- Ζ. Παιδαγωγικά Παιχνίδια-Κατασκευές
- Η. Ρυθμικά Παιχνίδια
- Θ. Ταξινομήσεις, Επαναλήψεις και Εναλλαγές
- Ι. Οι Ιστορίες και τα Τραγουδάκια

ΕΙΔΗ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

Γενικά τα παιχνίδια που ενδιαφέρουν τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας είναι αφάνταστα σε ποικιλία και σύνθεση. Παρακάτω αναφέρονται μερικά, αντιπροσωπευτικά αυτής της ηλικίας, είδη παιχνιδιών.

* * *

A. Συμβολικά Παιχνίδια

Τα συμβολικά παιχνίδια παίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Τα παιχνίδια αυτά ευνοούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Με το συμβολικό παιχνίδι το παιδί επιχειρεί να διατηρήσει ομαλές σχέσεις με τον πραγματικό κόσμο και με τα μέσα που διαθέτει είναι άνισα και οι δυνάμεις του περιορισμένες, παίζει, φαντάζεται, υποθέτει, λίγο ως πολύ το περτυύει, ότι έχει κατακτήσει τον κόσμο γύρω του κι έτσι κάνοντας πλουτίζει την πείρα του και γεμίζει την ψυχή με απειρες μορφές ζωής.

Το συμβολικό παιχνίδι είναι μια από τις σοβαρότερες εκδηλώσεις της παιδικής ηλικίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο μεγάλος παύει να παίζει με τη φαντασία του. Κύρια μορφή του είναι το φανταστικό παιχνίδι, Make believe plan το λένε στα αγγλικά, "παίζουμε στα φέματα" το λένε στα χωριά της Μυτιλήνης, "κουμπάρες", "σπιτάκια" το λένε αλλού. (1)

B. Φανταστικά Παιχνίδια

Τα φανταστικά παιχνίδια, στα οποία τα παιδιά μιμούνται τα γεγονότα της καθημερινής ζωής έχουν μεγάλη παιδαγωγική

(1). Γέρος Θεοφράστου, Αθήνα 1984, σελ. 29-31.

αξία, μεταξύ των άλλων και γιατί καθρεφτίζουν τους κανόνες της κοινωνικής συμπεριφοράς των ανθρώπων μέσα στο περιβάλλον του παιδιού και ιδιαίτερα των γονέων.

Παιδιά κάτω απ' τα τρία δίνουν μεγάλη σημασία στην προσωποποίηση. Μιλούν στις κούκλες ή στα άψυχα αντικείμενα, πίνουν από άδειες κούπες, τρώνε από άδεια πιάτα. Υστερα από τα τρία χρόνια αναετέουν στα γύρω τους αντικείμενα πολύπλευρους ρόλους. Μια καρέκλα μπορεί να γίνει κούνια, να γίνει γαμπρός, να γίνει έδρα, να γίνει βήμα κ.λ.π. <<..... Μόλις τώρα φαντάστηκε πως η ψάθα είναι καράβι και το πλακάκια ποτάμι. Παραξενεύεται και στενοχωριέται γιατί οι άλλοι δεν το προσέχουν, όπως αυτός, καθώς περπατούν στο δωμάτιο. Σταματάει τη μάνα του πιάνοντάς την από την άκρη της φούστας. -Μια και βλέπεις καθαρά πως εδώ είναι νερό, πρέπει να περνάς από το γιοφύρι.....>>. (Ζακ Κριστόφ, Rolland).

Παίζοντας το ρόλο του, το παιδί στο παιχνίδι, παραστάναστας τη μητέρα, το δάσκαλο, το γιατρό, τον καπετάνιο, τον αεροπόρο, αναλαμβάνει το ρόλο του ενηλίκου και ενεργεί σαν ένα ορισμένο πρόσωπο με ορισμένους κανόνες συμπεριφοράς και θέλει να του μοιάσει. Παίζοντας μάλιστα τα παιδιά ελέγχουν τη συμπεριφορά του προσώπου που υποδύονται, ενώ έξω από το παιχνίδι θα ήταν ανέκανα να κάνουν ένα τέτοιο έλεγχο. (1)

Το παιχνίδι του γιατρού για παράδειγμα αναφέρεται σε προηγούμενα βιώματα και εμπειρίες των παιδιών. Τα παιδιά αρχίζουν να διηγούνται τις εμπειρίες από μια επίσκεψη του γιατρού στο σπίτι τους. Η Μαρία θυμάται όταν ήταν άρρωστη,

(1). Γέρος Θεοφράστου, Αθήνα 1984, σελ. 31-46.

ήρθε ο γιατρός στο σπίτι της κρατώντας μια μεγάλη τσάντα. Χαμογελούσε, αυτή όμως φοβόταν. Τι θα την κάνει άραγε; Αφού έπιασε το χέρι της και την καλημέρισε, κέησε κοντά της. Της είπε ότι θα την εξετάσει και θα της γράψει φάρμακα για να γίνει καλά. Ανοιξε την τσάντα, έβγαλε τα ακουστικά, τα έβαλε στα αυτιά του και ακούμπησε στην πλάτη της ένα στρογγυλό κρύο σιδεράκι. Της έλεγε να παίρνει βαριές αναπνοές. Μετά είδε το χαιρό της. Στο τέλος έγραψε τη συνταγή. Ο μπαμπάς της πήγε στο φαρμακείο και αγόρασε σιρόπι και καραμέλες. Η μαμά τη βοήθησε να πει το σιρόπι της και της έδωσε μια καραμέλα να πιπιλίσει.

Ένα άλλο παιδί, ο Νίκος, διηγείται ότι μια μέρα που ήταν άρρωστος, ο γιατρός του έκανε ένεση. Πόνεσε πολύ και έκλαψε. Τα παιδιά συζητούν τους ρόλους και στη συνέχεια γίνεται η κατανομή τους. Η Μαρία θα κάνει τον γιατρό, ο Νίκος τον πατέρα, η Πέκη τη μητέρα, ο Γιώργος τον άρρωστο, η Νίκη τη φαρμακόποιο. Το παιχνίδι ξεκινάει. Στη διάρκειά του συμβουλεύουν ο ένας τον άλλο, κρίνουν, διαφερόνουν, αλληλοβοηθούνται. Τα παιδιά ανακαλύπτουν ότι όλοι είναι χρήσιμοι, γιατί ο καθένας έχει μια ιδέα, που είναι διαφορετική από του άλλου και βιηθεί έτσι στην καλύτερη οργάνωση του παιχνιδιού.

Όλοι χαίρονται και απολαμβάνουν το παιχνίδι. Η κοινή χαρά συντελεί στην ανάπτυξη του δεσμού μεταξύ τους. Τα παιδιά που παρακολουθούν, ενθαρύνονται από την εμπειρία δράσης των συμπεκτών τους να δραστηριοποιηθούν και αυτά. Έτσι το παιχνίδι μπορεί να παιχτεί και πάλι με άλλα παιδιά.

Γ. Μιμητικά Παιχνίδια

Συναφές με τα φανταστικά παιχνίδια είναι τα μιμητικά παιχνίδια. Μιμούμαστε το τρένο, τα αυτοκίνητα, το κουνούπι, τη βροχή που πέφτει κ.λ.π. Πολύ γρήγορα, οι παίκτες κάνουν το ίδιο. Μιμούμαστε έναν θόρυβο. Το παιδί οφείλει να μαντέψει τι είναι και να ονομασει την πηγή του θορύβου. Παράδειγμα: το παιδί γυρίζει την πλάτη του ή έχει τα μάτια δεμένα. Χτυπάμε με τη σειρά μεταλλικά γυάλινα ή ξύλινα αντικείμενα. Οφείλει να αναγνωρίσει ανάλογα με τον ήχο τους τα αντικείμενα που χτυπήθηκαν. Το ίδιο παιχνίδι μπορεί να γίνει με γνωστά μουσικά όργανα που, αντίστροφα, μπορούν να ονομαστούν πριν να ακουστούν.

Απεναντίας, μπορεί να γίνει και τούτο: το παιδί μας ζητάει να αναγνωρίσουμε το θόρυβο που εκτέλεσε ή αυτό το ζητάει από τους συμμαθητές του.

Οι αναγνωρίσεις γίνονται πιο λεπτές, αν δείξουμε μπροστά στο παιδί μια εικόνα, στην οποία το παιδί οφείλει να αντιστοιχήσει έναν ήχο. Δείχνουμε με τη σειρά μια αγελάδα, ένα γάιδαρο, ένα πρόβατο, που οι παίκτες θα μιμηθούν όταν θα παρουσιαστεί η εικόνα (βιβλίο, σταθερή προβολή, εικόνα). Αυτή η πλούσιστη άσκηση θα έχει μεγάλη επιτυχία αν προτείνεται μετά την ακρόαση ενός δίσκου με θορύβους. Μπορούμε να συνεχίσουμε το παιχνίδι ρωτώντας: "Ποιος φώναξε;". Το παιδί οφείλει τότε να παρουσιάσει την κατάλληλη εικόνα. (1)

Συχνά τα παιδιά μιμούνται, επίσης, τους γονείς τους σε διάφορες καθημερινές δραστηριότητες όπως: το μαγείρεμα, το

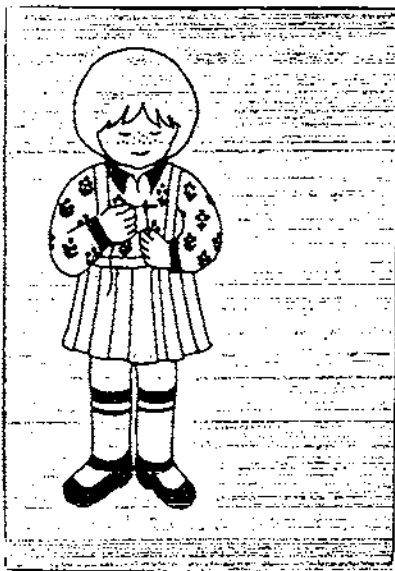
(1).Lazarine Bergeret, Αθήνα 1988, σελ. 71-72.

σημάζεμα, το ράψιμο, τα μαστορέματα.

Το παιδί που μιμείται τους γινείς του, έχει κιόλας ιδιοποιήσει ένα μέρος της συμπεριφοράς τους, ένα μέρος της οντότητάς τους, του δικού τους τρόπου ζωής. Οδηγείται, φυσικά και αβίαστα, σ' ένα βραχύ στοχασμό για τον περιβαλ-

λοντικό κόσμο και κεντρίζεται η φαντασία του, η προφορική και κινησιακή του έκφραση, η παρατηρητικότητα του καθώς και η επινοητικότητα του.

Νοιώθοντας, το παιδί, τον εαυτό του χρήσιμο θα ενσωματώσει καλύτερα μέσα στην οικογένεια, θα έχει τη χαρά πως το αποδέχονται κι ακόμα θα μάθει να κρατάει καλά π.χ. το μαχαίρι του για το βούτυρο κλπ. Σημαντικότερο είναι, αυτές οι ανακαλύψεις να γίνονται ολομόναχες.

Γενικά, το παιδί μιμείται τους ενήλικους σε πλήστες δραστηριότητες, οι οποίες θα εκλεπτύνουν τα δάχτυλά του και την ακρίβεια των χειρωνακικών του και θα βοηθήσουν στην εκμάθηση της ζωής και την ανακάλυψη των φυσικών νόμων που δεν θα τους μάθει παρά μόνο πολύ αργότερα. (1)

Δ.Θεατρικό Παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα πλούσιο μέσο έκφρασης του

(2).Husson Denise-Pasquer Claude,Αθήνα 1991,σελ.165, 166,167.

παιδιού, δημιουργικότητας, χαράς και συνεργασίας. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι το παιδί μπορεί να προσεγγίσει το θέατρο και να καταγράψει στις αισθήσεις του το περιεχόμενο και τη μαγεία της θεατρικής πράξης. Δεν είναι μόνο ένα αντικείμενο καθαρά ψυχαγωγικό αλλά και μέσο για επικοινωνία, για βάθεμα των ανθρώπινων σχέσεων και για αυτογνωσία των ατόμων της ομάδας, μέσα στην οποία λειτουργεί.

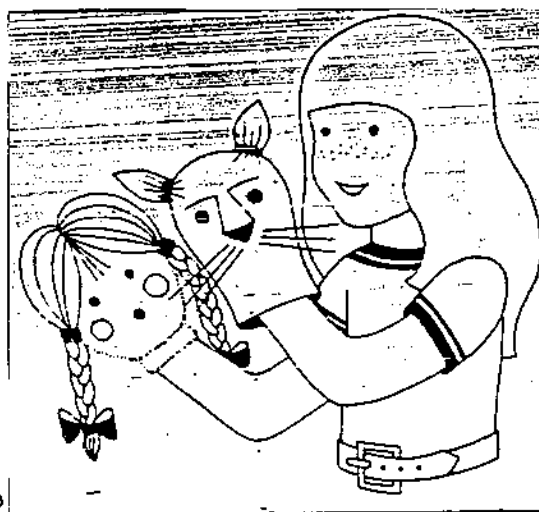
Το θέμα πάνω στο οποίο δομείται ένα θεατρικό παιχνίδι

τις περισσότερες φορές δεν είναι καθορισμένο. Αναπαράγεται κατά την διάρκειά του από τα ίδια τα παιδιά και έχει σχέση με προσωπικά βιώματα των παιδιών, με διάφορα κοινωνικά γεγονότα, με προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο σπίτι, στο σχολείο και στις σχέσεις τους με τους άλλους, με λαϊκές παραδόσεις και θρύλους, με παραμύθια και άλλα.

Ε.Κουκλοθέτρο

Το κουκλοθέτρο θεωρείται μια από τις πιο συναρπαστικές δραστηριότητες με μεγάλη ψυχολογική και παιδαγωγική αξία. Μαγεύει το παιδί με τη γοητεία που προσφέρει ο κόσμος της κούκλας, ψυχαγωγεί και συμβάλλει στην αισθητική του ανάπτυξη. Δίνει την ευκαιρία στο παιδί να ταυτίζεται με τους ήρωες, γεγονός που συμβάλλει στην διαφύλαξη και προαγωγή της ψυχικής του υγείας. Βοηθάει το παιδί να καλλιεργήσει τον προφορικό λόγο και ταυτόχρονα να οργανώνει τη σκέψη του. Αναπτύσσει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα και συμβάλλει στην κοινωνική του ανάπτυξη. Στο έργο συνήθως παρουσιάζεται από μια ομάδα παιδιών, ενώ τα άλλα είναι οι θεατές. Τα παιδιά προσπαθούν να κινήσουν σωστά την κούκλα και να αλλάξουν φωνές. Έτσι απολαμβάνουν τη χαρά της δημιουργίας: τη χαρά της κατασκευής των μαριονετών και τη χαρά της εμπύκωσής τους.

Ο ενήλικος μπορεί να προσφέρει τα πρώτα υλικά, να δείξει πως ένα παλιό γάντι τουαλέτας που στον καρπό

του έχουμε περάσει ένα λάστιχο μπορεί, σε μία στιγμή, να γίνει πρόσωπο ή ζώο, αν προσθέσουμε σ' αυτό μάτια, στόμα, κ.λ.π.

Μπορεί να υποδείξει στο παιδί να σουφρώσει τις γωνιές του γαντιού του αλέτας για να τις μεταμορφώσει σε αυτιά, να παραγεμίσει λιγάκι το κεφάλι και να σφίξει το λαιμό με μια καρδέλα. Μπορεί ακόμα να βάλει μια στιγμή το χέρι του μέσα σ' ένα παλιό μονοκόμματο γάντι, μέσα σε μια παλιό καντόκαλτσα και να την εμψυκώσει. Το παιδί θα μάθει γρήγορα να διακοσμεί, να μεταμορφώνει μια κάλτσα σε μαριονέτα.

Εκείνο που χρειάζεται, είναι τα παιδιά να έχουν προηγουμένως μαζέψει ροκανίδια που θα γίνουν κτενισμένα μάλλια, λίγο μαλί, κουμπιά και κάντρες που θα ράψουν στην θέση των ματιών. Η φαντασία του, αν ήδη μπόρεσε να μαζέψει και να διαλέξει τα εξαρτήματα, θα μπορέσει γρήγορα να τα χρησιμοποιήσει και να τα μεταμορφώσει.

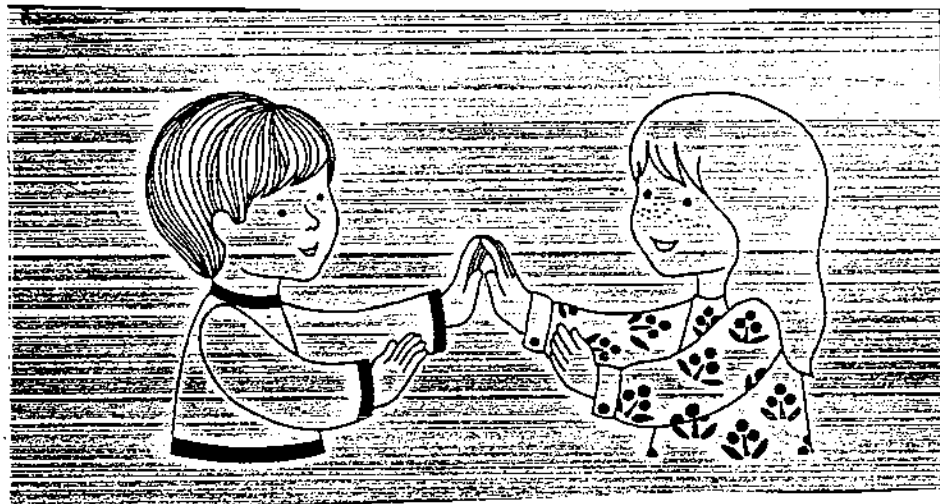
Δραστηριότητα από τις πιο δημιουργικές, από τις πιο εμπλουτιστικές, η κατασκευή και η εμψύκωση των μαριονετών προκαλεί μεγάλη αταξία. Πρέπει να προβλέπεται ένα χρονικό διάστημα αρκετά μεγάλο για το συγύρισμα και για την τακτοποίηση.

Αν δεν ξέρουμε που να εγκαταστήσουμε τη σκηνή του κουκλοθεάτρου, αυτή μπορεί να είναι, ανοιχτό στη μέση, ένα μεγάλο κιβώτιο συσκευασίας άδειο, που οι "πόρτες" του θα ανοιγοκλείνουν όπως μια θεατρική αυλαία. (1)

(1). Husson Denise-Pasquer Claude, Αθήνα 1991, σελ. 171, 172, 173.

ΣΤ.Κινητικά Παιχνίδια

Τα κινητικά παιχνίδια που ακολουθούν ορισμένους κανόνες έχουν επίσης μεγάλη παιδαγωγική αξία, γιατί πειθαρχούν όσο γίνεται πιο πολύ τη συμπεριφορά του παιδιού, ρυθμίζουν τις κινήσεις τους μαθαίνοντας στο παιδί τι πρέπει να κάνει και πως να το κάνει, πότε πρέπει να τρέξει, να κρεμάσει, να πιάσει ένα άλλο παιδί καώς και να υποταχθεί στους κανόνες του παιχνιδιού και ενδιαφέρεται να μάθει τι επιτρέπεται να κάνει και τι όχι.

Επίσης στα κινητικά παιχνίδια, οι συγκινήσεις και οι χαρούμενες φυσικές διαθέσεις που είναι τόσο σημαντικές, προσεγγίζουν τα παιδιά αναπτύσσουν την κοινωνικότητα και την αφοσίωση, τα μαθαίνουν να συναναστρέφονται με άλλα παιδιά, να μοιράζουν από κοινού τους ρόλους και να υποτάσσονται στους κανόνες του παιχνιδιού που είναι υποχρεωτικοί για όλους. Αυτή η συνεταιρική πειθαρχία των νεαρών παικτών έχει μεγάλη αξία για τον κοινωνικό τους σχηματισμό να κάνει το παιχνίδι το πρώτο κοινωνικό σχολείο, περιορίζοντας τις επιθυμίες των παιδιών και υποτάσσοντάς τις στις υποχρεώσεις.

Ο πρώτος περιορισμός των επιθυμιών γίνεται κατά την

εναλλαγή των ρόλων. Τότε είναι που δημιουργούνται οι πρώτες αντιλογίες και φιλονικίες μεταξύ των παιδιών, γιατί εκφράζουν και τις ατομικές τους προτιμήσεις, για τις πρέπει να ενδιαφερόμαστε. Πρέπει πάντα να καταπολεμούμε τις αρνητικές τάσεις, δίνοντας στα παιδιά τους ανάλογους ρόλους. Στα ντροπαλά και δειλά π.χ. παιδιά δίνουμε ρόλους, με τους οποίους θα μπορέσουν να δείξουν τις ικανότητές τους με ευκαιρίες να διατάζουν και όχι μόνο να υπακούουν. Έτσι το παιχνίδι ασκεί την πρωτοβουλία και αναπτύσσει ικανότητες οργάνωσης. Τα παιδιά δεν θέλουν να είναι "παιδιά" στο παιχνίδι, αλλά προτιμούν τους πρώτεύοντες ρόλους, πράγμα που αρέσει και στους γονείς. Πρέπει επομένως και η μητέρα να καταλάβει ότι το παιδί χρειάζεται να περιορίσει τις επιθυμίες του.

Σημαντικό είναι το παιδί να μην δείχνει αδιαφορία αλλά ούτε και υποταγή από το φόβο που του προξενούν τα επιθετικά παιδιά, γιατί να μην δημιουργηθούν μέσα του αρνητικές κοινωνικές ιδιότητες. Ούτε να δίνουμε μεγάλη σημασία σ' ένα παιδί για να μη δημιουργήσουμε ένα επιθετικό τύπο παιδιού, που του αρέσει να διατάζει ή να χαλάει το παιχνίδι και να καταστρέφει, ότι δημιουργούν και φτιάχνουν με επιμέλεια τα άλλα παιδιά.

Κατά τη διανομή των ρόλων και την εκτέλεση των κανόνων του παιχνιδιού παρουσιάζονται πολλοί παράγοντες που καταστρέφουν το παιχνίδι. Τα νευρικά παιδιά, τα πεισματάρικα, τα καιδεμένα, τα εγωιστικά που θα ήθελαν πάντα να διευθύνουν το παιχνίδι, αλλά δεν μπορούν να συγκεντρώσουν τα παιδιά γύρω τους, ούτε να ζήσουν μαζί τους αρμονικά ή να διοργανώσουν το παιχνίδι, και με την καταστρεπτική τους συμπεριφορά εμποδίζουν

το σχηματισμό ενός γερού παιδικού ομίλλου.

Από τις αντικοινωνικές εκδηλώσεις, εκείνες που συναντάμε συχνότερα στα παιδιά και ενοκλούν το παιχνίδι, είναι το πείσμα και ο εγωισμός. Το πείσμα μπορεί με μια φροντισμένη αγωγή να μεταμορφωθεί σε εετική ιδιότητα της θέλησης. Η πρώτη φάση της ισχυρογνωμοσύνης και της τόλμης στα παιδιά εμφανίζεται συνήθως στην ηλικία των 2 - 4 χρόνων, ιδιαίτερα στη ηλικία των 3 χρόνων, που αποτελεί μια σημαντική καμπή στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, όταν αρχίζει να έχει συνείδηση του εαυτού του, του «εγώ» του, τότε που αναπτύσσεται η θέλησή του, πράγμα που εξηγεί την εκδήλωση της πρώτης εναντίωσης και της πρώτης αντίστασης. Σε μερικά παιδιά το πείσμα εκδηλώνεται μεταξύ 5 και 7 χρόνων και συνδέεται στενά με την αλλαγή των δοντιών.

Το πείσμα μπορεί να εκδηλωθεί στο παιχνίδι με διάφορες μορφές και τύπους: παράδειγμα το παιδί μπορεί να αρνηθεί μια ορισμένη πράξη ή έναν ορισμένο ρόλο ή αδιαφορώντας για τη θέληση των άλλων να προσπαθήσει να κάνει ότι θέλει. Μπορεί ακόμη να εκδηλωθεί το πείσμα και με την αποχή, με τη σιωπή και τη στενοχώρια, ή με επιθέσεις, χτυπήματα, παλιόλογα κ.λ.π.

Σ.Παιδαγωγικά Παιχνίδια-Κατασκευές

Αλλά και τα παιδαγωγικά παιχνίδια συμβάλλουν στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού καθώς και τα παιχνίδια των κατασκευών. Τα παιδαγωγικά παιχνίδια αρέσουν πολύ στα παιδιά. Αγαπούν να κάνουν μια προσπάθεια για να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα.

Επίσης αγαπούν να κατασκευάζουν πύργους με τους κύβους, τους γκρεμίζουν και ξαναρχίζουν ακούραστα. Νοιώθουν ευχαρίστηση να δημιουργούν ολομόναχα ή με συντροφιά. Υπάρχουν στις περισσότερες περιπτώσεις μια προσπάθεια ερευνητική, λογική, φανταστική. Αγαπούν να βιδώνουν, να περιστρέφουν, να ισορροπούν.

Δεν είναι, λοιπόν, αντίφαση που το παιδί στην νηπιακή ηλικία απολαμβάνει καλύτερα το παιχνίδι των κατασκευών, το οποίο συνδιάζει την καταστροφή και την ανακατασκευή. Εξάλλου και ο δημιουργός καταστρέφει γερασμένους οργανισμούς, παλιούς κόσμους, για να κατασκευάσει νέους. Πάνω όμως στην καταστροφή και την ανακατασκευή, στην αποσύνθεση και την ανασύνθεση και στους πρωτότυπους συνδυασμούς ανακαλύπτει το παιδί τη γνώση και πλουτίζει την πείρα του.

Η. Ρυθμικά Παιχνίδια

Τα ρυθμικά παιχνίδια μπορεί να φαίνονται απλοικά, ωστόσο το παιδί που υπακούει σ' ένα ρυθμό ή που ανακαλύπτει ένα ρυθμό συντονίζει την προσοχή και την αντίληψη, ενώ κυριαρχεί στις κινήσεις του και στις χειρονομίες του.

Τα παιχνίδια αυτά μπορούν να παραλλαχτούν ποικιλοτρόπος. Γι' αυτό το λόγο έχουν πάντοτε επιτυχία κι έχουν το πλεονέκτη-

μα να ξεμουδιάζουν τα πόδια των μικρών ανυπόμονων. Για όλα τα ρυθμικά παιχνίδια το σύνθημα για το ξεκίνημα πρέπει να δίνεται ξεκάθαρα και, για να εξασκείται το παιδί, δεν πρέπει να αργοπορούμε. Τα «δικά μου», τα «δικά σου», τα «μου» και «σου» θα προφέρονται καθαρά. Δεν θα διστάσουμε να τονίσουμε την κίνηση των χειλιών, που ευνοεί τόσο την αντίληψη του παύση όσο και την εκφώνηση. Τα παιδιά δεν έχουν καμία ανάγκη να τους δίδουμε ποτες κινήσεις να κάνουν και ξέρουν να επινοήσουν τέτοιες σε κάθε αλλαγή του ρυθμού.

Ένα μεταλλικό κουτί που περιέχει ρινίσματα, αμμοκάλικα κ.λ.π., μπορεί να χρησιμέψει για κρόταλο και οποιαδήποτε κατασρόλα θα βοηθήσει σε παιχνίδια χωρίς τέλος. Επίσης, αν διασέτουμε δίσκους, θα έχουμε τη δυνατότητα ν' ακολουθήσουμε τις οδηγίες που δίνουν ή ακόμα να χρησιμοποιήσουμε μόνο τη μελωδία και ν' αυτοσχεδιάσουμε μια μελωδία εμείς οι ίδιοι. (1)

Β. Ταξινομήσεις, Επαναλήψεις και Εναλλαγές

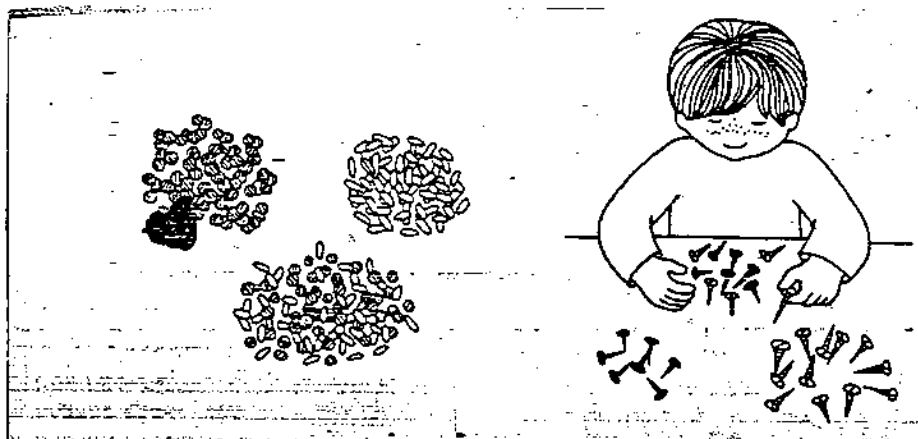
Για πολύ καιρό πριν να προσεγγίσει το καθεαυτό λεγόμενα μαθηματικά παιχνίδια, στο πολύ μικρό παιδί προτείνονται ταξινομήσεις και ξεδιαλέγματα. Οι πιθανοί χειρισμοί πρέπει να είναι πολυάριθμοι (δε δίνουμε ποτέ πάρα πολλά αυτοκρηνιτάκια, μικρά ζώα, βουλώματα, πιόνια και άλλα, ούτε ποτέ πάρα πολλά διαφορετικά κουτιά, για να τα ταξινομήσει εκεί).

Αυτές οι ταξινομήσεις που επαναλαμβάνονται ακούραστα από το παιδί δεν ανταποκρίνονται πάντοτε στη λογική του ενήλικου που, πολύ συχνά, δε θα τις κατανοήσει ή κιόλας δε θα τις

(1). Bergeret Lazarine, Αθήνα 1988, σελ. 65, 66, 67.

παραδεχτεί. Δεν είναι σπάνιο, για παράδειγμα, το να βρισκόμαστε τακτοποιημένα μέσα στο ίδιο κουτί: αυτοκινητάκια, μπίλιες, κούκλες, πιόνα. Οι γονείς ή η νηπιαγωγός δεν θα δουν εκεί παρά μόνο αταξία, και το παιδί έκπληκτο θα εξηγήσει πως έβαλε μαζί όλα τα κόκκινα, φεριπίν, παιχνίδια του. Η διδασκαλία των μαθηματικών χρησιμοποιεί αυτή τη λογική των ταξινομήσεων και οι προτεινόμενες ασκήσεις με το νόημα αυτό θα είναι πάρα πολλές από την τρίτη χρονιά.

Καθημερινά τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν στις ασκήσεις για τα ξεδιαλέγματα και για τις ταξινομήσεις που χρειάζονται κι επιβάλλουν η οικογενειακή ζωή και η σχολική ζωή:

- * ξεδιαλέγουν κουτάλια, μαχαίρια και πιρούνια μετά το πλύσιμο των πιατικών'
- * ξεδιαλέγουν τα μαντίλια μετά το σιδέρωμα και αναγνωρίζουν τα μαντίλια του μπαμπά, του μεγάλου αδερφού'
- * ξεδιαλέγουν τις πετσέτες και τις πατσαβούρες'
- * ξεδιαλέγουν τα καρφιά και τις βίδες'
- * ξεδιαλέγουν τα πινέλα και τις βούρτσες μετά τα παιχνίδια της ζωγραφικής'
- * ξεδιαλέγουν κομμάτια από παιχνίδια, κομμάτια για συναρμολόγηση (puzzles), κ.λ.π.

Όλα αυτά τα παιχνίδια που πολλοί γινείς και δάσκαλοι προτείνουν, προπαμπεκουάζουν όχι μόνο για τα μαθηματικά αλλά και για μια εύκολη εκμάθηση της ανάγνωσης. Οι ασκήσεις για ξεδιαλέγματα πολλαπλασιασμένα οδηγούν ολότελα φυσικά, ανάμεσα στα έξη και στα επτά χρόνια, στο να ξεχωρίζουν εύκολα τα γράμματα τα ένα από το άλλο. Στην ηλικία αυτή, η εκμάθηση της ανάγνωσης μπορεί να γίνει με ευχάριστο τρόπο μέσα σ' ένα τρίμηνο.

Η πάρα πολύ πρόωρη εκμάθηση της ανάγνωσης, όταν το παιδί δεν έχει αποκτήσει με αργές και πολλαπλές ασκήσεις την αναγκαία πνευματική ωριμότητα, συντελεί πολύ συχνά στο να χάσει για πάντα την αγάπη στα βιβλία. Εκείνο όμως που δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε είναι: Το παιδί πρέπει να επιθυμεί να διαβάσει για τον εαυτό του και όχι για να ευχαριστήσει τους γονείς ή οποιονδήποτε άλλον. (1)

1. Οι Ιστορίες και τα Τραγουδάκια

Σαν μια τελευταία κατηγορία παιχνιδιών μπορούμε να θεωρήσουμε τις ιστορίες και τα τραγουδάκια (συνδισσμένα), τις οποίες και τα οποία τα παιδιά αγαπούν πολύ. Αυτό φαίνεται όταν στην παραμικρή αλλαγή στο κείμενο, στο παραμικρό λάθος, τα παιδιά διορθώνουν. (2) Εντάσσουμε τις ιστορίες και τα τραγουδάκια στην κατηγορία των παιχνιδιών, γιατί κάλλιστα μετά το τέλος της εξιστόρησης μιας ιστοριούλας, για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να της δώσουν σάρκα και οστά, να τη ζωντανέψουν μέσα από το θεατρικό παιχνίδι ή το κουκλοθέατρο.

(1)-(2). Bergeret Lazarine, Αθήνα 1988, σελ. 74, 135, 136, 137.

Είναι πολύ διδακτικά και σχεδόν πάντα έχουν να δώσουν ένα μικρό ηθικό δίδαγμα, μ' έναν ευχάριστο και αστείο, πολλές φορές, τρόπο. "Ο κάβουρας και ο πίθηκος", που αναφέρουμε στο τέλος αυτής της εργασίας (βλέπε παράρτημα II), είναι μια κλασική ιστορία, μέσα απ' την οποία τα μικρά παιδιά μπορούν να μάθουν και να καταλάβουν, για παράδειγμα, τον εξής ηθικό κανόνα: Η πλεονεξία είναι κακό πράγμα κι απομακρύνει από κοντά μας αυτούς που μας περιτριφυρίζουν. Όταν είμαστε υπερβολικά ατομικιστές δεν μπορούμε να έχουμε φίλους, ενώ παράλληλα στην προσπάθειά μας να αποκτήσουμε αυτό που θέλουμε, κάνουμε κακό στους άλλους και μπορεί κάποτε να μας το ανταποδώσουν.

* * *

Όπως προκύπτει από όλα τα παραπάνω, τα κίνητρα που κάνουν, γενικά, ένα παιχνίδι πραγματικά ενδιαφέρον είναι:

- εκείνα που φέρνουν στο παιδί μια πραγματική ωφέλεια
- εκείνα που του επιτρέπουν να δημιουργήσει ένα αντικείμενο που μπορεί να το προσφέρει ή που μπορεί να το εκμεταλλευτεί το ίδιο
- εκείνα που το επιτρέπουν να ζήσει μια στιγμή που έχει προετοιμάσει, προβλέπει, οργανώσει, όπως, παραδείγματος χάριν, το παίξιμο ενός δραματικού παιχνιδιού, την κατασκευή ενός γλυκίσματος για τα γενέθλια, μιας μάσκας, ενός σκούφου, κ.λ.π. (1)

(1). Bergeret Lazarine, Αθήνα 1988, σελ. 137.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΓΔΩΗ

ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

- Α.Ο Σωστός Γονιός
- Β. Διαπιστώσεις που πρέπει να Γνωρίζουν οι Γονείς Προκειμένου να Ασχοληθούν με το Παιχνίδι των Γονιών τους
- Γ. Τι Απαιτεί η Διεύθυνση των Παιχνιδιών εκ Μέρους των Γονέων
- Δ. Αλλαγή Ενδιαφέροντος
- Ε. Ο Ρόλος του Γονέα στην Ενεργή και στην Διευκόλυνση του Παιδιού να Παίζει
- ΣΤ. Η Οικογένεια σε Σχέση με την Εργασία και το Παιχνίδι του Παιδιού
- Ζ. Ποιος Είναι ο Σωστός Τρόπος Διαπαιδαγώγησης
- Η. Τι Πρέπει να Γνωρίζουμε για την Εγκατάσταση της Γωνιάς του Παιχνιδιού
 - Η1. Τι Συναιστά Έναν Χώρο Κατάλληλο για Παιχνίδι
 - Η2. Εγκατάσταση της Γωνιάς του Παιχνιδιού
 - Η3. Η Γωνιά της Βιβλιοθήκης

A.Ο Σωστός Γονιός

Ο σωστός γονιός δεν εμποδίζει ποτέ το παίξιμο του παιδιού. Φροντίζει όμως να το προστατέψει από τραυματισμούς, δηλητηριάσεις και κάθε είδους ατυχήματα, που μπορούν να συμβούν στο παιχνίδι. Παράλληλα, φροντίζει να δημιουργεί τις προϋποθέσεις, ώστε το παιδί να μην κάνει ζημιές παίζοντας. Και το πρώτο και το δεύτερο γίνονται εύκολα, αρκεί να αφιερώσουμε λίγο χρόνο και λίγη σκέψη.

Αν αντίθετα από τα παραπάνω απαγορεύσουμε στο παιδί να παίξει, ακολουθούμε την πιο εύκολη μα και την περισσότερο καταπιεστική λύση που είναι μοιραία να έχει δυσάρεστες και μακροχρόνιες επιδράσεις στην διαμόρφωση του ψυχισμού του. Γιατί όταν λέμε στο παιδί: «Δεν θα παίξεις!», του στερούμε όχι μόνο την χαρά και τις πολλαπλές δυνατότητες για μάθηση που προσφέρει το παιχνίδι, αλλά παράλληλα τροφοδοτούμε τον αρνητισμό και την υπερευαισθητικότητά του.

Αν μάλιστα η απαγόρευση του παιχνιδιού συνοδεύεται με τιμωρία, το σφάλμα γίνεται ακόμα πιο μεγάλο και από ένα σημείο και πέρα απάνθρωπο, ολέθριο. Ναι, ναι μπορούμε κάποτε να φερθούμε απάνθρωπα; ακόμη και στο παιδί μας. Πρέπει λοιπόν οι γονείς να πιστέψουν βαθιά ότι παιδί σημαίνει παίζω.

B. Διαπιστώσεις που Πρέπει να Γνωρίζουν οι Γονείς

Προκειμένου να Ασχοληθούν με το Παιχνίδι των

Παιδιών τους

Όταν αποφασίσει κάποιος να ασχοληθεί με το παίξιμο του παιδιού, καλά είναι να έχει υπόψη του δυο βασικές διαπιστώσεις

της σύγχρονης παιδαγωγικής: τις πολλές ώρες που παίζει το παιδί τα πρώτα έξι χρόνια της ζωής του (15.000 ώρες), και ότι το παίξιμο είναι το μέσο για να γνωρίσει το παιδί τον εαυτό του και το περιβάλλον του. Και τα δύο στοιχεία αξίζει τον κόπο να απασχολήσουν τους ανθρώπους που ενδιαφέρονται για το παιδί, είτε γονείς είναι είτε παιδαγωγοί.

Οι ώρες παιχνιδιού όμως είναι τόσο πολλές ώστε ένα μεγάλο μέρος τους αφορά αυτό που συνήθως ονομάζεται "παίξιμο", απασχόληση δηλαδή του παιδιού με παιχνίδια και υλικά. Αυτές ακριβώς είναι οι ώρες που οι γονείς μπορούν να μην αφήσουν τυχαίες αλλά να τις αξιοποιήσουν ακολουθώντας ορισμένες βασικές αρχές, δημιουργώντας ευνοϊκές προϋποθέσεις και δίνοντας κατάλληλα υλικά και παιχνίδια.

Έτσι, καλό θα ήταν οι γονείς:

- Να αποδεχτούν το γεγονός ότι τα παιδιά χρειάζονται έναν χώρο για παίξιμο, ο οποίος ασφαλώς είναι περιορισμένος και σε σχέση με ένα πρόσωπο επαφής, τα πρώτα κυρίως χρόνια της ζωής τους.
- Να αφήνουν στα παιδιά όσο γίνεται περισσότερο ελεύθερο χρόνο.
- Να μην διακόπτουν το παιχνίδι χωρίς ουσιαστικό λόγο, γιατί πρέπει να σέβονται την ανάγκη των παιδιών να ασχοληθούν με κάτι χωρίς επεμβάσεις που αποπροσανατολίζουν την προσοχή τους.
- Να μην προσφέρουν υπερβολικό αριθμό παιχνιδιών, γιατί έτσι η προσοχή των παιδιών μοιράζεται, έχουν πρόβλημα επιλογής και καταλήγουν να μην ασχοληθούν αρκετά με κανένα. Αντίθετα, ένα καλό παιχνίδι μπορεί να παιχτεί με διάφορους τρόπους, δίνο-

ντας στο παιδί την ευκαιρία να τους ανακαλύψει έναν - έναν, να προχωρήσει από τον έναν στον άλλο και να αντλήσει ό,τι έχει να του προσφέρει.

- Να έχουν πάντα στο μυαλό τους ότι ο χρόνος υπομονής και συγκέντρωσης των παιδιών είναι περιορισμένος και ανάλογος με την ηλικία τους, και ότι η επιτυχία που έχει το παιδί παίζοντας με κάτι, είναι εκείνη που θα του δώσει αυτοπεποίθηση και θα δημιουργήσει την επιθυμία να προχωρήσει κι άλλο. Οι υπερβολικές απαιτήσεις, το συνεχές σπρώξιμο και παρακίνημα, οι συχνές αντιδράσεις πολλών γονιών, μόνο αρνητικό ρόλο μπορούν να παίξουν.

Χωρίς να αποκλείεται η συμμετοχή των γονιών στο παιχνίδι των παιδιών, που είναι σημαντική και για τους δυο, τα παιδιά καλό θα είναι να αφήνονται να προσπαθούν και μόνο τους να δοκιμάζουν τις δυνάμεις και τις ικανότητές τους. Όταν τα παιχνίδια είναι διαλεγμένα έτσι ώστε οι πιθανότητες επιτυχίας να είναι μεγάλες, καρδίζουν από την προσπάθειά τους και παίρνουν κουράγιο για μια νέα προσπάθεια. Έτσι μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν μόνο τους νέες καταστάσεις και να μην βασίζονται πάντα στην βοήθεια κάποιου άλλου.

Η κριτική, τόσο η πολύ αρνητική όσο και η υπερβολικά επαινετική, μπορεί να έχει άσχημο αποτέλεσμα γιατί η αρνητική αποθαρρύνει τα παιδιά και την υπερβολική - που συνήθως είναι φτιαχτή και ψεύτικη - την καταλαβαίνουν. Εκείνο που τα βοηθάει είναι το πραγματικό ενδιαφέρον για το δημιούργημά τους. Ακόμα, πολύ αποθαρρυντική μπορεί να είναι η επίδειξη ικανοτήτων των μεγάλων σχετικά μ' αυτό που φτιάχνουν, που

οδηγεί αναγκαστικά στην σύγκριση και στο «εγώ δεν το φτιάχνω τόσο καλά όσο εσύ».

Παράλληλα με την συμμετοχή τους στις διάφορες δραστηριότητες του παιδιού, οι γονείς μπορούν να προσπαθούν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις και για την μοναχική του απασχόληση. Πρώτα, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο το βοηθούν να ξεπεράσει περιόδους που οι ίδιοι δεν μπορούν να υπερ-απασχοληθούν μαζί του και δεύτερον, γιατί μεγαλώνοντας, οι ώρες μοναχικής απασχόλησής του είναι πιο πολλές και καλό θα ήταν να έχει συνηθίσει σιγά-σιγά σ' αυτό. Αυτήν ακριβώς την ανάγκη να συνηθίσει το παιδί στην μοναχική απασχόληση καλύπτει σαν παιχνίδι το razl. Το razl είναι μια εικόνα, που αποτελείται από μικρά κομμάτια. Είναι ένα ακόμη μοναχικό παιχνίδι που προωθεί την αυτοσυγκέντρωση του παιδιού, το βοηθάει να μάθει να ταυτίζει και να ξεχωρίζει χρώματα και σχήματα και εξασκεί την δεξιότητά, την υπομονή και την επίμονή του. Το παιδί μπορεί από πολύ μικρό, 2 1/2 χρονών, να καταπιαστεί με τη σύνθεση razl, μόνο, που αυτό πρέπει να είναι κατάλληλο για την ηλικία του. Αρχικά, δηλαδή, απλό στα χρώματα και στην εικόνα του και να αποτελείται από λίγα κομμάτια για να μην διαρκεί η κατασκευή του πολλή ώρα (οπότε εξαντλήται η υπομονή του). Ακόμη, πρέπει να γίνεται εύκολα για να δίνει στο παιδί αυτοπεποίθηση και την ικανοποίηση της αυτοδημιουργίας, πράγμα που θα το κάνει να ασχοληθεί και με δυσκολότερες δημιουργίες. Αντίθετα, αν το razl είναι πολύ δύσκολο (ομοιόχρωμες εικόνες τοπίων ή ζώων που δεν κάνουν για μικρά παιδιά, μικρά σε μέγεθος και όμοια σε σχήμα κομμάτια) το παιδί χάνει το

ενδιαφέρον του, απογοητεύεται και δεν καταπιάνεται αρκετό καιρό μ' αυτήν την δημιουργική απασχόληση.

Σημαντική είναι ακόμη η συνύπαρξή του με άλλα παιδιά, για το κοινό παίξιμο, και οι γονείς αξίζει τον κόπο να ασχοληθούν μ' αυτό. Αρχικά παίζουν απλά το ένα πλάι στο άλλο. Μετά - και με την βοήθεια των γονιών - θα μάθουν να παίζουν μαζί, δημιουργώντας τις πρώτες ανθρωπίνες σχέσεις και ξεπερνώντας σταδιακά τις δυσκολίες από τις σχέσεις αυτές. Μοθαίνουν έτσι να έρχονται σε επαφή με διάφορους τύπους και υιοθετούν έναν τρόπο συμπεριφοράς που θα τα βοηθήσει να τους αντιμετωπίσουν, και που τις περισσότερες φορές, καταλήγει να είναι ανάλογος με εκείνον που οι γονείς τους έχουν προς αυτά.

Οι γονείς απαιτούν συνήθως από τα παιδιά να σέβονται τα πράγματά τους, δίσκους, βιβλία, κ.λ.π. Το ίδιο όμως θα πρέπει να κάνουν κι εκείνοι σχετικά με τα πράγματα των παιδιών. Είναι δικά τους κι εκείνα θα πρέπει να αποφασίσουν ποια δεν χρειάζονται, ποια θα πεταχτούν ή θα χαριστούν.

Κάτι που συχνά γίνεται σφοδρή καυγάδων μεταξύ γονιών και παιδιών είναι η τακτοποίηση των παιχνιδιών. Τα παιδιά έχουν έναν δικό τους τρόπο να βλέπουν τα πράγματα. Δεν καταλαβαίνουν γιατί να μαζέψουν κάτι που την άλλη μέρα θα ξαναχρησιμοποιήσουν, γιατί να βάλουν σε μια ορισμένη σειρά τα παιχνίδια τους, αφού δεν τους χρησιμεύει σε τίποτα αυτή η σειρά. Μπορούν όμως να βοηθηθούν από τους μεγάλους με διάφορους τρόπους: κάνοντας το συμμάζεμα παιχνίδι, έχοντας μεγάλο κασόνια όπου εύκολα μαζεύονται τα παιχνίδια, αφήνοντάς τα να διαπιστώσουν πόσο δυσάρεστο είναι να μην βρίσκουν κάτι που ψάχνουν όταν τα

έχει μαζέψει άλλος γι' αυτά, βλέποντας από μόνα τους το χάος που δημιουργείται όταν πολλές μέρες συνέχεια τα πράγματα δεν τοποθετηθούν στην θέση τους. Με βάση αυτές τις γενικές αρχές οι γονείς, χωρίς να πασχίζουν ιδιαίτερα, βοηθούν τα παιδιά τους από την μικρή ηλικία να μάθουν να παίζουν.

Γιατί και το παιχνίδι με κάποιο τρόπο μαθαίνεται. Όταν η έμφυτη ανάγκη κάθε γερού παιδιού για παίξιμο δεν εμποδισθεί ούτε πιεσθεί προς τα μπρος βρίσκει τον σωστό της δρόμο. Κι ο τρόπος που το παιδί θα ασχοληθεί με το παιχνίδι είναι εκείνος ακριβώς που αργότερα θα χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση άλλων καταστάσεων.

Γ.Τι Απαιτεί η Διεύθυνση των Παιχνιδιών εκ Μέρους των Γονέων

Η διεύθυνση των παιχνιδιών εκ μέρους των γονέων απαιτεί μεγάλη σύνεση και υπευθυνότητα.

Μερικοί παιδαγωγοί αντιτίθενται σε κάθε επέμβαση στο παιχνίδι των παιδιών, υποστηρίζοντας ότι αυτό εμποδίζει την ανεξαρτησία τους. Ωστόσο αν σκεφτούμε πόσο μεγάλος είναι ο ρόλος που παίζει το παιχνίδι στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, νομίζουμε πως πολλές φορές χρειάζεται μια διακριτική διεύθυνση εκ μέρους των μεγάλων, μια διεύθυνση όμως, που σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να σημαίνει αναστολή της ανεξαρτησίας των παιδιών και της πρωτοβουλίας τους στο παιχνίδι αλλά, αντίθετα, μια βοήθεια στην ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων.

Η βοήθεια πρέπει να εκδηλώνεται πρώτα απ' όλα στην

δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών παιχνιδιού, στη ανακάλυψη της κατάλληλης θέσης για παιχνίδι, στη διοργάνωση μιας γωνιάς στο σπίτι για παιχνίδι και τελικά στην βοήθεια που δίνεται για την συγκέντρωση και προσέγγιση των παιδιών.

Δ. Αλλαγή Ενδιαφέροντος

Άλλα πράγματα ενοχλούν και ερεθίζουν τους γονείς περισσότερο από τις απότομες μεταπτώσεις του ενδιαφέροντος του παιδιού για το παιχνίδι. Τη μια στιγμή κάνει σαν τρελό από χαρά, ηδονίζεται κυριολεκτικά για ένα παιχνίδι και την άλλη το πετάει για να ασχοληθεί με κάτι άλλο, συχνά ασήμαντο.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις. Παράδειγμα: Γίνεται καθημερινή μάχη μήνες ολόκληρους για να πειθούν οι γονείς να του αγοράσουν την πολυπόθητη κιαόρα. Τις πρώτες μέρες την παίρνει μαζί του ακόμη κι όταν

κοιμάται: "Άρχισε με το ενθουσιασμό τα μαθήματα". Πρίν τελιώσει

ο μήνας το ενδιαφέρον του έχει εξατμισθεί. Την έχει εγκαταλείψει σε μια γωνιά, δεν καταδέχεται ούτε να την κοιτάξει. Η απογοήτευση και η στεναχώρια των γονιών συναγωνίζεται με τον θυμό και την οργή τους. Δεν είναι μόνο η δαπάνη, τα έξοδα που έκαναν. Πολύ περισσότερο τους απασχολεί η αστάθεια του χαρακτήρα αυτού του "παράξενου" και "άστατου" παιδιού, που δεν ξέρει καν τι ζητάει από τη ζωή και τους κάνει να αγωνιούν, η απόλυτη αδυναμία του να απαντήσει στο καυτό ερώτημά τους: Γιατί; Γιατί;

Η σύγκρουση ή καλύτερα οι συγκρούσεις που γίνονται είναι αλληπάλληλες, συχνά βίαιες και τραυματικές για το παιδί. Εδώ

είναι ανάγκη να προσπαθήσουμε να εμβαθύνουμε λίγο στο παραπάνω παράδειγμα, που συμπυκνώνει χιλιάδες ανάλογα προβλήματα, τα περισσότερα με μικρότερη σημασία και ένταση, μερικά όμως με μεγαλύτερη. Ας αρχίσουμε από τους εαυτούς μας. Δεν μας έχει συμβεί να μετανιώσουμε για το ρούχο που αγοράσαμε; Να απορούμε, ακόμη και να δυσανασχετούμε, να ντρεπόμαστε για το γούστο μας; Μα μήπως και για ανθρώπους ακόμα, δεν έχουμε δείξει στιγμιαίες παρορμητικές προτιμήσεις; Προτιμήσεις που μετά από λίγες μέρες, εβδομάδες, μήνες μας κάνουν όταν τις σκεφτόμαστε, άλλοτε να γελάμε, άλλοτε να κλαίμε κι άλλοτε να κουνάμε το κεφάλι μας ερωτηματικά ή επιτιμητικά. Είχαμε ίσως κάποτε ενθουσιαστεί για το σκάκι, μα το εγκαταλείψαμε γρήγορα, όπως το ίδιο είχαμε πάει και το τάβλι.

Λοιπόν: Το παιδί, ζητάει ένα παιχνίδι ή ασχολείται με οτιδήποτε, παρακινούμενο από την εσωτερική του ανάγκη να πετύχει, να δοκιμάσει, να μάθει. Μόλις πετύχει ή έστω νομίζει ότι ικανοποίησε την περιέργειά του, κάτι έμαθε, σπεύδει να σχολήσει, για τους ίδιους ακριβώς λόγους, με κάτι καινούργιο, πρωτόγνωρο. Κι αν ακόμα διατηρεί κάποιο ενδιαφέρον για το παλιό, το κρεσινό, σήμερα παρουσιάζεται κάτι καινούργιο που του κινεί πιο πολύ το ενδιαφέρον και του προκαλεί την περιέργεια. Είναι φυσικό να εγκαταλείψει το πρώτο για το δεύτερο, το δεύτερο για το τρίτο και πάει λέγοντας.

Στο κάτω κάτω η ζωή στο σπίτι και στο σχολείο είναι γεμάτη απαιτήσεις, κυριαρχείται από αμέτρητα πρέπει. Ξύπνημα, πλύσιμο, ντύσιμο, φαγητό, σχολείο, επιστροφή, πλύνε τα χέρια σου, φάε όλο το φαγητό σου, κοιμήσου, και στα ενδιάμεσα για

ποικιλία, δώσε σαν καλό παιδί το χέρι στην κυρία, μην κουνάς τα πόδια σου, μην φωνάζεις, μην τρέχεις, πρόσεχε θα χτυπήσεις, φέρε μου τα παπούτσια, κλείσε το τηλέφωνο, μη, όχι, προστακτική, μη, όχι, προστακτική, ένα δυο εν δυο. Ε!! όχι και να μην έχει το δικαίωμα στον ελεύθερο χρόνο του να κάνει ό,τι θέλει και όποτε του κάνει κέφι. Ακόμη, και να περπατάει με το χέρι, αντί με τα πόδια. (1)

Ε.Ο Ρόλος του Γονέα στην Ενεάρυνση και στην
Επιευκόλυνση του Παιδιού να Παίξει

Η ενεάρυνση στο παιχνίδι του παιδιού είναι τόσο σημαντική ώστε μπορεί να θεωρηθεί βασική αιτία κακής συμπεριφοράς. Ένα παιδί που φέρεται άσκημα, είναι ένα παιδί που έχει χάσει το θάρρος του.

Για το μικρό παιδί, οι μεγάλοι μοιάζουν απίστευτα αποταξιαστικοί και υπερ-μαγικές ικανότητες, ημεροαποτέλεσμα μπροστά στις απαιτήσεις των γονέων να αισθάνεται ανήμπορο. Η ώρα του παιχνιδιού μπορεί να γίνει το σημείο επαφής απ' όπου θα ξεπηδήσει η αρμονία και η κατανόηση ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί. Τα παιχνίδια στο σπίτι μπορούν να γίνουν πηγή χαράς, παρά πικρού συναγωνισμού.

Η ενεάρυνση του παιδιού να παίξει και η συμμετοχή των γονέων στο παιχνίδι, εφόσον αυτό εκδηλώνεται και σαν επιθυμία του παιδιού, είναι μια συνεχής πορεία που αποβλέπει να δώσει στο παιδί ένα αίσθημα σεβασμού για τον εαυτό του και ένα αίσθημα ολοκλήρωσης. Το παιδί που δεν έχει αποθαρρυνθεί

(1).Ματσανιώτης Ν., 1994, σελ. 126, 127.

ενδιαφέρεται να κάνει πολλά πράγματα. Οι γονείς πρέπει να αναγνωρίσουν αυτό το ενδιαφέρον και να το ενθαρρύνουν. Η ώρα του παιχνιδιού είναι μια ιδεώδης ώρα για να κάνουν πρακτική άσκηση μιας νέας τεχνικής που μπορεί να γίνει μέρος ενός παιχνιδιού. Δηλαδή, μέσα από το παιχνίδι και χρησιμοποιώντας την ενθάρρυνση του παιδιού, οι γονείς μπορούν να πετύχουν πολλά και στον τομέα της μασάζωσης.

Μια καθορισμένη ώρα για το οικογενειακό παιχνίδι μπορεί να γίνει μέρος του καθημερινού προγράμματος. Η στάση του παιδιού αλλάζει απέναντι στο παιχνίδι όταν παίρνουν μέρος και οι μεγάλοι σ' αυτό. Το παιχνίδι γίνεται περισσότερο σπουδαίο και σοβαρό. Οι κανόνες του παιχνιδιού είναι ίδιοι για όλους. Δεν δίνουν διαταγές οι μεγάλοι, είναι σύντροφοι του μικρού και όχι μεγαλύτεροι, κι αυτό φαίνεται είναι εκείνο που τραβάει τα παιδιά στα παιχνίδια με τους μεγάλους, γιατί, πρόκειται

για μια επικοινωνία μεταξύ ήσων. Οι ενθουσιασμοί των γονέων φαίνονται μεταδοτικοί και τα παιδιά πολλές φορές δείχνουν τόση εφευρητικότητα.

Συχνά υποδεικνύουν μόνο τους το τι τους αρέσει. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι ιαποτελεσματικός ο έπαινος των γονέων ο οποίος όμως, δεν πρέπει να είναι διαρκής ή ψεύτικος κάποιες φορές γιατί σε τελική ανάλυση καλλιεργεί την εξάρτηση. Ένα άλλο βασικό σημείο που αφορά την διευκόλυνση του παιδιού να παίξει, από μέρους του ενηλικού σκετίζεται με την κατανόηση μερικών βασικών κανόνων. Είναι ανάγκη να καταλάβει ο γονέας ότι το παιδί ευχαριστιέται να κινείται από το ένα παιχνίδι στο άλλο, αφιερώνοντας λίγο χρόνο κάθε φορά. Δεν υποχρεώνει

το παιδί να τελιώσει αυτό που άρχισε, αφού συχνά η διαδικασία έχει γι' αυτό μεγαλύτερη αξία από το αποτέλεσμα. Επίσης είναι βασικό να ανεχθεί, χωρίς να βαρυκομήσει, την φασαρία που κάνει το παιδί συχνά παίζοντας, πράγμα που μπορεί να διευθετηθεί εφόσον υπάρχει η διάθεση από μέρος του γονέα για συζήτηση παρά για επίπληξη και αρνητική αντίδραση. Μπορεί ο ίδιος ο γονέας να κατευθύνει την παιδική δραστηριότητα κάπου αλλού.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να κερδίσουμε και την συνεργασία του παιδιού. Αυτό θα το πετύχουν οι γονείς, εφόσον μπουν στην ψυχή του παιδιού, αλλά και η πιεσνή κοροϊδία για τις ασκαλίες του, είναι δυνατόν να προκαλέσουν σοβαρά ψυχικά τραύματα που θα σφραγίσουν την προσωπικότητα και το μέλλον του παιδιού. Ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο με το παιχνίδι προσφέρονται πλούσιες εμπειρίες και ερεθίσματα, έχει ευεργετικές πιεράσεις στην ανάπτυξη του εγκεφάλου και την ομαλή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

ΣΤ.Η Οικογένεια σε Σχέση με την Εργασία και το Παιχνίδι του Παιδιού

Μια βασική σύγκριση που επέρχεται συχνά ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί της σχολικής ηλικίας, είναι η αντιπαράθεση που επέρχεται σε σχέση με το παιχνίδι και την εργασία του παιδιού. Μερικοί γονείς και εκπαιδευτικοί νομίζουν πως από τη στιγμή που το παιδί θα πάει στο σχολείο η ενασχόλησή του με παιχνίδια είναι χάσιμο χρόνου. Νομίζουν, πως πρέπει να παραφορτώνουν το παιδί με γνώσεις περισσότερες από την ηλικία του. Δεν καταλαβαίνουν πως όλα αυτά που μαθαίνει το παιδί,

δεν έχουν ουσιαστική αξία αν δεν έχουν εμπαιδωθεί καλά, αν το παιδί δεν έμαθε να αγαπά και να ενδιαφέρεται γι' αυτό που κάνει, και το κάνει περισσότερο από υποχρέωση και καταναγκασμό.

Με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο, πρόβλημα για το παιδί είναι η σχολική εργασία. Πρόβλημα για τους γονείς είναι η απομάκρυνσή τους από το παιχνίδι και έτσι αφού βρίσκονται στα δύο αντίθετα άκρα η αλληλοκατανόηση είναι προβληματική. Είναι αποδεκτό και σωστό, ότι δεν πρέπει να παραμελούνται τα μαθήματα που αποτελούν μέσο ανάπτυξης. Όμως, το ένα μέσο ανάπτυξης δεν πρέπει να αποκλείει το άλλο αυτό μέσο, το παιχνίδι δηλαδή είναι πολύ σημαντικό τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής. Πρέπει λοιπόν να βρεθεί ένας εστικός συμβιβασμός. Η υπερφόρτωση των παιδιών με εξωσχολικές μαθησιακές ασχολίες δεν είναι λύση για να περιοριστεί το παιχνίδι.

Είναι σημαντικό να πλησιάζουν οι γονείς τα παιδιά και ιδίως στον προγραμματισμό, στην οργάνωση του εξωσχολικού χρόνου με τέτοιο τρόπο που να συνδυαστεί το παιχνίδι και η μάθηση χωρίς περιορισμό ή αποκλεισμό του ενός και του άλλου. Οι γονείς πρέπει να προσπαθούν ώστε να συνδιάζονται αρμονικά οι διάφορες μορφές εργασίας ώστε το πέρασμα από την μία στην άλλη να προκαλεί ευχάριστη εντύπωση και να κινεί το ενδιαφέρον του παιδιού και για κάποια άλλη δραστηριότητα.

Το παιχνίδι στον μικρό μαθητή εξακολουθεί να είναι βασικό, τόσο από παιδαγωγική όσο, και από μορφωτική άποψη. Εκφράζει τον τρόπο και την ανάγκη του παιδιού για δράση, είναι ένα ιδιόμορφο σχολείο προετοιμασίας για την εργασία. Με τις

λειτουργίες που επιτελεί το παιχνίδι συντελείται η διάπλαση της προσωπικότητας του μικρού μαθητή. Απαραίτητη λοιπόν προϋπόθεση για την επιτυχή συνύπαρξη του παιχνιδιού και της εργασίας είναι η κατανόηση από μέρους των γονέων σχετικά με τις ανάγκες του παιδιού για χρόνο αφιερωμένο στο παιχνίδι. Όσο καλύτερα παίξει ένα παιδί, τόσο καλύτερα θα εκτελέσει την εργασία του.

Τα παραπάνω, δεν σχετίζονται απλά και μόνο με την διάθεση προσφοράς από μέρους των γονέων, αλλά, και ενεργητικής συμμετοχής. Η συμμετοχή στα παιδικά παιχνίδια είναι συχνά απαραίτητη έτσι ώστε και το παιδί να αισθάνεται ικανοποιημένο από το παιχνίδι, αλλά, και οι γονείς του να έχουν τύχει τον δικό τους στόχο που αφορά και την ενασχόληση του παιδιού με την εργασία, τα μαθήματά του, που είναι αποτέλεσμα της παραπάνω ικανοποίησης.

Ζ. Ποιος Είναι ο Σωστός Τρόπος Διαπαιδαγώγησης;

Πολλοί γονείς νομίζουν ότι σωστή διαπαιδαγώγηση είναι οι νουθεσίες και οι συμβουλές, οι τιμωρίες και οι επιβραβεύσεις, οι πειθαναγκασμοί κ.λ.π. Άλλοι πάλι, πιστεύουν πως πρέπει να αφήνουν τα παιδιά τους ελεύθερα, να μην τα καταπιέζουν και να μην τα στερούν από τίποτα. Υπάρχουν και γονείς που προσπαθούν να επιβάλλουν τις απόψεις τους στα παιδιά τους, με διάφορους "διπλωματικούς" τρόπους και τέλος, άλλοι που δεν πολυσχολούνται και αφήνουν τα παιδιά να μεγαλώσουν και να τα βγάλουν πέρα μόνα τους.

Κάποιες γενικές κατευθύνσεις σε θέματα παιδαγωγικής θα

ήταν ίσως χρήσιμες να καταγραφούν εδώ.

I. Επικοινωνία γονιών-παιδιών

Η σχέση με τα παιδιά πρέπει να είναι αυθεντική, ειλικρινής και να διέπεται από αμοιβαία εμπιστοσύνη. Οι γονείς δεν πρέπει να μιλούν στα παιδιά τους, αλλά να συνομιλούν με τα παιδιά τους. Ένας ισότιμος διάλογος θα τα ενθαρρύνει να ρωτούν, να κριτικάρουν, να διατυπώνουν γνώμες και αμφιβολίες με ελευθερία και ηρεμία. Βέβαια, κριάζεται σεβασμός και διακριτικότητα σε κάποια μυστικά που το παιδί δικαιούται να έχει, αλλά πρέπει να σισθάνεται διαρκώς την άνεση να μιλήσει για οτιδήποτε στους γονείς του. Οι αυταρχισμοί, οι γκρίνιες, οι αγχώδεις - υστερικές αντιδράσεις μπορούν να καταστρέψουν την ανοικτή επικοινωνία. Όταν το παιδί δεν μπορεί να επικοινωνήσει με την οικογένειά του, θα αναζητά λύσεις στα αδιέξοδά του, έξω από αυτήν και δεν θα είναι καθόλου βέβαιο σήμερα, ότι θα προσανατολιστεί σε σωστές κατευθύνσεις.

II. Συνέπεια μεταξύ λόγων και πράξεων

Οι γονείς πρέπει να ευμούνται ότι τα παιδιά διδάσκονται, όχι τόσο απ' αυτά που οι ίδιοι λένε, όσο απ' αυτά που οι ίδιοι κάνουν. Ίσως δεν υπάρχει κάτι πιο οδυνηρό και το οποίο κλονίζει την εμπιστοσύνη του παιδιού, όταν βλέπει τους γονείς του να κάνουν τα αντίθετα απ' αυτά που κηρύσσουν και νοθεύουν τους άλλους. Τέτοιες αντιφάσεις δεν είναι καί τόσο σπάνιες, ιδίως όταν γίνονται εν ονόματι κάποιων "σκοπιμοτήτων".

Μεγαλύτερη σημασία έχει λοιπόν να προσέχει κανείς τη συμπεριφορά του, απ' το να κάνει κήρυγμα στα παιδιά του. Από άποψη συμπεριφοράς, μεγάλη σημασία έχει το θέμα των ρόλων

μέσα στην οικογένεια και ο σεβασμός στις καθιερωμένες αξίες.

III. Οι ρόλοι μέσα στην οικογένεια

Η τεχνολογική ανάπτυξη και οι διαρκώς αυξανόμενες "ανάγκες" του σύγχρονου ανθρώπου, προκάλεσαν τεράστιες μεταβολές στη δομή και λειτουργία των κοινωνιών και οδήγησαν τους ανθρώπους σ' έναν ξέφρενο ρυθμό ζωής και εργασίας. Όλα αυτά έχουν και τους ανάλογους αντίκτυπους σε καθιερωμένους σεβασμούς και αξίες και φυσικά στις ενδοοικογενειακές σχέσεις.

Βέβαια, δεν μπορεί να σταματήσει η ροή της εξέλιξης κι ούτε πρέπει άλλωστε. Ωστόσο, υπάρχουν πολλά αρνητικά στοιχεία στις μεταβολές που συντελούνται. Δεν φταίει βέβαια η εξέλιξη, αλλά μάλλον ο τρόπος που χειρίζονται οι περισσότεροι άνθρωποι τα πλεονεκτήματά της. Επίσης, φταίει ίσως και ο παρεξηγημένος τρόπος που δέζονται πολλοί τα διάφορα ρεύματα ιδεών/αξιών που τόσο γρήγορα εμφανίζονται και διααίδονται.

Πιο παραδείγμα, οι ιδεολογικές των φεμινιστικών κινήμα- των για τα δικαιώματα της γυναίκας και για την ισότητα των φύλων είχαν παρεξηγημένη απήχηση σε πολλές περιπτώσεις. Οι αρνητικές συνέπειες αυτών των παρεξηγήσεων φαίνεται πως είναι πολύ σοβαρότερες από ότι θα περιήμενε κανείς.

Πιο αναλυτικά και συγκεκριμένα:

«Ειδικές έρευνες που έγιναν στις Η.Π.Α., έδειξαν ότι σε οικογένειες, στις οποίες οι ρόλοι των γονέων αλληλο επικαλύπτονται (δηλαδή, οι ρόλοι "πατέρας - μητέρα" και "άντρας - γυναίκα" μπερδεύονται), τα παιδιά όταν μεγαλώνουν, παρουσιάζουν διάφορες ψυχικές διαταραχές και σύγχυση ρόλου. Και βέβαια, ψυχικές διαταραχές παρουσιάζουν και οι νέοι που ο

πατέρας ήταν κυρίαρχικός. Αλλά πολύ χειρότερες διαταραχές παρουσιάζουν άλλοι νέοι, στην οικογένεια των οποίων η μητέρα είχε τον κυρίαρχο ρόλο, ενώ ο πατέρας ήταν ανεπαρκής και αποκλεισμένος. Και αντίθετα, οι ίδιοι ερευνητές βρήκαν πως οι νέοι που είναι ψυχικά υγιείς και δεν παρουσίαζαν διαταραχές συμπεριφοράς, προέρχονταν από οικογένειες όπου ο πατέρας ήταν ο αρχηγός (αλλά όχι κυρίαρχος), οι ρόλοι των γονιών ήταν ασφαις και αλληλοσυμπληρώνονταν, χωρίς να επικαλύπτονται. Μια ζεστή, αγαπημένη και υποστηρικτική σκέψη ανάμεσα στο ζευγάρι φαίνεται να παίζει ένα σημαντικό ρόλο για την καλή ψυχική υγεία των παιδιών.

Παρόμοιες έρευνες έδειξαν ότι, νέοι με περιθωριακή εγκληματική συμπεριφορά ή που έπασχαν από σχιζοφρένεια, ψυχοκένωση ή άλλες διαταραχές, προέρχονταν από οικογένειες με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Ως προς τη δομή της οικογένειας: υπήρχαν συνασπισμοί μεταξύ γονέα και προβληματικού παιδιού, συνηθέστερα με τη μητέρα, ενώ ο πατέρας ήταν αποκλεισμένος. Σε ηπιότερες περιπτώσεις επικρατούσε μια άκαμπτη αυστηρότητα, ενώ ο διάλογος αποκλειόταν ή ήταν ελάχιστος. Οι γονείς ήταν σε συνεχή ανταγωνισμό ή ο ένας ήταν υποταγμένος και ο άλλος σε θέση κυριαρχίας.

- Ως προς τη διαφοροποίηση των ρόλων: οι ταυτότητες ήταν ασφαις με εσλά όρια. Υπήρχε η τάση να αποφεύγουν τις ευθύνες. Ανταλλάσσονταν συχνά, μομφές και κατηγορίες κι ο καθένας προσπαθούσε να επιρρίψει ευθύνες στον άλλον. Σε πιο ήπιες περιπτώσεις οι ρόλοι ήταν αρκετά καθορισμένοι, αλλά υπήρχαν αγεφύρωτες συναισθηματικές αποστάσεις. Απουσίαζε ο αυθόρμη-

τισμός και το δυνάμικό ήταν μπλοκαρισμένο.

- Η επικοινωνία μέσα στην οικογένεια: ήταν ασαφής, διφορούμενη, συγκεκριμένη και γεμάτη υπεκφυγές. Τα μέλη ήταν κλειστά, στεγανοποιημένα.

- Ενδοοικογενειακές σχέσεις: επικρατούσαν οι εναντιωμένες σχέσεις. Επίσης, η δυσπιστία και αμφιθεμικά συναισθήματα. Συχνοί ήταν οι συνασπισμοί γονιών/παιδιών που δημιουργούσαν "παροτόξαιες" και "φατρίες" μέσα στην οικογένεια. Σε άλλες περιπτώσεις υπήρχε αυστηρός έλεγχος των άλλων και του εαυτού.

- Η συναισθηματική ατμόσφαιρα: στο σπίτι ήταν διάχυτη από εκερότητα, κινισμό, σαδισμό, απαισιοδοξία και απελπισία. Σε πιο ήπιες περιπτώσεις επικρατούσε η απλή εκερότητα και έλειπε η καρδιά από το σπίτι.

Οι ίδιοι ερευνητές έδειξαν ότι, νέοι που ήταν υγιείς ψυχικά και κοινωνικά, προέρχονταν από οικογένειες με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Όμοια οικογένεια: υπήρχε ισχυρός, ισότιμος γονεϊκός συνασπισμός, αλλά ζητιόταν και η γνώμη των παιδιών. Υπήρχε σαφής ιεραρχία με αμοιβαίο σεβασμό και πολλές αποφάσεις παίρνονταν μετά από διάλογο.

- Η επικοινωνία: ήταν ανοιχτή, σαφής, άμεση και ειλικρινής.

- Στις ενδοοικογενειακές σχέσεις: επικρατούσε η εμπιστοσύνη και η προσέγγιση. Ζεστός, γεμάτος φροντίδα αμοιβαίος σεβασμός και υπευθυνότητα. Οι συζυγικοί ρόλοι αμοιβαία συμπληρωματικοί.

- Στην συναισθηματική ατμόσφαιρα: επικρατούσε η ζεστασιά, η ευχαρίστηση, το χιούμορ και η τρυφερότητα>>. (1)

(1). Αγγελίδης Γ.-Αιβαζιάν Θ., Κατερίνη 1995, σελ. 33-37.

Η.Τι Πρέπει να Γνωρίζουμε για την

Εγκατάσταση της Γωνιάς του Παιχνιδιού

Το παιχνίδι, αυτή η δραστηριότητα που κυριεύει όλο το είναι του παιδιού, είναι, όπως ήδη προαναφέραμε, σπουδαιότατο για τη μεταγενέστερη ανάπτυξή του. Γι' αυτό πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην εγκατάσταση των χώρων, όπου το παιδί παίζει συχνότερα, και στις φορεσιές για το παιχνίδι. (1)

* * *

Η1.Τι Συνιστά Έναν Χώρο Κατάλληλο για Παιχνίδι

Όλα τα παιδιά έχουν ανάγκη από παιχνίδια και από έναν κατάλληλο χώρο να παίξουν. Όταν λέμε παιχνίδια δεν εννοούμε υποχρεωτικά εκείνα που πουλιούνται στα μαγαζιά. Οτιδήποτε μπορεί να κρατήσει το παιδί στο χέρι και να το εξουσιάσει βουλητικά, είναι αρκετό για να το απασχολήσει, να του δώσει καρά, να το διδάξει. Ένα κουτάλι, μια κουβαρίστρα, ένα τόπι, ένα κουβαδάκι, και ένα φτυράκι, προσφέρουν περισσότερο στο παιδί από το αυτοκινητάκι που τρέχει με μπαταρία ή άλλα κουρδιστά ή ηλεκτρικά παιχνίδια.

Στα μικρά σπίτια, που το παιδί δεν έχει δικό του δωμάτιο, έχει μεγάλη σημασία να του εξασφαλίζεται μια γωνίτσα δική του για να παίζει και ένα συρτάρι, ένα κιβώτιο, για να βάζει τα παιχνίδια του, τους ευσυρούς του, που πρέπει να ανήκουν αποκλειστικά σ' αυτό και στον κόσμο της φαντασίας του.

Τα παιχνίδια του δεν πρέπει να αγγίζονται από τους άλλους, γονείς, αδέρφια, ώστε να αναμιγνύονται με άλλα πράγματα. Η ποικιλία στο παίξιμο και στα παιχνίδια των παιδιών, είναι

(1). Bergeret Lazarine, 1988, σελ. 19.

κυριολεκτικά απίστευτη. Το παιχνίδι είναι η ερμηνεία του παιδιού. Τα παιχνίδια τους είναι τα ιερά σκεύη με τα οποία τελούν τις τελετουργίες τους και ασκούν την λατρεία τους.

Η έξαρση του παιχνιδιού ανοίγει κυριολεκτικά την porta της μαγείας, όπου ο κόσμος των παιδιών ξεδιπλώνεται κι αναπλάσσεται σε χιλιάδες εικόνες και σε εκατομμύρια ιδέες και επιλογές.

Όσο πιο έξυπνο είναι το παιδί τόσο μεγαλύτερη ποικιλία έχει στο παιχνίδι. Ερευνά και γνωρίζει τον κόσμο που το περιβάλλει με το παιχνίδι. Πολλές φορές κιόλας επεκτείνει και τον κόσμο που το περιβάλλει. Η φαντασία και η περιέργειά του είναι ακαλίνωτες και συνεχώς το σπρώχνουν να ηψάχνει, να δοκιμάζει, να πειραματίζεται με ότι βρει μπρος του, και που γίνεται στα χέρια του παιχνίδι. Χαλάει ακόμα και το πιο αγαπημένο του παιχνίδι για να δει τι έχει μέσα, πως δουλεύει, και μόλις μεγαλώσει λίγο βιάζεται να αντικαταστήσει το φανταστικό με το πραγματικό. Δεν ικανοποιείται με το αυτοκίνητάκι - παιχνίδι, θέλει πραγματικό, και μη μπορώντας να αποκτήσει αυτοκίνητο αρκείται στο ποδήλατο, που το μεταχειρίζεται όμως, σαν αυτοκίνητο, κάνει με το ποδήλατο "σουζες" και μιμείται με τη φωνή και τις κινήσεις τους "καμικάζι" που τρέχουν δαιμονισμένα με τα μηχανάκια στους δρόμους. Τίποτα δεν τραβάει το παιδί περισσότερο από το πραγματικό. Θέλει να ζωγραφίζει με πραγματικά χρώματα, να χτίζει με άμμο και νερό, να ανεβσίνει στα δέντρα, να πηδάει από όσο ψηλότερα γίνεται, να πετάει αετό, να παίζει μπάλα με όλους τους κανόνες του ποδοσφαίρου, να μαγειρεύει πραγματικό φαγητό σαν την μαμά, να

μαστορεύει οτιδήποτε, αρκεί να είναι πραγματικό.

Το παιχνίδι είναι μεγάλο σχολείο. Οι παραρμήσεις του παιδιού για παιχνίδι αφήνονται ελεύθερες να βρουν τον δρόμο τους. Αυτή είναι η γενική κατευθυντήρια γραμμή στις σχέσεις μας με το παιδί και το παιχνίδι του.

Οι σκετικές δραστηριότητές του δεν εμποδίζονται. Αντίθετα, κάνουμε ό,τι μπορούμε ώστε να εκδηλώνονται με την προϋπόθεση ότι φροντίζουμε να προστατεύουμε τη σωματική του ακεραιότητα. Ο κίνδυνος για ατυχήματα συμβαδίζει με την προσπάθεια του παιδιού να κάνει το φανταστικό πραγματικότητα. Η λύση που δίνουν πολλοί γονείς απαγορεύοντας το παιχνίδι, μήπως και χτυπήσει το παιδί, δεν είναι λύση ή είναι εξίσου κακή λύση με την αδιαφορία άλλων γονέων, που αφήνουν τα παιδιά τους να παίζουν επικίνδυνα παιχνίδια. Τι πρέπει όμως να έχουμε υπόψη μας όταν δημιουργούμε τη γωνιά του παιχνιδιού;

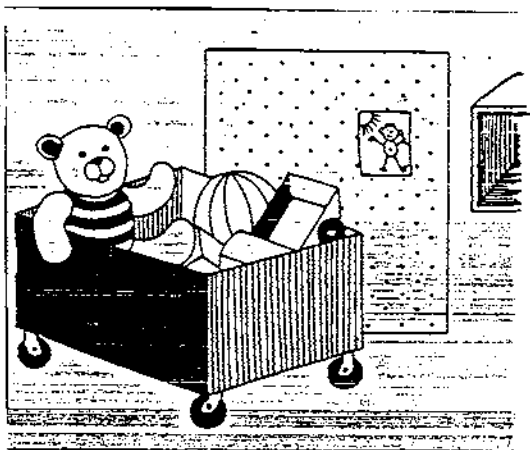
Η2. Εγκατάσταση της Γωνιάς του Παιχνιδιού

Αυτή, δηλαδή η γωνιά του παιχνιδιού, είτε είναι μόνιμη είτε πρέπει να τακτοποιείται ύστερα από κάθε παίξιμο, ο χώρος που προορίζεται για τα παιχνίδια πρέπει να ανταποκρίνεται σε ορισμένους κανόνες και να περιλαμβάνει ορισμένα στοιχεία:

- * Υγιεινή και εύκολη συντήρηση: όλα πρέπει να μπορούν να απολυμαίνονται γρήγορα.
- * Ασφάλεια: μακριά από φωτιές, από φούρνους και κουζίνες, από επικίνδυνες ή εύφραυστες συσκευές, από ηλεκτρικές πρίζες, από τοξικά προϊόντα, κ.λ.π. Τα κιβώτια, τα μπασούλα και τα

ντουλάπια πρέπει να ανοίγουν από μέσα, έτσι ώστε και αν ακόμα το παιδί κλειστεί εκεί μέσα, να μην του λείπει ο αέρας. Απαραίτητα προφύλαξη: οι πλαστικοί σάκοι, αρκετά μεγάλοι, για να βάζει το παιδί εκεί μέσα το κεφάλι του, πρέπει να έχουν μικρές τρύπες για αερισμό.

* Πρακτικές και ορθολογικές διευθετήσεις: αυτές επιτρέπουν, χωρίς πάρα πολλές προσπάθειες, τακτοποιήσεις που δεν αποθαρρύνουν τις καλές θελήσεις και δεν καταστρέφουν τη φυσική κλίση που ένα μικρό παιδί έχει για την τάξη. Για

παράδειγμα, τα βαριά κουτιά για κύβους, τα κιβώτια κ.λ.π., μπορούν να εφοδιαστούν με μικρούς τροχούς ή να τοποθετηθούν πάνω σε βάσεις με μικρούς τροχούς. Ακόμα, σανίδες τρυπημένες, εφοδιασμένες με κρεμιά σφύρες βάζουν στο να κρεμώσουμε οποιοδήποτε αντικείμενο, συχνά με ευχάριστα διακοσμητικά αποτελέσματα που πολλές φορές τροποποιούνται.

* Ευκολία για τους μικρούς παίκτες να γονατίζουν, να κάθονται ή ακόμα και να ξαπλώνουν καταγής: Προβλέψουμε ένα μικρό χαλί με λεία επιφάνεια, πάνω στο οποίο αμξάκια να μπορούν να κυλούν εύκολα. Αν αυτό το χαλί είναι εφοδιασμένο με μια χνουδωτή μαλακή φόδρα, απομονώνει από το κρύο και εκμηδενίζει τους θορύβους.

* Καλός φωτισμός για όλες τις ώρες: Κοντά σ' ένα παράθυρο και με μια επαρκή λάμπα.

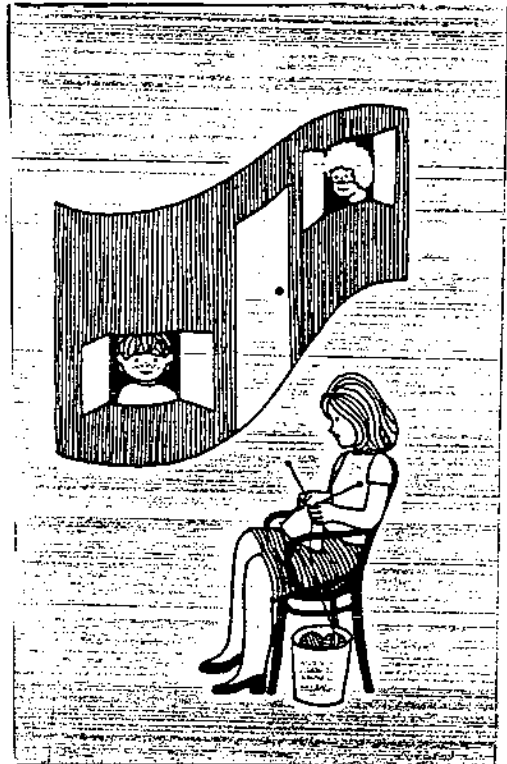
* Επίπεδα και επιφάνειες για παιχνίδι με πολλαπλές δυνατότη-

τες: Μια οριζόντια επιφάνεια στο πάτωμα για παιχνίδια που κυλούν, που σέρνονται, που τοποθετούνται το ένα πάνω στο άλλο. Μια οριζόντια επιφάνεια ανυψωμένη, που το ύψος της θα μεγαλώνει με το ανάστημα του παιδιού. Αυτό το στέρεο τραπεζάκι θα καθαρίζεται εύκολα, αν είναι σκεπασμένο μ' ένα υλικό που πλένεται και σαπουνίζεται εύκολα.

* Ένα μικρό υλικό για συντήρηση και για περιμάζεμα προσανατολισμένο στο ανάστημα του παιδιού που, από την ηλικία των δύο χρόνων, επιθυμεί να το χρησιμοποιεί (σκούπα, φτυάρι, σφουγγάρι, μικρά καλάι για τα άχρηστα κ.λ.π.).

* Ένα κουτί μέσα στο οποίο μαζεύουμε, με μεγάλη επιμέλεια, βίδες, κομμάτια σκόρπια από απλά παιχνίδια ή από παιχνίδια για συναρμολόγηση (puzzles).

* Ταυτόχρονα, δυνατότητα να απομονώνεται από τους ενήλικους και δυνατότητα να συμμετέχει στη ζωή τους. Ακόμα και αν έχει πολύ χώρο, το παιδί προτιμά να συμμαζεύεται στον εαυτό του, να κλείνεται στον εαυτό του, να απομονώνεται πότε - πότε. Στο εμπόριο βρίσκουμε πάρα πολύ ωραία σπιτάκια σε κλασική ή μοντέρνα τεχντροπία, από ξύλο ή από πολύ

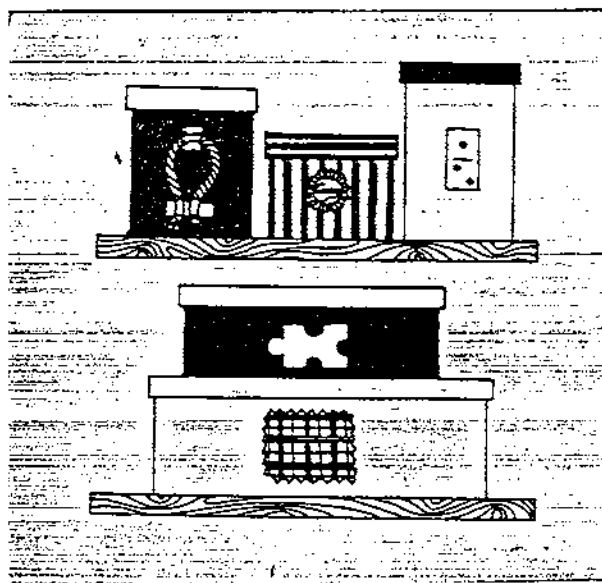
χοντρό χαρτόνι, που μπορούν ενδεχομένως να τοποθετηθούν στο καειστικό των γονέων χωρίς να το ασχημίζουν.

Μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα τέτοιο εμείς οι ίδιοι,

καλύτερα προσαρμοσμένο στις ανάγκες του διαμερίσματος ή να χρησιμοποιήσουμε ένα χαμηλό χώρισμα, χρησιμοποιώντας άδεια κουτιά από συσκευασίες οικιακών ηλεκτρικών συσκευών που θα γίνουν κατοικίες και που θα έχουμε επινοήσει, ζωγραφίσει και εγκαταστήσει εμείς οι ίδιοι με την ενεργητική συμμετοχή του παιδιού, που από τα δυο του χρόνια του αρέσει πολύ να "σοβαντίζει" και να διακοσμεί τους "τοίχους του σπιτιού του".

Μ' αυτόν τον τρόπο, ενώ μοιράζονται τα ίδια δωμάτιο με το παιδί, οι γονείς μπορούν χωρίς στεναχώρια να υποδεχτούν τους απρόβλεπτους επισκέπτες τους, γιατί η δική τους πλευρά του χώρισμας τακτοποιείται πάντοτε, όπως αυτοί την εννοούν.

* Μπασούλα και κουτιά στο ύψος του παιδιού, που μπορεί να τα μεταχειρίζεται μόνο του. Πρόκειται για κουτιά τα οποία προσφέρει η μητέρα στο παιδί, όπου εκεί μέσα, αν είμαστε βιαστικοί, μπορούμε να βάλουμε τα παιχνίδια βιαστικά και ανακατωτά, με σιγουριά.

Για να αναγνωρίζονται εύκολα αυτά τα κουτιά από όποιον δεν ξέρει να διαβάζει, δένουμε, κολλάμε ή ιχνογραφούμε, πάνω σε μια από τις πλευρές του κάθε κουτιού ή μπασούλου, μια λεπτομέρεια, ένα σημάδι (παραδείγματος χάρη: ένα μικρό κομμάτι σπάγγο πάνω στο κουτί με παιχνίδια με σπάγγο, μια

κάψουλα πάνω στο κουτί με κάψουλες, ένα ντόμινο πάνω στο κουτί με τα ντόμινο, κ.λ.π.).

Εκτός από την εγκατάσταση της γωνιάς του παικνιδιού, σημαντικό είναι, να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στη διαμόρφωση της πρώτης, υποτυπώδους, βιβλιοθήκης.

ΗΞ.Η Γωνιά της Βιβλιοθήκης

Από το πρώτο βιβλίο - αντικείμενο που προσφέρουμε στο πολύ μακρό παιδί πρέπει να μάθουμε να του δώσουμε ταυτόχρονα το σεβασμό και την αγάπη των βιβλίων που θα το κάνουν ένα καλλιεργημένο πλάσμα. Από αυτό το πρώτο βιβλίο πρέπει να μάθει να γυρίζει τις σελίδες με προσοχή, αφού πλύνει τα χέρια του και αφού σταματήσει το θόρυβο του ραδιοφώνου ή της τηλεόρασης.

Τότε ένας προνομιούχος χώρος συγκρίσματος, εγκατεστημένος με κάποια επισημότητα, θα προορίζεται για την πρώτη - πρώτη βιβλιοθήκη. Το παιδί, ήδη, θα περιμένει, θα επιθυμεί να αποκτήσει και άλλα βιβλία διαλεγμένα για το καλό γούστο των εικόνων τους.

Το οικογενειακό παράδειγμα, ο ολοφάνερος σεβασμός στα βιβλία, θα συντελέσουν στο να ξυπνήσουν στο πολύ μικρό παιδί την αγάπη για το διάβασμα. (1)

(1). Bergeret Lazarine, Αθήνα 1988, σελ. 19-23, 25.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΤΗ

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΩΣ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΜΕΣΟ

- Α. Το Παιχνίδι Καρτέφτης της Ψυχής
- Β. Το Παιχνίδι ως Διαγνωστικό και Θεραπευτικό Μέσο
- Γ. Η Παιχνισοθεραπεία στο Νοσοκομείο
- Δ. Παιχνισοθεραπεία
- Ε. Υλικά Παιχνιδιού για Πολύ Μικρά Παιδιά
- ΣΤ. Υλικά Παιχνιδιού για Παιδιά 1-7 Ετών
- Ζ. Η Σημασία του Παιχνιδιού για τον Κοινωνικό Λειτουργό και ποιος ο Ρόλος του σ' Αυτό

Α. Το Παιχνίδι Καθρέφτης της Ψυχής

Το παιχνίδι είναι καθρέφτης. Ο τρόπος που παίζουν και τα αισθήματα που νιώθουν και εκφράζουν τα παιδιά την ώρα του παιχνιδιού δίνουν χρήσιμες πληροφορίες.

Το παιδί που παίζει τίμια, που δεν προσπαθεί να ξεγελάσει τον συμπαίκτη του, που δέχεται συγκροτημένα την νίκη και με αξιοπρέπεια την ήττα, έχει γονείς που πρέπει να είναι περήφανοι για το παιδί τους και τον εαυτό τους.

Το παιδί που κάνει τα αντίθετα δείχνει ότι του έκουν συμπεριφερθεί με ανάλογο τρόπο. Όταν τιμωρεί ή καταστρέφει κούκλες ή ανερώπινα ομοιώματα, δείχνοντας ίσως έτσι τα αισθήματα που τρέφει προς τους δικούς του τιμωρούς.

Το αγόρι που του αρέσει να παίζει συνεχώς και αποκλειστικά κοριτσίστικα παιχνίδια, και το κορίτσι που αναζητά μόνιμα τις κούκλες, ίσως, χρειάζονται επιμελέστερη παρατήρηση της γενικότερης συμπεριφοράς τους.

Εννιά φορές στις δέκα δεν συμβαίνει τίποτα. Κάποια φορά όμως, ίσως διαπιστωθεί πως είναι ανεπαρκής η ταύτιση του παιδιού με το φύλο του. (Στην περίπτωση αυτή χρειάζεται λεπτομερής παιδιατρική και ψυχολογική εκτίμηση και ορθή θεραπευτική παρέμβαση).

Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονισθεί, για να μην δημιουργούνται ανησυχίες χωρίς λόγο, ότι στα πρώτα 7 - 8 χρόνια της ζωής κανένα αγόρι δεν είναι «μόνο αγόρι» και κανένα κορίτσι δεν είναι «μόνο κορίτσι». Αυτό δείχνεται από τα κοινά ενδιαφέροντα των παιδιών, λόγου κέρη στα παιχνίδια ή στο τι θα γίνουν όταν μεγαλώσουν, που είναι πολύ περισσότερα από τα

διαφορετικά. Βέβαια η παιδεία μας και το γενικότερο αναπτυξιακό επίπεδο της κοινωνίας μας, όπως άλλωστε και των περισσότερων κοινωνιών, έχει προδιαγράψει με αρκετή σαφήνεια διαφορετικούς ρόλους στα δυο φύλα από νωρίς. Σε δύναμη και κινητική ικανότητα θεωρείται σαν δεδομένο ότι πρέπει να υπερέχει το αγόρι. Σε δεξιότητες και κόρη θεωρείται φυσικό να είναι ανώτερο το κορίτσι. Έχουμε σιγά - σιγά συνηθείσει να θεωρούμε αποκλειστικό προνόμιο του αγοριού να παλαύει, να τρέχει, να πηδάει, και του κοριτσιού να χορεύει, να ντύνεται και να περιποιείται το μικρότερο αδερφάκι, καθώς επίσης να κοιτάζεται στον καθρέφτη. Όσο αληθινές είναι αυτές οι προκαταλήψεις μας δείχνεται από την ευκολία που χαρακτηρίζουμε το ζωηρό κορίτσι αγοροκόριτσο και στραβοκοιτάζουμε το αγόρι που δεν κάνει τον παληκρά ή του αρέσει να χορεύει.

Είναι αναγκαίο να δεχτούμε ότι μέχρι την προεφηβική ηλικία τα παιδιά, αν δεν πιεσθούν, αν δεν δεχθούν το κοινωνικά προκαθορισμένο για το φύλο τους εποικοδομητικά, συμπεριφέρονται σαν παιδιά και πολύ λιγότερο σαν αγόρια ή σαν κορίτσια. Τα κοινά ενδιαφέροντα αγοριών και κοριτσιών στην ανακάλυψη και γνωριμία του κόσμου μέσα από το παιχνίδι, βοηθάνε στην προσέγγιση, τον αμοιβαίο σεβασμό και την κατανόηση των δυο φύλων.

Στα παιδικά χρόνια βρίσκονται οι ρίζες για την σωστή τοποθέτηση και την αμοιβαία εκτίμηση της γυναίκας και του άντρα. Η ισότητα των δυο φύλων για να γίνει πραγματικότητα πρέπει να ξεπεράσει τα επιφανειακά και τα υλικά στοιχεία της ισότητας, πρέπει να δώσει πετυχημένες εξετάσεις στο πλαίσιο

της οικογένειας, στο μεγάλο αυτό σχολείο της ζωής. Η πραγματικότητα αυτή θα αρχήσει να έρθει, αν δεν επιτευχθεί ισορροπία στην ανατροφή των αγοριών και των κοριτσιών μας.

Το κοινό παιχνίδι, τους δημιουργεί ιδανικές συνθήκες για ισίτιμη προσπάθεια, συμμετοχή, συνεργασία, συμμαχία, αλλά και για ήττα, πλήγωμα, διάλυση, ανταγωνισμό κάτω από τους ίδιους όρους. Γι' αυτό και τα μικτά σχολεία, με πολλές δυνατότητες για οργανωμένο σχολικό παιχνίδι και άλλες κοινές δραστηριότητες, είναι ο καλύτερος τρόπος επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης των δύο φύλων, τα υπόλοιπα θα έρθουν μονα τους, ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΑΒΙΑΣΤΑ. (1)

Β. Το Παιχνίδι ως Διαγνωστικό και Θεραπευτικό Μέσο

Το παιχνίδι είναι γενικά αποδεκτό ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο διάγνωσης ψυχικών ασθενειών που συχνά μπορούν να θεραπευτούν πάλι με το παιχνίδι.

Συγκεκριμένα γεγονότα και καταστάσεις που αφορούν την συμπεριφορά του παιδιού στο παιχνίδι είναι δυνατόν να οδηγήσει σε αποκαλύψεις όσον αφορά την ψυχοκινητική υγεία του παιδιού. Η καταστροφικότητα που παρατηρείται σε μικρά παιδιά είναι τις περισσότερες φορές φυσιολογική από την άποψη ότι προκαλείται από περιέργεια ή απροσεξία.

Όταν παρατηρείται όμως σε παιδιά ηλικίας 7 - 12 ετών και είναι έντονη και συνεχιζόμενη τότε είναι ανησυχητική. Επίσης, είναι γεγονός ότι η προτύμηση των αγοριών, λόγω αυξημένης ενεργητικότητας, κινητικότητας και πρωτοβουλίας βρίσκεται στα

(1). Ματσανιώτης Ν., 1994, σελ. 122-124.

ζωηρά παιχνίδια. Από την άλλη πλευρά τα κορίτσια δείχνουν προτίμηση σε παιχνίδια που απαιτούν περισσότερο συναισθηματισμό. Όταν οι προτιμήσεις αυτές διαφοροποιούνται, χωρίς αυτό βέβαια να είναι απόλυτο, είναι απαραίτητη η έρευνα για την αναζήτηση αιτιών που μπορεί να έχουν συγκλονίσει την παιδική ύπαρξη.

Η έλλειψη και η κακή διαξαγωγή του παιχνιδιού, η περιορισμένη ελευθερία, οι απογοητεύσεις, η μόνιμη αναμονή για υποσχέσεις στον χώρο του παιχνιδιού που δεν πραγματοποιούνται, οι αποδοκιμασίες, οι κοροϊδίες κλονίζουν την ατομική και κοινωνική παρουσία του, γίνονται αιτία να κλονιστεί η εμπιστοσύνη του.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι κάθε ηλικία δείχνει ιδιαίτερη προτίμηση σε ορισμένα είδη παιχνιδιών, εκτός βέβαια από κάποια παιχνίδια των οποίων η χρήση μπορεί

να συνεχιστεί και σε μεγαλύτερες ηλικίες. Μία επίσημη έρευνα σε παιχνίδια προηγούμενης ηλικίας, όταν είναι στιγμιαία ή παροδική, δεν πρέπει να εμψύχει ανησυχίες. Είναι δυνατόν να οφείλεται στο γεγονός ότι το παιδί θέλει να τραβήξει την προσοχή ή να εκδηλώσει πείσμα ή αντίθεση σε κάτι. Όταν όμως διαπιστωθεί η επίμονη ενασχόληση του παιδιού με αυτά, είναι επιτακτική η ανάγκη για αντιμετώπιση γιατί μπορεί να οδηγήσει σε καυστέρηση του πνευματικού επιπέδου.

Τα παραπάνω, είναι μερικοί από τους βασικούς λόγους που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για προσεκτική διερεύνηση από μέρους γονέων και ειδικών του τρόπου και της ποιότητας των παιχνιδιών, έτσι ώστε να προλαμβάνονται έγκαιρα δυσάρεστες

καταστάσεις που παρεμποδίζουν την ομαλή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

Γ.Η Παιγνιοθεραπεία στο Νοσοκομείο

Όταν ένα παιδί είναι άρρωστο, το παιχνίδι μπορεί να ανοίξει τον δρόμο προς την υγεία. Το παιχνίδι είναι ένα αποτελεσματικό μέσο τόσο για να διατηρεί το παιδί υγιές, όσο, και για να γιατρεύει το άρρωστο.

Στο νοσοκομείο το παιδί χρειάζεται τους γονείς του περισσότερο από οπουδήποτε αλλού για να αισθάνεται ασφάλεια. Οι γονείς το βοηθούν να μην φοβάται το νέο σπειλητικό περιβάλλον στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο της παιγνιοθεραπείας. Εκεί το παιδί μπορεί να παίζει με την ησυχία του, να σφραγίσει για το άτομο του και για το παιχνίδι του, να γνωρίσει τον εαυτό του και να ενισχύσει την αυτοπεποίθησή του. Στον χώρο

αυτό το παιδί μπορεί να ανταλλάξει "σκέφες" ή "κάρτες" με άλλα παιδιά, να παίξει, να συναγωνιστεί και να αποκτήσει φιλίες, ακριβώς όπως στο σπίτι ή στο σχολείο.

Οι τρεις αυτοί παράγοντες: το παιχνίδι, η παρουσία των γονέων και ο ειδικός χώρος του παιχνιδιού, αποτελούν τον σκελετό της πρωτοποριακής μεθόδου της Inonny Lindguits. Στις σκανδιναβικές χώρες, αλλά, και σε πολλές αγγλοσαξωνικές όπου έχει εξαπλωθεί η παιγνιοθεραπεία, την ονομάζουν «παιγνιοθεραπεία στο νοσοκομείο», «Hospital Play Therapy».

Το 1974 η ίδια η Inonny Lindguits εισήγαγε την παιγνιοθεραπεία σε νοσοκομείο στην Ελλάδα. Έκανε μια σειρά διαλέξεων στο νοσοκομείο παιδών «Αγλαΐα Κυριακού» στην Αθήνα μαζί με

τον καθηγητή John Lind.

Δ. Παιγνιοθεραπεία

Το παιχνίδι είναι για το παιδί ό,τι η εργασία για τον μεγάλο. Ένα παιδί που διασκεδάζει μ' αυτό που κάνει, το κάνει με σοβαρότητα και ένταση. Πρέπει επομένως να εκμεταλλευτούμε αυτήν την δυνατότητα συγκέντρωσης και να αναπτύξουμε τις ικανότητες του παιδιού μέσα από την δραστηριότητα που το διασκεδάζει. Λόγια του τύπου "αυτό είναι για το καλό σου" δεν αρκούν για να κάνουν το παιδί να εξασκήσει κάποιους μύς, να υπακούσει ορισμένη εέση του κερνού για να πιάσει ένα αντικείμενο ή ακόμη, να συνηθείσει την παρέα άλλων παιδιών. Πρέπει με το παιχνίδι να δώσουμε ερεείσματα στα παιδί για να κάνει την μία ή την άλλη άσκηση.

Τα παιχνίδια πρέπει να επιλέγονται έτσι ώστε να αντικαταστήσουν τέλε ιατρικές εεραπευτικές κινήσεις, χωρίς να παρέμβεί κάποια προσπάθεια της σκέψης. Οι κανόνες του παιχνιδιού μπορούν να προσαρμόζονται στον εεραπευτικό σκοπό: να παίξει περισσότερο όρειο παρά κλειστό, να χρησιμοποιεί τα δυο κέρια αντί το ένα κ.λ.π. Κανείς πλέον δεν αμφισβητεί την εεργετική επίδραση της κινήσιοθεραπείας και της απασχολήσιοθεραπείας, οι οποίες συνοδεύουν την ιατρική εεραπεία των παιδιών. Όταν λέμε "Απασχόληση" δεν εννοούμε κατά κανέναν τρόπο κάτι οτιδήποτε για να περάσει η ώρα, ίσα-ίσα, το αντίθετο.

Η παιγνιοθεραπεία πρέπει να προσφέρει στα παιδιά, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, συναρπαστικές, διασκεδαστικές και εμπλουτιστικές δραστηριότητες, οι οποίες συγκρόνως τους

παρέχουν ηρεμία και ασφάλεια. Αν ένα παιδί νιώσει χαλαρωμένο και ευτυχισμένο, και η διαμονή του στο νοσοκομείο θα είναι πολύ πιο εύκολη αλλά, και η ανάπτυξη και η ανάρρωσή του θα επωφεληθούν.

Η κινησιοθεραπεία περιλαμβάνει κάθε είδους δραστηριότητες, που κυρίως αφορούν αυτό που ονομάζεται εξάσκηση του παιδιού στις καθημερινές κινήσεις: να ντυθεί, να πλυθεί, να φάει. Όταν όμως γίνεται λόγος για συνολική ανάπτυξη του παιδιού, πρέπει να περιλαμβάνεται η κοινωνική και νοητική του εμπειρία. Το να δίνεται βάρος μόνο στην ιατρική πλευρά της θεραπείας παραμελώντας τον ψυχισμό, σημαίνει καυστέρηση της αποθεραπείας του.

Το παιδί στο νοσοκομείο συχνά είναι ανήσυχο, έχει αγχώδες. Υφίσταται την αρρώστια του, αλλά, και τον χωρισμό από τους γονείς του. Η άφιξή του σ' ένα νέο περιβάλλον αναμφίβολα το φοβίζει. Έχει μερικές φορές κάποια πολύ αόριστη ιδέα για τους λόγους της εκεί παραμονής του. Όσο πιο μικρό είναι τ' όσο περισσότερο δυσκολεύεται να κατανοήσει "την εγκατάλειψή του" από τους γονείς του. Επειδή, δεν έχει την έννοια του χρόνου, δεν καταλαβαίνει το νόημα της διάρκειας της παραμονής του. Για το μικρό παιδί κάτι που δεν συμβαίνει αμέσως δεν πρόκειται να συμβεί ποτέ. Επειδή κάθε παιδί βιώνει με τον δικό του τρόπο την ασθένεια, τον πόνο και την εγκατάλειψη, δεν μπορεί να γίνουν συγκρίσεις και αξιολογήσεις.

Για κάθε παιδί και για την οικογένειά του η εμπειρία είναι τραυματική, άσχετα αν το παιδί νοσηλεύεται στην ορθοπαιδική, την χειρουργική ή την παιδιατρική κλινική. Γι' αυτό

το παιχνίδι, η παρουσία των γονέων και η χρήση ειδικού χώρου για παιχνίδι θα έπρεπε να προσφέρονται σε κάθε νοσηλευόμενο παιδί.

Ε.Υλτικό Παιχνιδιού για Πολύ Μικρά Παιδιά

Τα μωρά έχουν ανάγκη από παιχνίδια γερά, ακίνδυνα και με ζωηρά χρώματα. Πρέπει να μπορούν να καθαρίζονται εύκολα (π.χ.: κουβαρίστρες χρωματισμένες ή ακόμη και άδεια μπουκαλιά διαφόρων χρωμάτων). Πολλές φορές έχουμε δει παιδιά που το κρεβάτι τους ξεχείλιζε από παιχνίδια, να διαλέγουν παράλα αυτά ένα πλαστικό μπουκάλι, γιατί μπορούν να το σουλάνε, να το δαγκώνουν, να το κρατούν ακόμη και να το χρησιμοποιούν σαν ρόπαλο (ακίνδυνο).

Αν φέρουν δώρο στο παιδί ένα ζωάκι που βγάζει ήχο, πρέπει να σφαιρική ή σφυρίχτρα, αν δεν είναι καλά στερεωμένη, και για τον ίδιο λόγο να αντικατασταθούν με κεντημένα τα κανονικά μάτια που το παιδί μπορεί να τα τραβήξει ή να τα εισπνεύσει. Αν δεν ξέρουμε το περιεχόμενο μιας κουδουνίστρας, καλύτερα είναι να μην χρησιμοποιηθεί. Θα μπορούσε να είναι επικίνδυνη.

...Ένα παιδάκι έσπασε με τα δόντια του μια κουδουνίστρα που περιείχε μπιζέλια κι έχωσε ένα βελιά στο ρουθούνι του. Το ανακάλυψαν μόνο όταν το μπιζέλι άρχισε να φυτρώνει....

Μπορούμε να φτιάξουμε κούκλες με αφρώδες ελαστικό, να τις ντύσουμε με ύφασμα, και τα παιδιά μπορούν να τις παίρνουν μαζί τους στο σπίτι αν τις έχουν αγαπήσει. Το αφρώδες ελαστικό πλένεται και στεγνώνει εξίσου γρήγορα με το ύφασμα, κι αυτό είναι πολύ πρακτικό σε περίπτωση εμμετού.

ΣΤ.Υλικό Παιχνιδιού για Παιδιά 1-7 Ετών

Για τα μικρά υπάρχουν μεγάλα γερά παιχνίδια με διάφορα σχήματα και χρώματα, και απλά ruzzles. Αυτό το υλικό συμπληρώνεται με καρτόνια για κέντημα και ξύλινες χάντρες για να περαστούν σε κλωστή.

Όλα αυτά είναι πολύ καλές ασκήσεις για παιδιά γιατί εξασκούνται να χρησιμοποιούν τα χέρια τους και να συνδιάζουν χέρια και όραση. Άσκούν την ικανότητά τους για παρατήρηση, συγκέντρωση και αντίληψη.

Ζ.Η Σημασία του Παιχνιδιού για τον Κοινωνικό

Λειτουργό και ποιός ο Ρόλος του σ' αυτό

Είναι έμφυτη η τάση του παιδιού να εξερευνά τον κόσμο που το περιβάλλει και να τον αναπαραστήνει με σχέδια και χρώματα. Να εκφράζει τις απορίες του και τις σκέψεις του με διάφορα μέσα και υλικά και με έναν δικό του προσωπικό τρόπο.

Ο κοινωνικός λειτουργός εκμεταλλεύεται κι αξιοποιεί κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται στην ζωή της ομάδας και μπορεί να αποτελέσει κίνητρο κι αφετηρία για καλλιτεχνική δραστηριότητα. Π.χ. ένα έκτακτο γεγονός, έναν περίπατο, ένα παραμύθι, μια εικόνα, μια εκπομπή στα ραδιόφωνα ή στην τηλεόραση κ.λ.π.

Απαραίτητη, εκτός από τη γνωριμία των νηπίων με τα διάφορα υλικά, είναι και η σταδιακή εξοικείωσή τους με τα εργαλεία και τις στοιχειώδεις τεχνικές που απαιτεί κάθε μορφή τέχνης.

Κάθε εμπειρία του παιδιού, που προέρχεται από την παρατήρηση και την γνωριμία των πραγμάτων και γεγονότων του

κόσμου του, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως στοιχείο για την καλλιτεχνική του δημιουργία κι έκφραση. Βασικός στόχος της αισθητικής αγωγής δεν είναι η δημιουργία καλλιτεχνών, αλλά κυρίως η ανάπτυξη της δημιουργικότητας του παιδιού και η υποβοήθησή της ελεύθερης καλλιτεχνικής του έκφρασης.

Μεγάλη σημασία λοιπόν έχει ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούνται τα αποτελέσματα των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων των νηπίων. Πρέπει να επαινούνται πάντοτε τα έργα τους, βρίσκοντας κάποιο θετικό στοιχείο για να στηρίξουμε τον έσπινό μας.

Με κανέναν τρόπο δεν θα πρέπει να γίνονται συγκρίσεις ανάμεσα στο έργο των νηπίων ή άστοχες κρίσεις και χαρακτηριζομένους που μπορούν να τα πληγώσουν ή να τα αποθαρρύνουν.

Δεν πρέπει να προβάλλονται με οποιονδήποτε τρόπο ένα ή μερικά παιδιά σαν "ταλέντα", γιατί αυτό θα έχει αντίκτυπο στην δημιουργικότητα των υπολοίπων. Είναι ένα σφάλμα που γίνεται συχνά από τους κοινωνικούς λειτουργούς (και από τους εκπαιδευτικούς), με αποτέλεσμα τα υπόλοιπα παιδιά να απογοητεύονται και να προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή με οποιονδήποτε τρόπο, ακόμη και με την αταξία. Η ανεθάρρυνση από τον κοινωνικό λειτουργό ιδιαίτερα των παιδιών που παρουσιάζουν αδισοφρία, δειλία ή και άλλες δυσκολίες είναι απαραίτητη.

Στα παιδικά σχέδια δεν πρέπει να αναζητούνται τα ακριβή σχήματα και τα πραγματικά χρώματα της φύσης, σαν απόδειξη της γνώσης του θέματος. Η τέχνη, είτε παιδική είτε όχι, είναι η παρουσίαση του κόσμου (εσωτερικού ή εξωτερικού) από την οπτική γωνία του καλλιτέχνη, είναι έκφραση συναισθημάτων με σχήματα και χρώματα, είναι ταίριασμα χρωμάτων με ατομικά

κριτήριο.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι στα ιστορικά παιχνίδια, το παιδί παίζει το παιχνίδι της ορεσκειάς του. Ο κοινωνικός λειτουργός επεμβαίνει και παίζει πότε - πότε μαζί του, γιατί έτσι του δίνεται η ευκαιρία να καθοδηγήσει κάπως το παιχνίδι, αλλά και να πλησιάσει περισσότερο το παιδί, ώστε να το καταλαβαίνει περισσότερο. Και το παιδί πάλι αισθάνεται έτσι μεγαλύτερο δεσμό και πιο άνετα μαζί του.

Στα ομοδικά παιχνίδια, η επιλογή του παιχνιδιού γίνεται κατά κύριο λόγο από τον κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος θα πρέπει να διαλέξει ένα παιχνίδι:

«-Που ξέρει ότι είναι διασκεδαστικό και συγχρόνως έχει κάτι να προσφέρει.

- Που συμπεριλαμβάνει όλα τα παιδιά της ομάδας. (Καλό είναι να αποφεύγονται τα παιχνίδια που αποκλείουν τους αδύνατους παίκτες, ή που το παιδί βγαίνει από το παιχνίδι όταν κόψει).

- Που ταξινομεί στο χώρο που υπάρχει... (1)

- Που ταξινομεί στην περίπτωση: σωστό, για να εξασθεούν τα παιδιά, να γνωριστούν, να ξεσκάνουν κ.λ.π. Ησυχ, όταν κάνει αεστή, ή όταν γίνεται για ξεκούραση... (1)

Παράλληλα θα πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός ώστε να δίνει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά της ομάδας, να ενθαρρύνει τα πιο αδέξια και δειλά παιδιά και να μην συγκρίνει ποτέ έργα δυο παιδιών, γιατί έτσι μειώνει την προσωπικότητα του πιο αδύνατου.

Όπως έχει ήδη ειπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο της εργα-

(1). Φιλιππίδου Μαρία, σελ. 23.

σίας αυτής, για το παιδί, κάθε τι που το ψυχαγωγεί απασχολώντας το είναι παιχνίδι.

Για τον κοινωνικό λειτουργό όμως το παιχνίδι έχει μεγάλη αξία σαν μέσο διάγνωσης και θεραπείας, γιατί δίνεται η δυνατότητα στο παιδί, μέσω του παιχνιδιού, να εκφράσει τις βαθύτερες τάσεις, τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις επιθυμίες του και να τις προβάλλει προς τα έξω. Παρατηρώντας, λοιπόν, τη συμπεριφορά του παιδιού που παίζει, είναι δυνατόν να διαγνώσει, (ο κοινωνικός λειτουργός), το μέγεθος της κοινωνικότητάς του, να εντοπίσει στοιχεία του χαρακτήρα του, απωθημένες επιθυμίες, παλιές εμπειρίες από την ιδιωτική του ζωή, καλλιτεχνικές και επαγγελματικές τάσεις, ακόμα και προβλήματά του⁽¹⁾. (1)

Σαν μέσο θεραπείας, αντίστοιχα, το παιχνίδι έχει κυρίως καθαρτικό χαρακτήρα. Δίνεται, δηλαδή, στο παιδί η δυνατότητα να διασκετεύσει όλη του την ενέργεια και την επιθετικότητα στο παιχνίδι, χωρίς να γίνεται επικίνδυνο για το ίδιο ή για τους άλλους συνομηθίους του. Για παράδειγμα, το τρέξιμο ή το πήδημα (όπου οι αντίπαλοι δεν αντιμετωπίζονται σπουδαίως) επιτρέπουν την εκτόνωση επιθετικών ενστικτών χωρίς κίνδυνο.

Το παιχνίδι είναι το διαγνωστικό μέσο για τον κοινωνικό λειτουργό και μέσω της πολύμορφίας του ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί, αν ταξινομήσει το είδος του παιχνιδιού, να φτάσει σε πιο άμεσα και σφαιρικά συμπεράσματα. Π.χ. το θέατρο. Βασικός παράγοντας του θεατρικού παιχνιδιού είναι ο εμψυκωτής. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι ο εμψυκωτής και ίσως ο συμπαίκτης

(1). Φιλίππιδου Μαρία, σελ. 15.

και συνδημιουργός. Μαζί με τα παιδιά δημιουργεί τις απαραίτητες συνθήκες και την ατμόσφαιρα ώστε η ομάδα να οδηγηθεί στη διαδικασία του παιχνιδιού.

Πέρα από σπουδές, γνώσεις κι εμπειρία, βασική προϋπόθεση για να παίξει κανείς το ρόλο του εμπυκωτή είναι: Να μπορεί να αφήσει ελεύθερο το σώμα του. Να απελευθερωθεί από αναστολές κι εντάσεις. Να μπορεί να σταθεί μπροστά στα παιδιά χαλαρός και γαλήνιος, οικείος κι ανθρώπινος, χωρίς επισημότητες και διδοχές, συστάσεις κι εντολές. Να μπορεί με την συμπεριφορά του να εμπνεύσει την ομάδα, να της δώσει κίνητρα, όχι για να την κατευθύνει όπου εκείνος θέλει, αλλά για να την καθοδηγήσει να ανακαλύψει τη καρδιά του παιχνιδιού και της δημιουργίας.

Πριν αποφασίσει να παίξει ο εμπυκωτής - κοινωνικός λειτουργός με τα παιδιά, πρέπει να έχει καταφέρει να δημιουργήσει μια ουσιαστική σχέση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας κι ανάμεσα σ' αυτόν και την ομάδα.

Η φαντασία, η εφευρετικότητα και η ικανότητα ποδοποίησης του τυχαίου, του απρόοπτου, του αυθόρμητου και πηγαίου είναι τα σημαντικότερα στοιχεία που διαθέτει ο "εμπυκωτής". Είναι ένας ευαίσθητος δέκτης που όλα τα παρατηρεί και τα καταγράφει, που ρυθμίζει "σάββατο" τη δράση, που αποφεύγει όσο μπορεί τις κοινές λέξεις και φράσεις "κλισέ", καθώς και το πολλά και μεγάλα λόγια.

Η πορεία που ακολουθεί ο εμπυκωτής-κοινωνικός λειτουργός είναι η προσδευτική και σταθερή διεξόδυση. Από τα καθημερινά γεγονότα, από τα πράγματα που φαίνονται, από τα θέματα που απασχολούν την ομάδα και τον περίγυρο προχωρεί σε επίπεδα που

αγγίζουν τις πιο μύχιες σκέψεις και τα συναισθήματα.

Από τις ασκήσεις, τους αυτοσχεδιασμούς και τα ποικίλα δρώμενα το παιδί περνάει σταδιακά σε πιο σύνθετη διαδικασία της δραματοποίησης. Τώρα απαιτείται μια ιστορία, ένα παραμύθι, ένας μύθος.

Το θέμα μπορεί να δοθεί προφορικό ή να αντληθεί από γραπτό κείμενο. Μπορεί όμως να το δημιουργήσουν και τα ίδια τα παιδιά. Αυτή η περίπτωση μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, επειδή η όλη διαδικασία αποδεικνύεται περισσότερο δημιουργική.

Τα παιδιά, συνθέτοντας τις δικές τους ιστορίες, μπορούν να συσχετίσουν τον εξωτερικό κόσμο με τα προσωπικά τους προβλήματα, τις αγωνίες ή επιθυμίες, τα άγχη ή τα όνειρα. Ακόμα μπορούν να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που λαμβάνουν, να οριοθετήσουν τις γνώσεις τους και να αναπτύξουν τα ενδιαφέροντά τους για τον κόσμο γύρω τους.

Επίσης, δραματοποιώντας μια ιστορία, έχουν την ευκαιρία να εκφραστούν με το σώμα τους, να αναπτύξουν την φαντασία τους και να υποδυθούν άλλους ρόλους. Μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τις ιδέες τους, να τις συσχετίσουν με τις ιδέες των άλλων, να κατανοήσουν τους άλλους και να συνεργαστούν. Ακόμα έχουν την ευκαιρία να χειριστούν προβλήματα, να προτείνουν λύσεις, να εκτονώσουν τη συναισθηματική τους φόρτιση, να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, να έρθουν σε επαφή με τις τέχνες και να ψυχαγωγηθούν.

Τα ερεθίσματα που οδηγούν στη δημιουργία ενός παραμυθιού, ιστορίας ή μύθου μπορεί να προέρχονται από τα ίδια τα παιδιά ή να παρέχονται από τον κοινωνικό λειτουργό. Μπορεί να

προέρχονται από τον κόσμο της φαντασίας των παιδιών και τις εμπειρίες τους καθώς κι από το άμεσο και το ευρύτερο περιβάλλον.

Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει, άλλοτε να εκμαιεύει τα ερεθίσματα από τα παιδιά, κι άλλοτε να τα παρέχει ο ίδιος, σύμφωνα με τους στόχους, τις ανάγκες και τη σύνθεση της ομάδας. Ο κοινωνικός λειτουργός αξιοποιεί τα ερεθίσματα που προσφέρονται ή πολλές φορές προσφέρει ο ίδιος και ωθεί στη δημιουργία. Ένας θόρυβος, μια λέξη, μια φράση, μια εικόνα, ένα αντικείμενο, μια κίνηση, ένας χορός, ένα παιχνίδι μπορεί να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας ιστορίας.

Εξάλλου με την ερώτηση, την υπογράμμιση, την κριτική ή την υπόδειξη ενός ρόλου από τον ίδιο, ωθεί στη δόμηση μιας ιστορίας και μετά στη θεατρική δράση.

Μια πολύ σημαντική διαδικασία μετά τη δραματοποίηση κι ένα μέρος αυτής είναι η εκτίμηση, η ανάλυση και η σύνδεση με άλλους τρόπους έκφρασης.

Δεν είναι εύκολο να εκτιμήσει κανείς τι κέρδισαν τα παιδιά με την εμπειρία που είχαν και τι κέρδισε ο κοινωνικός λειτουργός. Πολλά παιδιά παίρνουν ενεργό μέρος κι εκφράζονται με το σώμα και το λόγο. Ωστόσο δεν είναι πάντοτε έτοιμοι να επικοινωνήσουν. Επικοινωνούν με ένα μέτριο τρόπο ή δεν μπορούν να εξωτερικεύσουν αυτό που βίωσαν. Η διαδικασία αυτή μπορεί να ρίξει φως στην εσωτερική πλευρά αυτής της εμπειρίας για κάθε μέλος χωριστά καθώς και για όλη την ομάδα. Τα παιδιά παρατηρούν συνειδητά, εμβαδύνουν και αναλογίζονται την όλη διαδικασία: πως προέκυψαν τα ερεθίσματα, πως αντέδρασαν και

πως ανταποκρίθηκαν σ' αυτά, ποιους ρόλους επέλεξαν και γιατί, ποιες λύσεις έδωσαν, ποια ήταν τα ευρήματά τους, πως ξεπέρασαν διάφορες δυσκολίες. Μελετούν δικές τους καταστάσεις, στάσεις, τρόπους συμπεριφοράς που τα επιβεβαιώνουν ή τα αναιρούν. Καταγράφουν τις σημαντικές στιγμές, το πέρασμά τους, τη νοητική και συναισθηματική εγρήγορση, τη φόρτιση και την αυτοπεποίθεσή τους. Παρατηρούν τις σχέσεις τους με την ομάδα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών. Έτσι αναπτύσσουν κριτική στάση. Συγχρόνως όμως "καταγράφουν" την εμπειρία τους και με άλλους τρόπους και τη συνδέουν με νέες εκφράσεις τους.

Παρόλληλα ο κοινωνικός λειτουργός κατανοεί καλύτερα τα μέλη της ομάδας του, τις ανάγκες, τα προβλήματα, τους προβληματισμούς, τις δυσκολίες και τις ικανότητές τους. Παρατηρεί τις διαδικασίες που ακολουθούν, τα θέματα που αναπτύσσουν, τους συσχετισμούς με την προσωπική τους ζωή και το περιβάλλον, τη δεκτικότητα ως προς τα μηνύματα, τους ρόλους, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους.

Επίσης, ελέγχει πόσο εκπλήρωσε τους στόχους του κατά τη διάρκεια ζωής της ομάδας κι αν αυτοί επιτεύχθηκαν. Μελετά το πρόγραμμά του και είτε αναθεωρεί τους υπάρχοντες στόχους είτε εάτει άλλους στόχους. Επιπλέον κρίνει τη δική του στάση, το ρόλο που ανέλαβε και τον τρόπο που ανταποκρίθηκε στο δυναμικό της ομάδας.

Προκειμένου όμως ο κοινωνικός λειτουργός να ασχοληθεί και να συνεργαστεί με παιδιά (μεμονομένα) και ομάδες παιδιών πρέπει να δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην οργάνωση του χώρου, στον οποίο πραγματοποιείται η ομάδα, και του υλικού

που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί. Καλό είναι ο χώρος να οργανώνεται σε "γωνιές" με κατάλληλο υλικό, που ευνοούν την ατομική κι ομαδική δραστηριότητα και υποβοηθούν την ολόπλευρη ανάπτυξη του νηπίου.

Ο κοινωνικός λειτουργός όταν εξοπλίζει τις "γωνιές" με ανάλογο υλικό έχει πάντα στο μυαλό του τις δυνατότητες που έχει το συγκεκριμένο υλικό για την ανάπτυξη του παιδιού, το είδος των εμπειριών που μπορούν να οργανωθούν καθώς και τις γνώσεις και τις δεξιότητες που μπορεί το παιδί να αποκτήσει με το χειρισμό του. Γενικό το υλικό που θα χρησιμοποιηθεί πρέπει να συγκεντρώνεται προσεκτικά ώστε, να υποβοηθεί το σχηματισμό εννοιών, να ηλσταίνει τους ορίζοντες, να ενθαρρύνει τη αυτοέκφραση, να αναπτύσσει τον οπτικοακουστικό συντονισμό, να θέτει προβλήματα στο παιδί και να το προκαλεί να σκέπτεται και να ενεργοποιεί την νοημοσύνη του. Επίσης να έχει δυνατότητες για ατομικό αλλά και ομαδικό χειρισμό.

Οι "γωνιές" ενεργούν σαν πόλοι έλξης για τα νήπια, τους δίνουν τη δυνατότητα να κάνουν τις επιλογές τους και να δραστηριοποιούνται σύμφωνα με αυτές.

Οι σπουδαιότερες "γωνιές" που μπορεί να υπάρχουν στον χώρο που υφίσταται η ομάδα είναι:

- Η γωνιά του οικοδομικού υλικού.
- Η καλλιτεχνική γωνιά (ζωγραφική-πλαστική-καλάζ-κατασκευές).
- Η γωνιά αυτή μπορεί να διαρρυθμίζεται περιοδικά, με ανάλογο υλικό, σε μικρότερες.
- Η γωνιά του κουκλόσπιτου με τον εξοπλισμό του.
- Η γωνιά με άμμο-με νερό.

- Η γωνιά της βιβλιοθήκης.
- Η γωνιά των επιστημών και των εξερευνηήσεων.
- Η γωνιά με το μαγαζάκι.
- Η γωνιά της μουσικής.
- Η γωνιά με υλικό και παιχνίδια για την ανάπτυξη της αντιληπτικής ικανότητας και της λογικομαθηματικής σκέψης: πάζλ, ντόμινα, κάρτες, μικρογραφίες ανερώπων, ζώων, μεταφορικών μέσων κ.λ.π.

Επειδή όμως η αίθουσα στην οποία συγκεντρώνεται η ομάδα μπορεί να μην είναι ευρύχωρη για να διαρρυθμίζεται με ιδεώδη τρόπο, οι "γωνιές" μπορούν να διαρρυθμίζονται με πρακτικό τρόπο, ανάλογα με τις ελάχιστες συνθήκες. Μπορεί κάποιες "γωνιές", για τις ανάγκες μιας ημέρας ή μιας εβδομάδας, με την αντικατάσταση του συγκεκριμένου υλικού με άλλο, να μετατρέπονται για να εξυπηρετήσουν άλλες ανάγκες και στόχους της ομάδας. Π.χ. το κουκλοθέατρο με την τοποθέτηση ραφιών και ανάλογων υλικών μπορεί να διαρρυθμίζεται σε μαγαζάκι. (1)

(1). Βενιζέλου Γεωργία-Καλαμπαλίκη Ευαλία-Καλοστύπη Αικατερίνη-Κονταξάκης Γεώργιος-Λαυρεντάκη Φωτεινή-Μαυροειδής Γεώργιος-Πατρίκη Αικατερίνη, Αθήνα 1991, σελ. 308-310.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

A. Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία είναι μια βιβλιογραφική μελέτη. Η συγκέντρωση των στοιχείων στηρίζεται σε άλλες σχετικές μελέτες και συγγράμματα. Επίσης στηρίζεται, εν μέρη, σε προσωπικές μας παρατηρήσεις - προβληματισμούς στην καθημερινή μας ζωή για παράδειγμα, προβληματισμούς που προκύπτουν από παρατηρήσεις πάνω στις σχέσεις γονιών και παιδιών, που αφορά φιλική ή συγγενικά μας πρόσωπα ή σχέσεις εκπαιδευτικών και παιδιών σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία.

Ο σκοπός μας ήταν να προβάλλουμε έναν γενικό προβληματισμό και μερικές βασικές απόψεις για τη σωστή, ορθή, διάπλαση, ψυχικά και κοινωνικά, υγιών παιδικών προσωπικοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

B. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορεί να ειπωθεί ότι, το παιχνίδι είναι ζωτική ανάγκη για το παιδί και το ίδιο απαραίτητο όπως ο αέρας και το φαγητό. Είναι αυτούσια χαρά, κίνηση, δράση, ζωή, που πάνω από όλα του εξασφαλίζει την δυνατότητα να ζήσει σωστά και ολοκληρωμένα την νηπιακή και παιδική του ηλικία και να αποκτή εμπειρίες, απαραίτητες για την διάπλαση της προσωπικότητάς του. Δεν είναι μια ενέργεια χωρίς σκοπό ή ξεκούραση, αλλά έκφραση της ανερώπινης ύπαρξης.

Πολύ συνοπτικά, το παιχνίδι εκτελεί πολύ βασικές λειτουργίες:

- Την σταδιακή εκτέλεση του σκέπτεσθαι με όλες τις συναφείς λειτουργίες του (φαντασία, μνήμη, μάθηση) και τις φυσικές λειτουργίες, αναπνοή, βάδισμα, κινητικότητα, αισθήσεις.
- Την λειτουργία της μάθησης με την οποία επιτυγχάνεται η τροποποίηση της συμπεριφοράς.
- Την εξωτερίκευση των βιωμάτων, των ανησυχιών και των δυσκολιών του παιδιού, και
- Την λειτουργία της κοινωνικοποίησης.

Μπροστά σ' αυτήν την τεράστια παιδαγωγική αξία του παιχνιδιού που με την ατομική και ομαδική μορφή του, αποκαλύπτει τον χαρακτήρα και την ατομικότητα του παιδιού, οι σύγχρονοι παιδαγωγοί, γονείς, δάσκαλοι, έχουν υιοθετήσει την ορθή αντίληψη πως η οικογένεια και το σχολείο, από τις μικρότερες ως τις μεγαλύτερες βαθμίδες του, πρέπει να διευκολύνουν τα παιχνίδια των παιδιών.

Αντίθετα, προς τους παιδαγωγούς άλλων εποχών, που,

ερμνευσμένοι από το ασκητικό ιδανικό, περιφρονούσαν το παιχνίδι, σήμερα αναγνωρίζουν την μεγάλη σπουδαιότητα αυτής της ζωτικής ανάγκης του παιδιού και καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την ορεή της ικανοποίηση και για την παιδαγωγική της αξιοποίηση. Αφήνουν στα παιδιά αρκετό χρόνο να παίζουν και ελευθερία στην επιλογή των παιχνιδιών. Εξασφαλίζουν, και στο σχολείο και στο σπίτι, κατάλληλους χώρους για παιχνίδι. Εφοδιάζουν τους χώρους αυτούς με κατάλληλα όργανα και υλικά.

Συνδέουν τα μαθήματα που διδάσκουν στο σχολείο και στις άλλες εργασίες των μαθητών με το παιχνίδι. Θεωρούν το παιχνίδι αξιόλογη μορφή της μάθησης, με τη διδασκαλία, την εργασία, την γιορτή. Φροντίζουν με την άμεση επέμβασή τους και με την δική τους συμμετοχή, κυρίως στα ομαδικά παιχνίδια, για την καλύτερη οργάνωση των παιχνιδιών. Χρησιμοποιούνε τα παιχνίδια που κληροδοτήθηκαν από την λαϊκή παράδοση. Διαποτίζουν την διδασκαλία τους με την χαρούμενη ατμόσφαιρα του παιχνιδιού.

Στα νηπιαγωγεία και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου, δίνουν μορφή παιχνιδιού σε ολόκληρη την διδαχτική τους εργασία. Επινοούν για αυτό τα παιδαγωγικά ή διδαχτικά παιχνίδια, για την ευχάριστη επανάληψη και αφομοίωση των γνώσεων.

Χρησιμοποιούνε το παιχνίδι για θεραπευτικούς σκοπούς και για την αγωγή των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Έτσι, με την πολύμορφη παιδαγωγική αξιοποίηση του παιχνιδιού, που αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της αυτόνομης και ιδιότυπης παιδικής ηλικίας, και που την ξεχωρίζει από τις άλλες ηλικίες δίνουν νέους προσανατολισμούς στην διδαχτική και παιδαγωγική τους

πράξη. Οι σύγχρονοι νηπιαγωγοί και οι σύγχρονοι δάσκαλοι οικοδομούν έτσι το ανακαινισμένο σύγχρονο σχολείο.

Η σπουδαιότητα του παιχνιδιού στην εξέλιξη και διαμόρφωση της υγιούς προσωπικότητας του παιδιού διαφαίνεται κι από το γεγονός ότι σήμερα που οι γονείς και οι ειδικοί έχουν σαν βάση το παιχνίδι σε όλα τα επίπεδα της μάθησης η θέση του παιδιού στην κοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο είναι εντελώς διαφορετική από αυτήν που ίσχυε μέχρι σήμερα.

Ετσι, παρατηρείται, ότι σε όλη την διάρκεια του 19ου αιώνα, ακόμα και στον Ναπολεόντειο Κώδικα, το παιδί δεν έχει κανένα δικαίωμα, ενώ ο πατέρας έχει όλα τα δικαιώματα και τις εξουσίες επάνω του, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος να επινοικιάζει το παιδί του σε έναν

ιδιοκτήτη φάρμακων για να χρησιμοποιεί την εργατική του δύναμη 16 ώρες το 24ωρο. Στο παλιό καθεστώς, ο πατέρας είχε το δικαίωμα να ζητήσει την φυλάκηση του παιδιού του, χωρίς να δώσει εξηγήσεις (είναι το περίφημο Βασιλικό Γράμμα, τα οποία καταργήθηκαν μετά την Επανάσταση).

Στην Γαλλία το 1842, πρώτο πλήγμα στην πατρική παντοδυναμία: απαγορεύεται να εργάζονται τα παιδιά πάνω από 12 ώρες την ημέρα. Αυτός ο νόμος θεωρήθηκε ανατρεπτικός την εποχή εκείνη με το επιχείρημα ότι παραβιάζει τον οικογενειακό θεσμό και συνιστά μια απαράδεκτη ανάμειξη του κράτους στην ελεύθερη συμφωνία ανάμεσα σε έναν πάτερ-φαμίλια κι έναν εργοστασιάρχη.

Αυτή η υπευθύμηση μας επιτρέπει να καταλαβαίνουμε καλύτερα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δίνουμε την συγκατάθεσή μας σ' αυτό, την κατάσταση που επικρατεί σε ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτσι, σε εθσμικό επίπεδο, η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ του Ο.Η.Ε. δημιούργησε με απόφασή της, το 1946 το ΔΙΕΘΝΕΣ ΤΑΜΕΙΟ για τις έκτακτες ανάγκες του παιδιού, το οποίο με μεταγενέστερη απόφαση του ίδιου του οργάνου, το 1953 ονομάστηκε ΤΑΜΕΙΟ των Η.Ε. για το παιδί γνωστό ως UNICEF. Τέλος, η σημαντικότερη Σύμβαση που ασκλείται αποκλειστικά με την προστασία του παιδιού είναι η ΣΥΜΒΑΣΗ του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα του παιδιού. Η εν λόγω Σύμβαση αποτελεί το πρώτο διεθνές κείμενο που διευκρινίζει και καταγράφει συστηματικά τα δικαιώματα του παιδιού. Σ' αυτά περιλαμβάνονται όχι μόνο ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, αλλά και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά. Η Σύμβαση περιλαμβάνει έναν φραματισμό, μια και αναγνωρίζει ότι τα σημερινά παιδιά, ο μισός πληθυσμός της γης, είναι αυτά που μεγαλώνοντας σε μια υγιή και αξιοπρεπή κοινωνία θα δημιουργήσουν στο μέλλον τις προϋποθέσεις μιας δίκαιης και ανερώνιης κοινωνικής τάξης, κι έναν στόχο ότι όλη η προστασία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αποκλειστικά και μόνον το συμφέρον του παιδιού. (1)

Είναι λοιπόν φανερό ότι στην εκπονή του 20ου αιώνα παρατηρείται μια θετική στροφή, όσον αφορά την προσέγγιση του παιδιού (και ιδιαίτερα του νηπίου), καθώς και την πολύπλευρη και πολύμορφη λειτουργία του παιχνιδιού. Αρχισαν λοιπόν να

(1).Κονδύλη Δήμητρα, 1994, σελ.147, 175, 177.

γίνονται τα πρώτα σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή:

- * Οι γιατροί συμβουλεύουν τις μέλλουσες μητέρες για την περίοδο της εγκυμοσύνης και των πρώτων ημερών μετά την γέννηση, ενώ οι ψυχολόγοι καθοδηγούν τους γονείς και γενικά το περιβάλλον του παιδιού για την ανατροφή, για την ψυχική υγεία του νηπίου.
- * Εκδίδονται περιοδικά που κατατοπίζουν τους γονείς για τις υποχρεώσεις τους, απέναντι στο παιδί.
- * Σε πολλούς νομούς ιδρύονται παιδαγωγικοί, συμβουλευτικοί σταθμοί, για την διαφώτιση κι ενημέρωση των ενδιαφερομένων.
- * Το κέντρο έθους μετατοπίζεται από την εφηβική στην νηπιακή ηλικία.

Σύμφωνα με όσα ήδη έχουν ληφθεί, παρατηρείται μια συστηματική προσπάθεια (από το κράτος σε εθνικό επίπεδο και σε ευρύτερο από την Ε.Ο.Κ. στα κράτη μέλη της) ουσιαστικής ενασχόλησης με το παιδί και το μέσο που προάγει την ψυχοκινητική και κοινωνική του ανάπτυξη, δηλαδή το παιχνίδι. Το παιχνίδι ως μέσο μάθησης, ανάπτυξης, εξέλιξης σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο.

Η πραγματικότητα, το πρακτικό τμήμα της ζωής έρχεται να διαψεύσει σε ανησυχητικό βαθμό αυτά που η θεωρία και οι συμβάσεις μάχονται. Μπορεί η πάροδος του χρόνου να έχει αφήσει μόνο σε επίπεδο αναμνήσεων ή δεδομένο προς σύγκριση με το σήμερα την Ναπολεόντια εποχή και ο σύγχρονος πολιτισμός να έχει πια μια ανερώπινη απόχρωση, σχετικά με το παιδί.

Όμως, διαπιστώνεται δυστυχώς ότι, ο σύγχρονος πολιτισμός και η πολιτιστική μας κουλτούρα ίσως να μην είναι τόσο

Τά
Παιδιά
Κόσμου

Παιδί σου
που σου
πορτοφόλι σου
και το πορτοφόλι σου
Παιδικά σου
Κι όμως το κορίτσι
αγαθός ποιος σας
Είναι και δικός μου

Κασθαίου

έπισημη με τα παιδιά σε παγκόσμιο επίπεδο. Το γεγονός αυτό
ανταναγκάζει κυρίως από το εξής: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, από
την πλευρά του, ασχολήθηκε με το θέμα της προστασίας των

παιδιών στα πλαίσια της αντιμετώπισης γενικότερα «των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον κόσμο κατά τα έτη 1989-1990 και την κοινωνική πολιτική στα θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Στην έκθεση αυτή επισημαίνεται μεταξύ άλλων:

α) Η αυξημένη ενησιμότητα των παιδιών στον κόσμο (15 εκατομμύρια βρέφη και παιδιά τον χρόνο σύμφωνα με συζητήσεις των Ηνωμένων Εθνών)

β) Η ύπαρξη 100 εκατομμυρίων «παιδιών-σκλάβων» στον κόσμο

με μεγάλη εκμετάλευση στην εργασία στην Ινδία, «αν και υπάρχει επίσης εκμετάλευση στην εργασία των ανηλίκων σε ορισμένες χώρες όπως Πορτογαλία, Ιταλία και Ελλάδα».

γ) Η βία κατά των παιδιών του δρόμου, όπως στην Βραζιλία, την Γουατεμάλα.

δ) Η φοβερή κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα χωμίνια της Μπακοτά και των άλλων πόλεων της Κολομβίας που ζουν και πεθαίνουν στον δρόμο.

ε) Η αύξηση παιδικής πορνείας κ.α. και καλούνται τα κράτη μέλη να κυρώσουν τις Διεθνείς Συμβάσεις του ανερώπου που ~~δεν έχουν ακόμη κυρώσει.~~ (1)

Ένα κοινωνικό φαινόμενο όπως αυτό της παιδικής πορνείας έχει τα τελευταία χρόνια λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Άρκετά συχνά γινόμαστε μάρτυρες τέτοιων καταστάσεων, από τον διεθνή και εθνικό τύπο καθώς και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Υποστηρίζουμε πως το παιχνίδι ως δημιουργία στον τομέα αυτό, μπορεί να παίξει καταλυτικό ρόλο. Το παιδί που παίζει «μαθαίνει να μαθαίνει» έχει την δυνατότητα της εξέλιξης, της διεκδίκησης και κυρίως έχει καλή αυτοεικόνα και αυτοπεποίθηση και έτσι, ο τρόμος, η άγνοια, η ψυχική βία δεν θα βρουν πρόσφορο έδαφος, στις περιπτώσεις εκείνες που το παιδί συστηματικά υποκρύπτει τέτοιες αποτρόπαιες ενέργειες εις βάρος του.

Αυτόματα μειώνεται αισθητά σε ποσοστό το φαινόμενο της σεξουαλικής και ψυχικής κακομεταχείρισης των παιδιών. Στις περιπτώσεις εκείνες που οι γονείς ή κάποια συγγενικά άτομα

(1).Κονδύλη Δήμητρα, 1994, σελ. 181.

που έχουν την κηδεμονία τους επιτρέπουν τέτοιου τύπου φαινόμενα, με δεδομένο την ενεργητική πλέον άρνηση-διαμαρτυρία των παιδιών τώρα μπορούν οι υπαίτιοι να έχουν την νομική αντιμετώπιση, αξία των πράξεών τους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει μια παρένθεση. Τα τελευταία 4-5 χρόνια στην Γερμανία μια από τις πιο σύγχρονες τεχνολογικά αναπτυγμένες χώρες με υψηλό δείκτη οικονομικής στόθμης ένα αξιόλογο ποσοστό του πληθυσμού επισκέπτεται υπανάπτυκτες χώρες στις οποίες « επινοικιάζει » ανήλικα παιδιά με σκοπό την σεξουαλική τους ικανοποίηση. Με βάση το δεδομένο αυτό, τίθεται το ερώτημα εάν το υψηλό εισόδημα μιας τάξης ή ενός έθνους είναι κριτήριο ή δικαίωμα να εκμεταλλεύεται σεξουαλικά παιδιά υπανάπτυκτων χωρών, τη στιγμή που το ίδιο κράτος, και λόγω υψηλού οικονομικού επιπέδου για τα παιδιά "τους" παρέχουν τις καλύτερες προϋπεσσεις και όλα τα στοιχεία εκείνα που θα ζήλευαν όλα τα παιδιά του κόσμου.

Στον Ελλσδικό χώρο το Σύνταγμα έχει εθεωρήσει νόμους σύμφωνα με τους οποίους απαγορεύεται ρητά και κατηγορηματικά η εργασία σε ανήλικους, ώστε όμως κι αν η πράξη συγκρούεται με τη θεωρία. Έτσι στον ελλσδικό χώρο συχνά συναντάμε ανήλικα παιδιά να εργάζονται και μάλιστα σε σκληρές συνεύκτες εργασίας, τότε φυσικά δεν υπάρχει σύμβαση εργασίας όπως ορίζει ο νόμος, αλλά μεταξύ εργάτη - εργασζόμενου δημιουργείται σχέση εργασίας, η οποία δημιουργείται και υπικρίπτεται όταν η σύμβαση εργασίας είναι άκυρη. Αβίαστα λοιπόν παρατηρούμε ότι παρά τις διακυρήξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα παιδιά τελικό σε όποια χώρα κι αν ανήκουν, αρκετά συχνά είναι θύματα

των "μεγάλων".

Ένα άλλο τραγικό φαινόμενο που συχνά συντηκρύζουμε στον ελληνικό χώρο είναι "τα παιδιά των φαναριών". Είναι εκείνο το παιδί που δεν ζουν την παιδική ηλικία, αφού τα μικρά της

ηλικίας τους είναι το δεδομένο προς την μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση. Συνήθως τα παιδιά αυτά είναι τσιγγανάκια. Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε την κοινή επαγγελματική εμπειρία που αποκτήσαμε ως εκπαιδευόμενες σπουδάστριες κοινωνικοί λειτουργοί, κατά τη διάρκεια της εξάμηνης πρακτικής στην Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας που υπηρετήσαμε. Το μεγαλύτερο ποσοστό των τσιγγάνων αποκτούν πολλά παιδιά κι έτσι αποκτούν μέσω της Πρόνοιας (και του Συλλόγου Παλιotέκνων) ένα ικανοποιητικό μηνιαίο εισόδημα, αφού επιδοτούνται όλα, για αυτό άλλωστε κι το μεγαλύτερο ποσοστό των τσιγγάνων είναι άγαμοι. Η συγκεκριμένη τοποθέτηση έχει σκοπό να τονίσει το μέγεθος της εκμετάλλευσης των παιδιών, αφού ήδη ο λόγος της ύποψής τους

συχνά σκατίζεται άμεσα με την οικονομική οφέλεια που έχουν οι ίδιοι οι γονείς τους. Όσο σκληρό κι αν ακούγεται, κάποια παιδιά αφού γεννηθούν πάνε προς υιοθεσία με αντίτιμο 3-4 εκατομμύριο δρχ. Προς αποφυγή κάθε παρεξήγησης οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι, εδώ δεν κρίνουμε τους τσιγγάνους ως φυλή, απλά παραθέτουμε κάποια γεγονότα για να τονίσουμε το μέγεθος της εκμετάλλευσης των παιδιών σε μια σύγχρονη, εξευγενισμένη κοινωνία.

Παρήγορο, ελπιδοφόρο είναι το γεγονός ότι, ευτυχώς, σήμερα υπάρχουν παιδιά που παίζουν. Εκεί ήδη λες πώς το παιχνίδι είναι η ζωή του παιδιού, για αυτό και μια ρόδα αυτοκινητάκι μπορεί να γίνει παιχνίδι στα χέρια τους. Φτάνει όμως μόνο αυτό; Οι γονείς τί ρόλο έχουν ή θα πρέπει να έχουν σ' αυτήν την διαδικασία;

Ο σωστός γονιός είναι αυτός που συστηματικά προσπαθεί να παρέχει, όχι μόνο τα υλικά αναγκαία αγαθά, αλλά εκείνος που

διευκολύνει το παιχνίδι του παιδιού του. Που μέσα από το κοινό παιχνίδι γνωρίζει τον εαυτό του και το παιδί του, αυτόν τον μικρό "άγνωστο". Οι δυσκολίες της καθημερινότητας, ανεργία, προσωπικά, συζυγικά, κοινωνικά προβλήματα είναι συχνά οι λόγοι που αρκετά παιδιά ξεχνιούνται ή τα ξεχνούν μπροστά σε μια τηλεόραση. Ενώ θα μπορούσαν στο υπνοδωμάτιό τους ή στο καθιστικό να του παραχωρήσουν μια γωνιά στην οποία ένα καρτοκιβώτιο να φιλοξενεί τους "θεσαυρούς" του - τα παιχνίδια του, με τα οποία ώρες ολόκληρες μπορεί να δημιουργεί.

Ο γονιός πλέον έχει την δυνατότητα από συμβουλευτικούς σταθερούς, από αξιόπιστες ενημερωτικές εκπομπές στην τηλεόραση (ευαισθητοποίηση του κράτους) να ενημερώνεται συνεχώς για την ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι. Τώρα, γνωρίζει, πως μέσα από το παιχνίδι μπορεί χωρίς ιδιαίτερο κόπο να μεταδώσει στο παιδί του μια πολύπλευρη δυνατότητα μάθησης. Παράλληλα, μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί μια σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί, η οποία έχει την δυνατότητα να εξελίσσεται στο χρόνο, αφού το παιδί κυρίως σαν δέκτης σ' αυτήν την ηλικία, μαθαίνει να γνωρίζει τον ρόλο του κάθε γονέα και του δικού του ως μέλος της ίδιας οικογένειας σε συνάρτηση με συγκεκριμένες απαγορεύσεις που οι περιστάσεις απαιτούν. Το παιδί μέσα από μια σχέση εμπιστοσύνης που δημιουργείται ανάμεσα στους γονείς, μέσω από την συστηματική ενασχόληση με το παιχνίδι, μαθαίνει σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον να ακούει, να μαθαίνει, να δέχεται και να αποδέχεται κρίσεις, στάσεις, συμπεριφορές εστώ κι αν διαφωνεί μ' αυτήν. Το πιο σπουδαίο είναι ότι μαθαίνει να εξωτερικεύει τις δικές του ανάγκες και να αντι-

προτείνει.

Μια τέτοια διαδικασία μάθησης, απαιτεί χρόνο, συνέπεια, ήθος και κυρίως την παρουσία και των δυο γονέων. Το παιδί έτσι μεγαλώνει με σωστά πρότυπα γονεϊκά, αφού πλέον έχει την δυνατότητα να γνωρίζει σε καθημερινό επίπεδο και συγκριτικά τα δυο φύλα, τους γονείς του, κι έτσι το ίδιο έχει την δυνατότητα μεγαλώνοντας να γνωρίζει τον ρόλο που καλείται να παίξει, σε κοινωνικό, σεξουαλικό επίπεδο ανάλογα με το φύλο που ανήκει.

Διαπιστώνεται όμως ότι, ένα μεγάλο ποσοστό των γονιών δεν ασχολούνται με τα παιδιά ή όταν ασχολούνται όσο ασχολούνται το κάνουν με λάθος τρόπο. Για παράδειγμα η μητέρα την ώρα που σιδερώνει στο ίδιο δωμάτιο, ταπόμεται μία τηλεόραση και το παιδί να βλέπει, χωρίς πολλές φορές να ελέγχει όχι μόνο πόση ώρα θα δει τηλεόραση αλλά και τι έργο θα δει σαν αυτό περιλαμβάνει βία ή στοιχεία που δεν σχετίζονται με την ψυχοσύνεσή του. Δυστυχώς υπάρχει η λασθεμένη αντίληψη ότι εκείνη την ώρα η μητέρα ασχολείται με το παιδί. Κάτι τέτοιο είναι λάθος γιατί η διαφορετική ενασχόληση δεν επιτρέπει κανένα επίπεδο επικοινωνίας έστω κι αν διακόπτεται για κάποια σκόλια. Έτσι η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα σε παιδί-γονέα είναι μια σχέση συγκεκριμένη και προβληματική. Το παιδί νιώθει παρεμλημένο και η μητέρα σίκανη να ασχοληθεί μαζί του, όταν αυτό το φαινόμενο είναι σε συστηματικό επίπεδο. Το συγκεκριμένο παράδειγμα, δεν έχει σκοπό να καυτηριάσει ή να επιρρίψει ευεθύνη στην μητέρα και κυρίως στην εργαζόμενη. Απλά θέλει να τονίσει, να αφηρνίσει συνειδησεις σχετικά με την αναγκαιότητα

της οικογένειας, του ζευγαριού, να είναι σύμφωνοι στην διαπαιδαγώγηση του παιδιού τους.

Τέλος θα θέλαμε να τονίσουμε ένα άλλο κοινωνικό φαινόμενο το οποίο ΔΕΝ μας βρίσκει σύμφωνες. Αρκετά συχνά παρατηρείται το γεγονός ότι οι γονείς συνήθως διακατέχονται από μια "μανία" να επιβάλλουν πολλές ευθύνες-υποχρεώσεις στα παιδιά τους από μικρή ηλικία, όπως, αγγλικά, γαλλικά, πιάνο, γυμναστήριο, κολυμβητήριο κ.λ.π. Το σημείο της διαφωνίας μας δεν είναι το ότι προσπαθούν να τους παρέχουν τα περισσότερα δυνατά εφόδια αλλά, ότι το παιδί δεν έχει ελεύθερο χρόνο για παιχνίδι, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη του ανάγκη και η πιο "ανώδυνη". Συχνά, πίσω από αυτήν την "υπέρ-προσφορά" εκ μέρους των γονιών να κρύβονται οι δικές τους ανάγκες (π.χ. κοινωνική καταξίωση ή απωθημένα). Σημασία έχει όμως ότι το παιδί έχει ανάγκη από ελεύθερο χρόνο και κυρίως από παιχνίδι.

Είναι καιρός πια οι γονείς να ασχοληθούν για το παιδί, με το παιδί. Αυτό είναι το στοιχείο για το οποίο γίνεται προσπάθεια, να αφηπνιστούν συνειδήσεις, δεσπομένου ότι είμαστε υπέρμαχοι της άποψης ότι το παιχνίδι παίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση, υγιή διάπλαση και εξέλιξη της προσωπικότητας του σημερινού παιδιού και οφθαλμού ενήλικα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Γ.Εισηγήσεις

Ερευνες και στατιστικές μετρήσεις των παιδαγωγών και ψυχολόγων ιδιαίτερα των δύο τελευταίων αιώνων αποδεικνύουν χωρίς καμιά αμφιβολία ότι το παιχνίδι είναι μια βασική και σπουδαία ενίσχυση στη διάπλαση μιας αναπτυσσόμενης προσωπικότητας.

Ένας φυσιολογικός οργανισμός θέλει να βρίσκεται σε μια συνεχή εγρήγορση και κίνηση, σε μια δραστηριοποίηση. Οι περισσότερες εκφράσεις αυτής της ολοκληρωτικής κίνησης πραγματοποιούνται με το παιχνίδι. Έτσι λοιπόν το παιχνίδι ικανοποιεί την ανάγκη του ατόμου για κίνηση.

Εκτός όμως από την εκπλήρωση της βιολογικής αυτής ανάγκης και την παράλληλη απόκτηση αισθητικών και κινητικών δεξιοτήτων, ένα άλλο κίνητρο για την διαμόρφωση του ψυχικού κόσμου του παιδιού είναι η ανάγκη του να χαρεί, να ψυχαγωγηθεί, να διασκεδάσει. Επιζητά να αβήσει τη δίψα της ζωής, να διαμορφώσει κόσμους που να ανταποκρίνονται και κατά κάποιον τρόπο να ικανοποιούν τα όνειρα, τις επιθυμίες και τις επιδιώξεις του.

Επίσης το παιχνίδι συμβάλλει στην διαμόρφωση του κοινωνικού αισθήματος, αφού το παιδί παίζει με άλλα συναμήλικά του άτομα. Μασαίνει να νικά και να νικιέται. Ξπουδάζει την τέχνη της άμιλλας και της συνεργασίας. Υπακούει στους κανόνες του παιχνιδιού. Στην ομαδική δράση το παιδί συμμετέχει και συμβάλλει στην επιτυχία της ομάδας για χάρη της οποίας ευσιάζει, όταν χρειασθεί, την ατομική του επιτυχία και προβολή. Η τοποθέτηση του ατομικού συμφέροντος μέσα στο ομαδικό διευκο-

λύνει και υποβοηθεί φυσικά και αβίωστα την κοινωνικοποίηση του παιδιού. Με αυτόν λοιπόν τον τρόπο το παιχνίδι συμβάλλει και στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Κοινωνικοί λειτουργοί, που ασχολούνται με ομάδες δημιουργικής απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας, νηπιαγωγοί και γονείς πρέπει, μέσα από τη μεταξύ τους συνεργασία, να διαμορφώσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε να αναπτυχθούν παιχνίδια και να προβληθούν στα παιδιά σαν μέσα αγωγής και διδασκαλίας. Έτσι, όλοι μαζί σαν μια ομάδα, να συμβάλλουν στη διάπλωση ψυχικό και κοινωνικά υγιών προσωπικοτήτων.

Φτάνοντας στο τέλος της μελέτης μας, είναι εσπευτό να τονιστούν και να υπογραμμιστούν τα εξής σημεία:

1. Στην Ελλάδα υπάρχουν οι καλύτερες κλιματολογικές συνθήκες για εξασφάλιση ψυχικής υγείας, αλλά λείπουν οι ανακτές υλικές συνθήκες. Γι' αυτό θα πρέπει να γίνουνται συστηματικές έρευνες από ειδικούς επιστήμονες στα βρεφικομαία, ορφανοτροφεία και οικοτροφεία μας, με κλινικές παρατηρήσεις, κρισιμώς και συχνοί έλεγχοι από τους αρμόδιους φορείς για την κατάσταση που επικρατεί στους χώρους αυτούς.

2. Οι διάφοροι παιδαγωγικοί σπασμοί που ήδη υπάρχουν, με την έκδοση διαφημιστικών φυλλαδίων, να κάνουν γνωστό στο ευρύ κοινό το έργο που επιτελούν και το σκεπός για τον οποίο δημιουργήθηκαν.

3. Όσον αφορά ειδικότερα τους γονείς θα πρέπει να γνωρίζουν τους εξής τρεις βασικούς κανόνες:

1) Να σεβονται την προσωπική, ιδιαίτερη ζωή του παιδιού κι αυτό θα σεβαστεί τη δική τους. Για παράδειγμα θα

μπορούν να χτυπούν κάθε μέρο την πόρτα ενός σπιτιού από καρτόνι, για να διδάξουν μ' αυτόν τον τρόπο πως πρέπει να χτυπάει στην πόρτα των γονέων του.

ii) Να σέβονται τη σιωπή του κι αυτό θα σεβαστεί τη δική τους σιωπή με ασυνείδητη μίμηση. Θα ψευδίζει αν οι γονείς μιλάνε σιγά όταν ένα μεγαλύτερο παιδί εργάζεται, όταν ένα μικρότερο κοιμάται, όταν ο ενήλικος διαβάζει ή ακούει μουσική. Στην ηλικία αυτή το παιδί έχει περισσότερο ανάγκη από ένα πρότυπο παρά από συμβουλές ή από κριτικές. Όμως σε ορισμένες στιγμές το παιδί πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κάνει θόρυβο αλλά όχι σε οποιαδήποτε στιγμή. Μπορούν οι γονείς να εκλέξουν μαζί με το παιδί, την απαραίτητη στιγμή των παιχνιδιών που κάνουν θόρυβο.

iii) Να σέβονται το ρυθμό της ζωής του κι αυτό θα σεβαστεί το ρυθμό της ζωής των άλλων. Έτσι, όταν παίξει ένα παιχνίδι, δεν μπορεί να το παρατήσει το παιδί. Αυτό θα ήταν σαν να του ζητούσαν μια προσπάθεια παραπέρα από τις δυνάμεις του. Μπορούν οι γονείς να το προειδοποιήσουν ναρίτερο ότι σε λίγο θα είναι η ώρα του μπάνιου, του σχολείου ή του περιποτού και να το ξυνοδούν λίγο αργότερα. Τότε το παιδί μπορεί να βγει από το παιχνίδι του και να οργανώσει το συγύρισμα. Μ' αυτόν τον σεβασμό του ρυθμού του παιχνιδιού αποφεύγονται πολλές οικογενειακές συγκρούσεις και εξασφαλίζεται ο επικοδομητικός χρόνος για την τακτοποίηση. Όλα αυτά με το παιχνίδι ως διοδικασία γίνονται προσιτά και θέτουν την βάση, για τη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς και παιδί.

Οι γονείς πρέπει να αναλογιστούν την ευθύνη που έχουν έναντι του εαυτού τους πρώτα, και προς το παιδί μετέπειτα κι έτσι να σχοληθούν συστηματικά μαζί του. Μέσω του παιχνιδιού μπορούν να εντοπίσουν, αρκεί να θέλουν, με βάση την αντικειμενικότητα κάποια αξιολογικά στοιχεία για την προσωπικότητα του παιδιού τους. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς μπορούν στο κοινό παιχνίδι που θα αναπτύξουν με το παιδί να διαπιστώσουν αν είναι εγωιστικό όταν κάνει ή δειλό στις κινήσεις του, εάν βοηθάει τον συμπαίκτη του, φιλότιμο. Αυτές είναι παρατηρήσεις που όλοι οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν για τα παιδιά τους ώστε με βάση την ψυχοσύνεσή τους να τα χειρίζονται εξατομικευμένα. Το ενδιαφέρον τους, που είναι η βάση της αγάπης τους, κι όχι η υπερμέγιστη ή ο υπερβολικός εγωισμός τους, είναι τα στοιχεία εκείνα που πρέπει να κάνουν τους γονείς να συνεργαστούν με τους νηπιαγωγούς, τους ειδικούς. Άτομα που μπορούν, ξέρουν και θέλουν να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Αυτό το φαινόμενο, όσο σποραδικότητα κι αν είναι, δυστυχώς σπανίζει.

Οι γονείς φτάνουν στο σχολείο όταν πρόκειται να πάρουν την όμηνη βαθμολογία του παιδιού ή να δικαιολογήσουν κάποιες απουσίες. Παρατηρείται λοιπόν πως οι γονείς είναι ΑΠΩΝ από την κοινωνική ζωή του παιδιού, στο σπουδαιότερο τμήμα της. Δηλαδή το νηπιαγωγείο, ο ευέλκτος χώρος της μάθησης, της κοινωνικοποίησης, της εξέλιξης. Οι γονείς εμφανίζονται (συνήθως στο γυμνάσιο-λύκειο) ως δια μαγείας στο σχολείο και τότε ορίζουν οι ίδιοι να παίξουν τον ρόλο του ελεγκτή-εξουσιαστή. Κρίνουν και συγκρίνουν τις βαθμολογίες του παιδιού με των άλλων, κι αυτό δυστυχώς είναι το πρώτο επίπεδο επικοινωνίας με αυτό που

το παιδί αγαπά, το σχολείο.

Παρατηρείται λοιπόν και υποστηρίζεται ότι είναι επιτακτική η ανάγκη από την πλευρά των γονιών να ασχοληθούν για το παιδί με το παιδί. Το παιχνίδι μπορεί να παίξει καταλυτικό ρόλο σ' αυτήν την προσπάθεια. Είναι καιρός οι γονείς να παραμερίσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ή τουλάχιστον να μην επικεντρώνονται αποκλειστικά σ' αυτά και να ασχοληθούν με το παιδί τους.

Ο λόγος που επιλέξαμε αυτό το θέμα για πτυχιακή εργασία είναι για το ότι είμαστε υπέρμαχοι της άποψης ότι το παιδί πρέπει να παίζει. Το παιχνίδι παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη υγιούς προσωπικότητας. Η θέση μας αυτή επιβεβαιώθηκε, με την μόνη διαφορά ότι τώρα έχει εμπλουτιστεί με στοιχεία που δεν γνωρίζαμε μέχρι τώρα, έχει γίνει σκλόνητη. Γι' αυτό άλλωστε και η δομή της ίδιας εργασίας, η θεματολογία της όπου κι όπως αναπτύχθηκε-αποσκοπούσε στο να ταφηνίσει συνειδησίμως για την αναγκαιότητα του παιχνιδιού. Ας γίνει λοιπόν κατανοητό από όλους τους ενήλικες πως παιδί σημαίνει παιχνίδι.

Τέλος, θα θέλαμε να παραθέσουμε το εξής:

είναι σημαντική η παρουσία του Κοινωνικού Λειτουργού στον νηπιακό σταθμό ο οποίος θα έχει κατάρτιση την δυνατότητα και τα μέσα να βοηθήσει το παιδί, όπου, όπως και όσο το χρειάζεται με αφορμή το παιχνίδι (ως διαγνωστικό μέσο) και με το παιχνίδι σαν μέσο επικοινωνίας.

П А Р А Р Т Н М А I

Πίνακας 1ος

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της νηπιακής ηλικίας

Τομείς Ανάπτυξης	Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα Ανάπτυξης Κατά Τομέα
Βιολογική ανάπτυξη	Βιολογικές αλλαγές που παρατηρούνται στο σώμα (η ανάπτυξη κερδί από τα άνω προς τα κάτω κι από το κέντρο προς τα πλάγια) και στα διάφορα όργανα και συστήματα του σώματος. Τα αγόρια οδεύουν προς τις τελικές διαστάσεις του σώματος με βραδύτερα ρυθμό έναντι των κοριτσιών (1 1/2-4ε).
Ψυχοκινητική ανάπτυξη	Παρατηρείται έντονη κινητικότητα, η κίνηση γίνεται ατερόπλευρη, σκόπιμη, εξειδικευμένη. Παρατηρείται το φαινόμενο της πλευρίωσης.
Γνωστική-γλωσσική ανάπτυξη	Θεαματική αύξηση του λεξιλογίου, καλύτερη χρήση της γλώσσας. Αντιληπτικός ρεαλισμός. Η σκέψη είναι εγωκεντρική και μη αναστρέψιμη.
Συναισθηματική ανάπτυξη	Ενίσχυση του ΕΓΩ. Κατά τον Erikson έχουμε αυτονομία ή αμφιβολία (2ε-3ε έτος), πρωτοβουλία ή ενοχή (3ε-6ε έτος) και κατά τον Freud στοματικό στάδιο (0-1 1/2 έτος), πρωκτικό-ουρηθρικό (1 1/2-3ε έτος), φαλλικό στάδιο (3ε-6ε έτος), λανθάνουσα σεξουαλικότητα (6ε-11ε έτος).
Κοινωνική ανάπτυξη	Σταδιακή μετρίωση του εγωκεντρισμού, είσοδος στο νηπιαγωγείο, εισαγωγή στην ευρύτερη κοινωνικοποίηση.

Πίνακας 2ος

Ψυχοκινητικότητα και κοινωνικό-συναίσθηματική

ανάπτυξη του νηπίου

Γενικές ενότητες της παιδαγωγικής διαδικασίας	Επιδιιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο δραστηριότητες αμερόμητες και προγραμματισμένες.
Η συνάντηση και η επικοινωνία του νηπίου με τον άλλο	Η καλλιέργεια της κοινωνικότητας του νηπίου μέσα από τις ψυχοκινητικές του δραστηριότητες	Ο άλλος ως εμπόδιο και ως συνεργάτης	Τα νήπια υποβοηθούνται με την συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ τους: *να συνειδητοποιήσουν την παρουσία του άλλου και να έρθουν σε επαφή μαζί του. *να επικοινωνούν και να συνεργάζονται αρμονικά με τον άλλον *να προαγάγουν τη αυτογνωσία τους μέσα από τον ψυχοκινητικό "διάλογο"	Συλλογικές δραστηριότητες που βοηθούν τα νήπια να γνωρίσουν τις ψυχοκινητικές δυνατότητές τους να αντιληφθούν την παρουσία του άλλου και να συμπράξουν μαζί του για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού όπως πχ. παιχνίδια γνωριμίας, παιχνίδια σε ζευγάρια (τραμπάλα, βαρκούλα), ομαδικά παιχνίδια (παραδοσιακά και μη) καθώς κι άλλες συλλογικές ψυχοκινητικές δραστηριότητες.

Αντίγραφο από το βιβλίο της Λεπρέση Λίτσα-Τσαφταρίδης Νικόλαος, "Μουσική αγωγή-Παιχνίδια με ήχους", 1994, σελ. 191

Πίνακας 3ος

Ψυχοκινητικότητα και δημιουργικότητα

του νηπίου

Γενικές ενότητες της παιδαγωγικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο δραστηριοτήτων, ανεόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και ψυχοκινητική ανάπτυξη του νηπίου σε ατομικό και σύλλογικό επίπεδο	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από τις ψυχοκινητικές του δραστηριότητες	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους.	Να επανοούν ποικίλες σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού στα πλαίσια των δραστηριοτήτων με την συμβολή και της γλώσσας.	Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επανοούν και πραγματώνουν λύσεις πολλές, ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες σε καταστάσεις προβληματισμού, που συνδέονται με την ψυχοκινητική τους δράση.

Αντίγραφο από το βιβλίο της Άλκηστis, "Θεατρική αγωγή", 1993, σελ. 109.

П А Р А Р Т Н М А ІІ

Ο κάβουρας και ο

πίθηκος

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας πίθηκος κι ένας κάβουρας που μένανε κοντά - κοντά στην παραλία. Ο πίθηκος κατοικούσε πάνω σ' ένα ψηλό δέντρο. Το σπίτι του κάβουρα βρίσκονταν κάτω από έναν κοφτερό βράχο της ακρογιαλιάς. Σ' εκείνη την περιοχή κατοικούσαν κι άλλοι κάβουρες κι άλλοι πίθηκοι, αλλά ο κάβουρας και ο πίθηκος αυτής της ιστορίας μένανε χωριστά από όλους.

Μια μέρα συναντήθηκαν στην ακρογιαλιά. Ο πίθηκος ήταν μαζεμένος πάνω στην άμμο κι έτρωγε λαίμαργα ένα κατακόκκινο πορτοκάλι. Ο γλυκός χυμός κύλαγε από το σαγόνι του κι έσταζε κάτω. Μα βιάστηκε να τον σκουπίσει μόλις είδε τον κάβουρα να 'ρχεται από την άλλη μεριά. Στις δαγκάνες του ο κάβουρας κρατούσε ένα νόστιμο μπισκότο.

Ο πίθηκος είχε δυο μεγάλες συμπάθειες ανάμεσα στα φαγητά. Του άρεσε να τρώει γλυκά πορτοκάλια αλλά του άρεσαν ακόμα περισσότερο τα αρμυρωτάκια μπισκότα. Αναρίγισε λοιπόν από ευχαρίστηση και φώναξε στον κάβουρα να κλείσει για λίγο μαζί του. --Μα γιατί τρέμεις, φίλε πίθηκε; απόρησε ο κάβουρας. Μήπως φοβάσαι ότι θα σου δώσω καμιά τσιμπιά με τις δαγκάνες μου; Ο πίθηκος υποκρινόμενος τόσο τέλεια, είπε ότι ανατρίχιασε γιατί το πορτοκάλι ήταν ξινό και στυφό. Ο κάβουρας τον λυπήθηκε και προθυμοποιήθηκε να του δώσει το μπισκότο με μόνο αντάλλαγμα ένα κουκούτσι από το πορτοκάλι του.

Ο πίθηκος καταευχαριστημένος, διέσχισε τρέχοντας την

ακρογιαλιά και με μερικά πηδήματα βρέθηκε στο δέντρο όπου είχε τη φωλιά του. Εκεί κάθησε και αποτελείωσε το γλυκό πορτοκάλι κι αφού σκούπισε τα χείλη του, το σαγόνι του και τα χέρια του, που είχαν κολλήσει από τα ζουμιά του πορτοκαλιού, έφαγε με την ψυχία του και το μπισκότο του κάβουρα.

Ο κάβουρας δεν το είχε κουνήσει από τη θέση του. Κάθονταν και κοίταζε το κουκούτσι που του είχε δώσει ο πίθηκος. Δεν ήξερε τι να το κάνει; να το σπάσει και να φάει τον καρπό του ή να το φυτέψει; Τελικά αποφάσισε, πήγε και το φύτεψε. Την άλλη μέρα μια ωραία πορτοκαλιά είχε φυτρώσει στο σημείο όπου ο κάβουρας είχε φυτέψει το κουκούτσι του πορτοκαλιού. Και την άλλη μέρα όλο το δέντρο ήταν σκεπασμένο από κατακόκκινα πορτοκάλια. Ο κάβουρας ευχαριστήθηκε πολύ που δεν είχε φάει το κουκούτσι, αλλά στεναχωρήθηκε επίσης πολύ, γιατί δεν μπορούσε να σκαρφαλώσει στο δέντρο και να κόψει τα πορτοκάλια. Πλησίον του δέντρου όπου είχε τη φωλιά του ο πίθηκος και τον παρακάλεσε να τον βοηθήσει να μαζέψει τα πορτοκάλια.

Ο πίθηκος πήρε φόρα από το δέντρο του και με ένα πηδήμα βρέθηκε σ' ένα από τα πιο γερά κλαδιά της πορτοκαλιάς. Σιγά σιγά ο κάβουρας περπάτησε προς το δέντρο του λέγοντας στον πίθηκο ότι θα μοιράζονταν όσα πορτοκάλια θα μαζεύσει. Μα ώσπου να φτάσει κοντά, ο πίθηκος είχε σχεδόν μαδήσει το δέντρο. Γέμισε το στόμα του με όσα κόραγε και μετά άρχισε να τα πετάει στη φωλιά του που ήταν στο άλλο δέντρο. Ο κάβουρας άρχισε να φωνάζει και να ζητάει το μερίδιό του, μα ο πίθηκος έβαλε τα γέλια κι άρχισε να πετάει μερικά πορτοκάλια στο

κεφάλι του κάβουρα. Επειδή ήταν ώριμα και μαλακά σπάζανε πάνω στο καβούκι του και τον γέμιζαν ζουμιά. Τότε αποφάσισε να τον εκδικηθεί με την βοήθεια των άλλων καβουριών που κατοικούσαν στην γειτονιά του. Έτσι την άλλη μέρα τον παρέσυρα μέχρι το σπίτι του. Εκεί ήταν τα άλλα καβούρια μωζεμένα γύρω από ένα μαγκάνι, το οποίο το είχαν ανάψει για το παιχνίδι που είχαν ετοιμάσει σε βρος του πίεγκου. Αυτός άπλωσε τα χέρια του πάνω από το μαγκάνι. Ο κάβουρας άρπαξε τη σιδερένια μαστιά κι ανακάτεψε τη στάχτη όπου ήταν κριμμένο ένα αυγό. Ο κάβουρας τό'σπασε με τη μαστιά και τα ζουμιά του αυγού πετάχτηκαν στα χέρια του πίεγκου. Τι φωνές έβαλε! Άρχισε να χοροπηδάει στο δώματιο, κουνώντας τα χέρια του στον αέρα για να τα δροσίσει. Και τότε ένας από τους άλλους κάβουρες απαλευεέρωσε μια σφήκα που είχε πιάσει ειδικά για το σκοπό αυτό. Η σφήκα τσίμπησε τον πίεγκο ακριβώς πάνω στο μέτωπο. Τότε στράφηκε προς την πόρτα για να ξεφύγει, όμως μέσα στον πόνο και στον φόβο του δεν είδε τη φλούδα από μπανάνα και την πάτησε. Όπως ήταν φυσικό έπεσε κι έβαλε τα κλάματα. Τότε μόνο φώναξε τον κάβουρα και του ζήτησε συγγνώμη για ότι του είχε κάνει.

Όταν ο κάβουρας και οι φίλοι του είδαν ότι είχε μετανοιώσει πραγματικά κι ότι έκλαιγε από τον πόνο που του είχε προκαλέσει το κάψιμο και το τσίμπημα της σφήκας, τον βοήθησαν να σηκωθεί και τον άφησαν να φύγει. Ο καλός κάβουρας μάλιστα τούδωσε και μερικά μπισκότα να πάρει μαζί του. Όσο για τον πίεγκο δεν ξαναπήραξε ποτέ του τα μικρά του φίλο. Για πολλά χρόνια ζήσανε στα σπίτια τους που ήταν κοντά, μοιράζοντας πάντα σε ίσια μερίδια όσα πορτοκάλια και όσα

μπισκότα πέφτανε στα χέρια τους.

* * *

Βλέπουμε ότι το παραμύθι αυτό δίνει με αστείο τρόπο ένα ηθικό δίδαγμα. Μέσα από αυτήν την ιστορία, λοιπόν, μπορούμε να δώσουμε στα μικρά παιδιά να καταλάβουν, με έναν εύθυμο τρόπο ότι η πλεονεξία είναι κακό πράγμα και απομακρύνει από κοντά μας αυτούς που μας περιτρογυρίζουν. Ακόμα ότι, όταν είμαστε υπερβολικά ατομικιστές δεν μπορούμε να έχουμε φίλους, ενώ παράλληλα στην προσπάθειά μας να αποκτήσουμε αυτό που θέλουμε κάνουμε κακό στους άλλους μπορεί κάποτε να μας το ανταποδώσουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

1. Γέρου Θεοφράστου, "Το συμβολικό παιχνίδι βάση και σφετηρία καλλιτεχνικής δραστηριότητας στο σχολείο", Εκδόσεις "Δίπτυχο", Αθήνα 1984.
2. Ουράκη Πέπη, "Θεματικά παιχνίδια των παιδιών μας", Εκδόσεις "Gutenberg", Αθήνα 1985.
3. Garvey Catherine, "Το παιχνίδι: η επίδρασή του στην εξέλιξη του παιδιού", Εκδοτικές Επιχειρήσεις Π. Κουτσούμπος Α.Ε., 1990.
4. Ίμβριώτη Ρόζα, "Παιδιά και κοινωνία", Εκδόσεις "Σύγχρονη Εποχή", Τέταρτη έκδοση, Αθήνα 1985.
5. Κοντούλης Αλέξανδρος, "Τα παιδιά αυτού του κόσμου, Το διεθνές έτος του παιδιού, ο πολιτισμένος κόσμος, και, η άλλη όψη του νομίσματος, Ανθρώπινες σχέσεις - αγωγή - συμπεριφορά", Έκδοση "Θυμάρη", 1983.
6. Κουρετζής Λάκης -- Αλκράτης, "Θεατρική αγωγή", Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1993.
7. Κυριαζοπούλου-Θαληνάκη, "Νηπιαγωγική", Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1991.
8. Κυριαζόπουλος Γιώργος, "Ενδιαφέροντα παιδιών και εφήβων", Εκδοτικές Επιχειρήσεις Π.Κουτσούμπος Α.Ε., 1991.
9. Λεμπέση Λίτσα -- Τσαφταριίδης Νικόλαος, "Μουσική αγωγή - Παιχνίδια με ήχους, ρυθμούς, μελωδίες", Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1994.
10. Limbos Edward, "Θμαδικά παιχνίδια για παιδιά προσχολικής

- ηλικίας", Μετάφραση - προσαρμογή Γ.Α. Βασδέκη, Εκδόσεις "Δίπτυχο", 1991.
11. Lindgouits Ιωάννη, " Η παιγνιοθεραπεία στο νοσοκομείο ", Εκδόσεις "Ρευμόνδος", Αθήνα 1989.
12. Ματσaniώτης Ν., " Εμείς και το παιδί μας ", 7η έκδοση συμπληρωμένη/AIDS Ναρκωτικά, Εκδόσεις "Χριστάκη", 1994.
13. Madeceline Abbadie, " Τα παιδιά από 4 - 5 χρονών στο νηπιαγωγείο ", Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1985.
14. Montessori M., " Βεμελιώδεις αρχές και ιδέες στην παιδαγωγική ", Εκδοτικός Οίκος Αφών Κυριακίδη, Βεσσαλονίκη 1983.
15. Desroisy O. - Monchamp M., " Παιδαγωγικά παιχνίδια για μικρά παιδιά στο σπίτι, στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό σχολείο ", 2η Έκδοση (μετάφραση από την 6η έκδοση), Εκδόσεις "Δίπτυχο".
16. Παπανικόλαου Ρούλα, " Δημιουργικές εικαστικές δραστηριότητες για παιδιά ", Εκδόσεις " Μικρός Πρίγκηπας ", Βεσσαλονίκη 1996.
17. Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, " Εξελικτική ψυχολογία ", Τόμος 1ος, Αθήνα 1985.
18. Φιλλιπίδου Ν. Μαρία, Σημειώσεις από τις παραδόσεις στο μάθημα " Μέσα διαγνωστικά και θεραπευτικά ", Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Σχολή Υγείας-Πρόνοιας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
19. Fromm Erich, " Αυθεντία και οικογένεια από κοινωνικοπολιτική άποψη ", Εκδόσεις "μπουκουμάνη", Αθήνα 1982.
20. " Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο ", Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1990.

Περιοδικά

21. Αιβαζιάν Θ. -- Αγγελίδης Γ., "Ναρκωτικά: πως και γιατί θα πούμε ΟΧΙ", Ψυχιατρικό νοσοκομείο Πέτρας Ολύμπου, Κατερίνη 1995.
22. Κονδύλη Δήμητρα, "Παιδική προστασία, τάσεις και προοπτικές", Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας - Διεθνές έτος οικογένειας, Εκδόσεις Παρακρήση, 1994.

Εκλογή

23. Ιατρίδη Μαίρη, "Η διδασκαλία της διδασκαλίας στα μικρά παιδιά: φορέας κοινωνικής αλλαγής", Τ.:50, Σελ.:12, 1979.
24. Κελεσιδου-Γαλανού Άννα, "Τα παιδιά μας κι εμείς", Τ.:60, Σελ.:8, 1983.
25. Παπαγιάννου Καλλιόπη, "Ψυχική υγεία και παιχνίδι", Τ.:40, Σελ.:59, 1976.
26. Σφαχτίκας Α., "Το παιχνίδι", Τ.:38, Σελ.:28, 1975.
27. "Ο φόρτος της εργασίας των μαθητών", Ίντερμεν Ειδήσεις, Τ.:31, Σελ.:31, 1974.

Εγκυκλοπαίδειες και Λεξικά

28. Αλμπέρτο Αλμπέρτη, "Λεξικό βασικών όρων σύγχρονης διδακτικής", Εκδόσεις Gutenberg * Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 1986.
29. Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια "Χάρη Πάτση", Τόμος 18ος.
30. "Εγκυκλοπαίδεια της γυναίκας", Τόμος 2ος (Το παιδί: Φροντίδα-Διατροφή-Υγεία-Αγωγή), Εκδοτικός οίκος "Παλμός".
31. Οσβαλτ Κολλέ, "Γνώρισε το παιδί σου, το παιδί σου αυτό το άγνωστο πλάσμα", Τόμος 1ος (το παιδί σου), Εκδόσεις αδελφών

Γ. Βλάσση.

32. Εγκυκλοπαίδεια "Υγεία", Τόμος 2ος (Το παιδί και η ανάπτυξη του), Εκδόσεις "Όσμηκή", 1991.

Β Ι Β Λ Ι Ο Θ Η Κ Ε Σ - Β Ι Β Λ Ι Ο Π Ω Λ Ε Ι Α

1. Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών.
2. Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Πατρών.
3. Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Πατρών.
4. Βιβλιοθήκη του Δημοτικού Σχολείου Λάρισας.
5. Βιβλιοθήκη 2ου Δημοτικού Σχολείου Λάρισας.
6. Βιβλιοπωλείο "Γνώση", Λάρισα.
7. Βιβλιοπωλείο "Όριστέλα", Λάρισα.
8. Βιβλιοπωλείο "Μάτι", Κατερίνη.
9. Βιβλιοπωλείο "Νέστορ", Κατερίνη.
10. Βιβλιοπωλείο "Παιδεία", Λάρισα.

<<Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κριτική
Μαθαίνει να κατακρίνει.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην έχθρα,
Μαθαίνει να καυγαδίζει.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ειρωνεία,
Μαθαίνει να είναι ντροπαλό.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ντροπή,
Μαθαίνει να αισθάνεται ένοχο.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κατανόηση,
Μαθαίνει να είναι υπομονετικό.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ενθάρρυνση,
Μαθαίνει να έχει εμπιστοσύνη.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στον έπαινο,
Μαθαίνει να εκτιμά.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στη δικαιοσύνη,
Μαθαίνει να είναι δίκαιο.

Αν ένα παιδί ζει μέσα σε ασφάλεια,
Μαθαίνει να πιστεύει.

Αν ένα παιδί ζει μέσα σε επιδοκιμασία,
Μαθαίνει να έχει αυτοεκτίμηση.

Αν ένα παιδί ζει μέσα σε παραδοχή και φιλία,
Μαθαίνει να βρίσκει την αγάπη μέσα στον κόσμο>>.

R. RYSSEL